

Симон Саздов
Лилјана Стојановска
Анче Митровска

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

за учениците од другите заедници
за II (втора) година
гимназиско образование

ARS
studio

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

за учениците од другите заедници за II (втора) година гимназиско образование

Автори:

проф. д-р Симон Саздов
Лилјана Стојановска
Анче Митровска

Рецензенти:

проф. д-р Славица Велева
проф. д-р Људмил Спасов
Снежана Станкова

Лектор: проф. д-р Симон Саздов

Стручна редакција: м-р Ели Василевска Илиевска

Уредник: Катерина Јованова Кусески

Компјутерска обработка, илустрации, корица и дизајн: Крсто Глигорјадис – АРС СТУДИО

Графичко и техничко уредување: Владимир Младеновски – АРС СТУДИО

Печати: Полиестердеј, ул. Сефедин Нуредини бр. 10, Индустриска зона Визбегово, 1000 Скопје

Тираж: 2 300

Место и година на издавање: Скопје, 2026 година

Издавач: АРС СТУДИО, ул. Максим Горки бр. 31а-2, 1000 Скопје

© АРС СТУДИО Скопје, 2026

Сите права се задржани. Ниту еден дел од оваа книга не може да биде препечатен или умножен или искористен во каква било форма или на какви било електронски, механички или други начини што сега се познати или ќе бидат во иднина, во кои спаѓаат и фотокопирањето и снимањето, или во кој било систем за зачувување и поврат на информации, без писмена дозвола од издавачите.

Со Одлука за одобрување и употреба на учебник по наставниот предмет Македонски јазик за учениците од другите заедници за II (втора) година гимназиско образование бр. 26-770/1 од 29.6.2026 година донесена од Националната комисија за учебници.

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

811.163.3-054.57(075.3)

САЗДОВ, Симон

Македонски јазик : за учениците од другите заедници за II (втора) година гимназиско образование / Симон Саздов, Лилјана Стојановска, Анче Митровска. - Скопје : Арс студио, 2026. - 140 стр. : илустр. ; 30 см

Библиографија: стр. 138-[139]

ISBN 978-608-239-526-5

1. Стојановска, Лилјана [автор] 2. Митровска, Анче [автор]

COBISS.MK-ID 69136645

ПРЕДГОВОР

Драг ученику,

Јазикот не е само средство за комуникација, тој е мост што ги поврзува луѓето, културите и можностите. Изучувањето на македонскиот јазик ќе ти овозможи полесно да се изразиш, да создаваш пријателства и сигурно да се движиш низ секојдневните животни ситуации.

Во втора година ќе продолжиш да го надградуваш знаењето стекнато досега. Ќе го збогатуваш својот речник, ќе учиш да се изразуваш појасно и ќе стекнуваш сигурност во своето изразување.

Темите и активностите се блиски до твоите интереси и реалниот живот. Тие ќе те поттикнат да размислуваш, да поставуваш прашања и да ги запознаваш културите и традициите што ја збогатуваат нашата средина.

Верувај во себе и во својот напредок. Јазикот ќе ти стане сојузник во учењето, дружењето и остварувањето на твоите цели. Продолжи со љубопитност и храброст бидејќи секој твој чекор напред отвора нови можности.

Авторите

СОДРЖИНА

ТЕМА 1: Јас и светот околу мене

	Едно вообичаено семејство	8
ЛЕКЦИЈА 1:	Игра со нови правила.....	10
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Морфолошка формална класификација на зборовите	12
ЛЕКЦИЈА 2:	Светлината во времето на тишината	14
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Именки, граматички категории кај именките.....	16
ЛЕКЦИЈА 3:	Бадник и Рамазан бајрам – два празника, едно срце	18
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Определеност кај придавките	20
ЛЕКЦИЈА 4:	Пријателството не познава различност	22
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Степенување на придавките	24
ЛЕКЦИЈА 5:	Среќата се дели	26
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Минато определено несвршено и свршено време.....	28
ЛЕКЦИЈА 6:	Подобрувањето на општеството почнува од мене	30
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Сегашно време и идно време.....	32
ЛЕКЦИЈА 7:	Сличности и разлики во празнувањето	34
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Лексичко значење на зборовите	36
ЛЕКЦИЈА 8:	Приредбата со погрешна песна.....	38
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Прилози	40
ЛЕКЦИЈА 9:	Среќен е оној што има вистински пријатели	42
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Предлози	44
ЛЕКЦИЈА 10:	Првиот чекор	46
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Видови сврзници.....	48
ЛЕКЦИЈА 11:	Младите за почиста иднина.....	50
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Извици	52
ЛЕКЦИЈА 12:	Културното наследство кај нас – патување низ љубовта и историјата	54
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Прашални зборови и изрази	56

ТЕМА 2: Читањето книги – пат кон разбирање на светот и човекот

ЛЕКЦИЈА 1:	Патување низ жанрови	60
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Акцентирање. Правила за акцентирање.....	62

ЛЕКЦИЈА 2:	Книга што нè води подалеку од реалноста	64
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Сегашно време.....	66
ЛЕКЦИЈА 3:	Книга што ми даде знаење, но и го обликува мојот карактер.....	68
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Употреба на минато определено свршено и несвршено време.....	70
ЛЕКЦИЈА 4:	Проект „Читај со мене!“	72
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Минато неопределено свршено и несвршено време (перфект).....	74
ЛЕКЦИЈА 5:	Во тивката библиотека	76
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Идно време.....	78
ЛЕКЦИЈА 6:	Денот на книгата.....	80
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Можен начин.....	82
ЛЕКЦИЈА 7:	Читање заедно.....	84
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Заповеден начин.....	86
ЛЕКЦИЈА 8:	Книгата што влијаеше на моите размислувања	88
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Глаголски вид	90
ЛЕКЦИЈА 9:	Препорачај книга	92
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Степенување.....	94
ЛЕКЦИЈА 10:	Недела на читањето – „Минута книга“	96
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Директен и индиректен говор	98
ЛЕКЦИЈА 11:	Книжевноста како заеднички јазик	100
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Образување придавки од именки	102

ТЕМА 3: Слободното време како простор за личен развој и изразување

ЛЕКЦИЈА 1:	Во дворот со дедо Никола.....	106
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Глаголска придавка	108
ЛЕКЦИЈА 2:	Спортовите што ти сакам.....	110
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Глаголска именка	112
ЛЕКЦИЈА 3:	Еден ден во шумата.....	114
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Глаголски прилог	116
ЛЕКЦИЈА 4:	Креативни активности – примерот на Зилха.....	118
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Броеви.....	120
ЛЕКЦИЈА 5:	Културни и медиумски навики.....	122
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Прости и сложени броеви	124
ЛЕКЦИЈА 6:	Незаборавен викенд.....	126
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Одредена бројност за лица.....	128
ЛЕКЦИЈА 7:	Учиме преку заедништво и традиција.....	130
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Лични заменки	132
ЛЕКЦИЈА 8:	Кога екранот станува избор	134
	ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА: Лично-предметни заменки	136

ARS STUDIO

A blurred background image showing a group of people outdoors, possibly in a park or garden, with warm, golden light suggesting a sunset or sunrise. The image is partially obscured by a teal-colored banner on the left and a green banner at the bottom.

TEMA 1

ARCS STUDIO

Јас и светот околу мене

ТЕМА 1

„Смејте се повеќе со луѓето околу себе, отколку пред камерата.“ – Лилјана Стојановска

Пред да прочиташ

- Како е твоето семејство?
- Што значи „среќно семејство“ за тебе?

Едно вообичаено семејство

Во едно мирно приградско место живее семејството Меџити – дом исполнет со љубов и разбирање. Тие се петчлено семејство и секој од нив има свој уникатен придонес што го прави семејството силно и обединето.

Мајката Диелона е ИТ-менаџер. Нејзината работа носи многу предизвици, но таа е инспиративна, мудра и трпелива. Со својата интелигенција и посветеност успева да ја управува и работата и хармонијата во домот. Често вели: „Секој проблем има решение“.

Таткото Егзон е наставник по спорт и вистински столб во семејството. Со него секој викенд е исполнет со излети, велосипедски тури и прошетки. Неговиот слоган е: „Никогаш не откажувај се“.

Најстарото дете, Бирол, студира новинарство на Правниот факултет „Јустинијан Први“. Тој е љубопитен и сака да пишува, гледајќи ја иднината како патување исполнето со приказни.

Белма, ученичка во гимназијата „Марија Кири-Склодовска“, се интересира за уметноста. Преку цртежите ја изразува својата креативност, а семејството ѝ е голема инспирација.

Најмалата, Ерика, има четири години и секојдневно внесува радост и смеа во домот со својата разиграност и љубопитност.

Иако постојано се зафатени, членовите на семејството се поддржуваат и создаваат вистинска хармонија. Токму љубовта, заедништвото и разбирањето ги прават силни и непобедливи.

Лилјана Стојановска

Прашања за разбирање на текстот

1. Кои се членовите на семејството?
2. Што работат родителите?
3. Кои се интересите на децата?
4. Каква е атмосферата во семејството?

Прашања за анализа

1. Зошто семејството е опишано како среќно?
2. Кои вредности се истакнуваат во текстот?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Опиши едно семејство и наведи што им е заедничко, а по што се разликуваат неговите членови.

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **уникатен** – единствен во својот вид
- **инспиративен/инспирација** – воодушевувачки, што поттикнува нешто
- **интелигенција** – вродена умствена способност за правилно разбирање на појавите во животот, за изнаоѓање решенија
- **хармонија** – согласување на делови од една целина
- **слоган** – кратка лесно запаметлива форма, девиза, мото

ТЕМА 1

ЛЕКЦИЈА 1

„Просечниот учител кажува. Добриот учител објаснува.
Одличниот учител покажува. Големиот учител инспирира.“
– Вилијам Артур Ворд

Пред да ѝ прочиташ

- Дали некогаш си се почувствувал/а исклучен/а од игра?
- Како се чувствуваше?

Од твој агол...

- Како се чувствува Елмедин?
- Што мислиш за постапката на Милан?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Што би направил ти на местото на Милан?

Обиди се да го преведеш текстот „Игра со нови правила“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Игра со нови правила

Милан секогаш забележува кога некој има потреба од помош. Тој е многу емотивно момче што постојано се движи низ училниците или низ ходниците и речиси секогаш знае што се случува во училиштето. Зачудувачки, но тој секогаш е на вистинското место и во вистинското време кога треба некому да помогне. Милан чувствува силна емпатија и често размислува како може да направи некого посрекен. Во училишниот двор често седи Елмедин, едно питомо момче што има тешкотии кога треба да оди од една училница во друга или кога го носи ранецот со книгите во својата десна рака. Додека останатите ученици трчаат низ ходниците, Елмедин се движи бавно, не може да трча, но многу сака да се дружи и да учествува во играта.

За време на одморот, додека другите деца трчаат, играат, се смеат или се шегуваат, Милан му приоѓа на Елмедин – седнува до него и му подава топка.

„Сакаш заедно да играме?“

Елмедин тивко возвраќа: „Знаеш дека јас не можам брзо да ти ја враќам топката кога ќе ја фрлиш кон мене.“

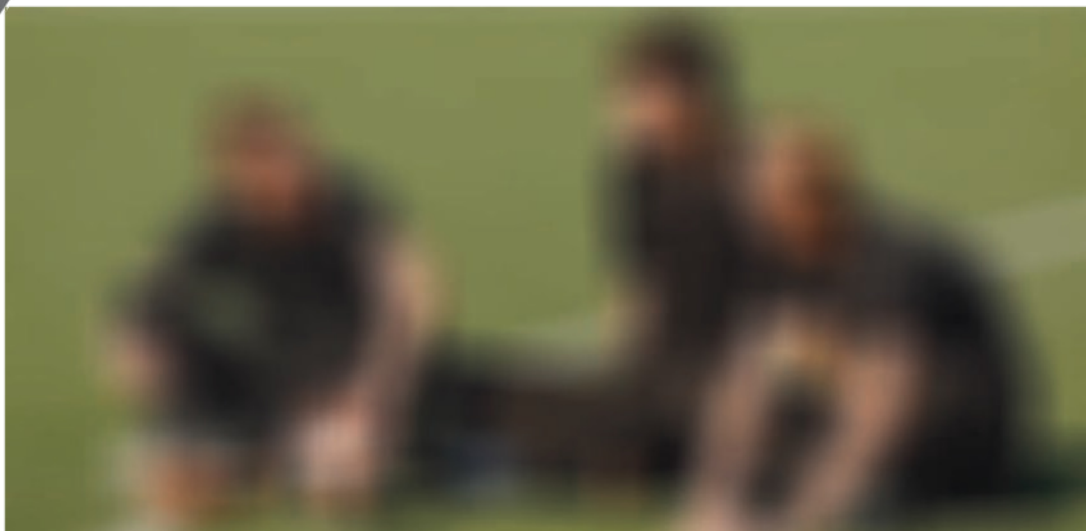
„Знам!“ – вели Милан низ насмевка.

„Ајде!“

Милан и Елмедин седат на клупата и си подаваат топка, се смеат и разговараат. Во тие моменти двете момчиња чувствуваат дека пријателството се гради со разбирање и трпение.

Милан размислува: „Морам да смислам нешто“. Се досетува. Тој осмислува игра со нови правила во која сите ученици седат на земја и играат нова игра. Тие смеат да си подаваат топка додека седат, ама само со левата рака. Така, сите учествуваат, се забавуваат и се чувствуваат еднакви. Учениците учат дека секој од нив заслужува да игра, да се дружи и да биде прифатен.

Лилјана Стојановска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Кој е главниот лик и каква личност е Милан?
2. Кој е Елмедин и со какви тешкотии се соочува?
3. Што прави Милан кога забележува дека Елмедин е сам?
4. Каква игра осмислува Милан и зошто?

Прашања за критичко размислување

1. Што може да се научи од однесувањето на Милан кон Елмедин?
2. Како можеме и ние да направиме сите да се чувствуваат прифатени во групата?

Прашања со надополнување

Дадените реченици дополни ги со соодветна именка од текстот:

1. Милан му подава _____ на Елмедин.
2. Во училишниот _____ Елмедин често седи _____.
3. Со новите правила сите деца учествуваат во _____.
4. Пријателството се гради со разбирање и _____.
5. Учениците учат дека секое _____ заслужува да биде прифатено.

Мини дискусија (во група)

Зошто е важно сите да учествуваат во игра?

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

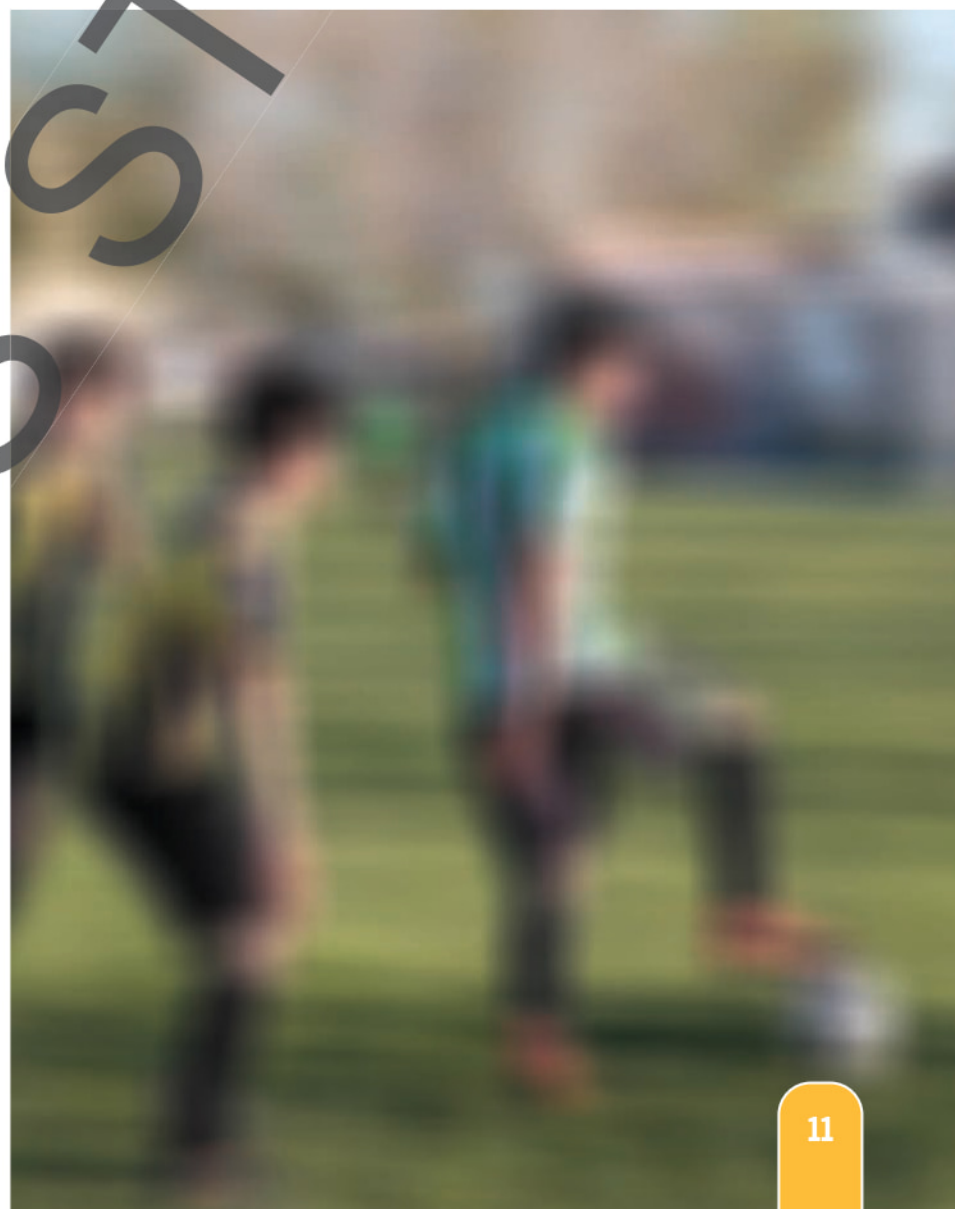
- Како можеме да бидеме добри другари?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **емотивен** – чувствителен, подложен на емоции
- **емпатија** – подготвеност и способност да се сочувствува со други луѓе

ТЕМА 1

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Морфолошка (формална) класификација на зборовите

Да се појсееиме

Морфологијата е дел од науката за јазикот што ја проучува формата на зборовите.

Пред да почнеме...

топка → топки
подава → подаваше
двор → дворови

Што се менува кај овие зборови?

Морфолошката класификација на зборовите е извршена врз основа на менливоста и неменливоста на формата на зборовите. Во зависност од тоа дали зборовите ја менуваат или не ја менуваат својата форма во исказот, сите зборови се класифицирани во две големи групи:

- менливи зборови;
- неменливи зборови.

Менливите зборови во разни искази се појавуваат со различни форми. На пример, основниот збор **топка** се појавува во различни форми: **топка, топки, топката, топките, топките, топките итн.**, потоа: **семејство, семејството, семејствата, семејството итн.**

Неменливите зборови секогаш се појавуваат во иста форма: ако, од, во, над, како, сосема, веројатно итн. Во групата менливи зборови спаѓаат: **именки, придавки, броеви, заменки и глаголи**. Во групата неменливи зборови спаѓаат: **прилози, предлози, сврзници, честички, извици и модални зборови**.

РАЗМИСЛИ

Разгледај ги речениците!

1. Милан му подава топка на Елмедин во училишниот двор.
2. Милан му подаваше топка на Елмедин во училишниот двор.

Што се менува кај зборот **подава** / **подаваше**?

Потоа разгледај ги речениците:

1. Милан му подава топка на Елмедин во училишниот двор.
2. Милан му подава топки на Елмедин во училишните дворови.

Што се менува кај зборовите **топка** / **топки** и **двор** / **дворови**?

Од текстот „Игра со нови правила“:

- Пронајди 3 менливи збора, а потоа употреби ги во реченица.
- Пронајди 3 неменливи збора, а потоа употреби ги во реченица.

Да заклучиме

Некои зборови во реченицата можат да ја менуваат својата форма (по род, број, лице, време) – тие се **менливи зборови**.

Некои зборови не ја менуваат својата форма, туку имаат посебна примена во реченицата – тие се **неменливи зборови**.

Менливи зборови:

- **именки** (топка – топки)
- **глаголи** (подава – подаваше)
- **придавки** (училиштен – училишни)
- **заменки** (јас – мене)
- **броеви** (еден, трите)

Неменливи зборови:

- **предлози** (во, на, со)
- **сврзници** (и, или)
- **честички** (не, зар, ни)
- **прилози** (често, таму)
- **модални зборови** (веројатно, сигурно)
- **извици** (уф, еј, трас)

Вежба 1

Пронајди зборови од текстот „Игра со нови правила“ и запиши ги во соодветната колона.

именки	глаголи	придавки	заменки	броеви

Вежба 2

Од текстот „Игра со нови правила“ пронајди и запиши:

- 3 менливи збора и
- 3 неменливи збора.

Потоа објасни зошто припаѓаат во таа група.

Вежба 3

За секој од наведените зборови одреди на која зборовна група ѝ припаѓа и дали е менлив или неменлив збор.

На пример: чувствува → глагол – менлив збор

Милан → _____

брзо → _____

убава → _____

и → _____

трчаат → _____

нашата → _____

тие → _____

училница → _____

во → _____

ех → _____

два → _____

Вежба 4

Во секоја група пронајди го зборот што не припаѓа во истата зборовна група и заокружи го. Образложи зошто не припаѓа во групата.

- Милан, Елмедин, училиште, тие
- трчаат, играат, разговараат, топка
- питомо, нови, еднакви, смеат
- во, ама, и, клупа

Вежба 5

Напиши кратка приказна од 5 до 6 реченици за престој во природа. Во неа употреби:

- најмалку 3 именки од текстот,
- 2 придавки,
- 2 глагола,
- 1 прилог.

ТЕМА 1

ЛЕКЦИЈА 2

„Љубовта започнува со грижата за оние што ни се најблиску – оние во нашиот дом.“ – Мајка Тереза

Пред да ѝ прочиташ

- Дали некогаш си му помогнал/а на некој близок во тежок момент?

Од твој агол...

- Што научи раскажувачот од Лејла?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Што би направил ти на местото на Лејла?

Обиди се да го преведеш текстот „Светлината во времето на тишината“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Светлината во времето на тишината

Мојата сестра Лејла е мојот идол, затоа што во еден тежок период од нашиот живот покажа дека вистинската сила не се гледа во зборовите, туку во тивките жртви што ги правиме за оние што ги сакаме. Кога мајка ми се разболе од бронхит, а поради тоа што боледуваше од астма, престојуваше во болница. Нашиот дом остана без нејзиниот глас и топлина, но токму тогаш мојата сестра Лејла стана светлината што нè чуваше сите заедно. Додека мајка ми беше во болница, а тато работеше и дополнителна работа, Лејла се грижеше за мене и за мојот брат како вистински родител. Таа нè земаше од градинка и од училиште, ни готвеше топли оброци, переше и секое утро внимаваше да бидеме уредни и чисти.

Иако сите помагавме во домот, најголемиот товар беше на Лејла. Преку ден се грижеше да ги завршиме нашите училишни обврски, а навечер, кога сè ќе стивнеше, таа учеше до доцна. Често ја гледав како уморно ги затвора книгите, но никогаш не се пожали. Не знам од каде ја црпеше таа сила, но знам дека беше водена од љубов.

Со заедничка поддршка и трпение, мајка ми полека оздравуваше. Кога конечно се врати дома, ја пречекавме како сплотено семејство што поминало низ бура, но излегло посилно. Во тој момент знаев дека ништо не може да нè разниша, затоа што стоевме еден до друг.

Затоа мојата сестра Лејла е мојот идол. Таа ме научи дека храброста не можеме секогаш да ја видиме, но секогаш ја чувствуваме. И кога ќе помислам на вистински пример за љубов и пожртвуваност, секогаш ќе се сетам на неа.

Лилјана Стојановска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Зошто Лејла му е идол на раскажувачот?
2. Што се случило со мајката и како тоа влијаело на семејството?
3. Каква улога презела Лејла додека мајката била во болница?
4. Како Лејла успевала да ги извршува сите обврски?
5. Како се чувствувало семејството кога мајката се вратила дома?

Прашања за анализа на ликовите

1. Каква личност е Лејла? Поткрепи со пример.
2. Зошто раскажувачот ја смета за идол?

Прашања за стил и израз

1. Каква атмосфера владее во текстот?
2. Што значи насловот „Светлина во времето на тишината“?

Прашања за критичко размислување

1. Дали Лејла постапува правилно? Објасни.
2. Што нè учи текстот за семејната поддршка?
3. Дали имаш личност во семејството што ја сметаш за идол? Зошто?

Вежба за потсетување

Пронајди ги именките во текстот и подвлечи ги. Потоа определи ги според поделбата: општи и сопствени; конкретни и апстрактни.

Мини дискусија (во група)

- Како членовите на семејството си помагаат во тешки моменти?
- Зошто е важна поддршката во семејството?

Кратко пишување

- Напиши 3 – 4 реченици:
- Што значи за тебе семејството?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **bronhit** – воспаление на слузницата на бронхиите
- **бели дробови** – главните органи за дишење
- **astma** – хронично заболување што се карактеризира со отежнато дишење и задушување
- **бурa** – временска непогода; (преносно значење) настан што предизвикува многу немир, превирања и тешкотии
- **пожртвуваност** – што е готов на жртви за некоја цел; крајно предаден на своите должности
- **идол** – лице што е обожувано, почитувано, на кое се гледа како пример

ТЕМА 1

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Именки, граматички категории кај именките

Да се појдејиме

Од морфолошки аспект според своите надворешни својства, зборовите се делат на: менливи и неменливи. Именките се менливи зборови.

Пред да почнеме...

сестра → сестри
книга → книги
Што се менува?

Од текстот „Светлината во времето на тишината“:

- Пронајди 5 именки од текстот.
- Одреди дали се општи или сопствени.
- Издвој 2 именки што означуваат нешто што не може да се допре (апстрактни именки).

Именките се зборови со кои се именуваат суштества, предмети и појави.

Според значењето се делат на:

- сопствени именки
- општи именки

Сопствените именки именуваат единечни суштества и предмети и се пишуваат со голема почетна буква (Јована, Вардар, Скопје).

Општите именки именуваат суштества, предмети и појави со заеднички карактеристики (книга, вода, планина).

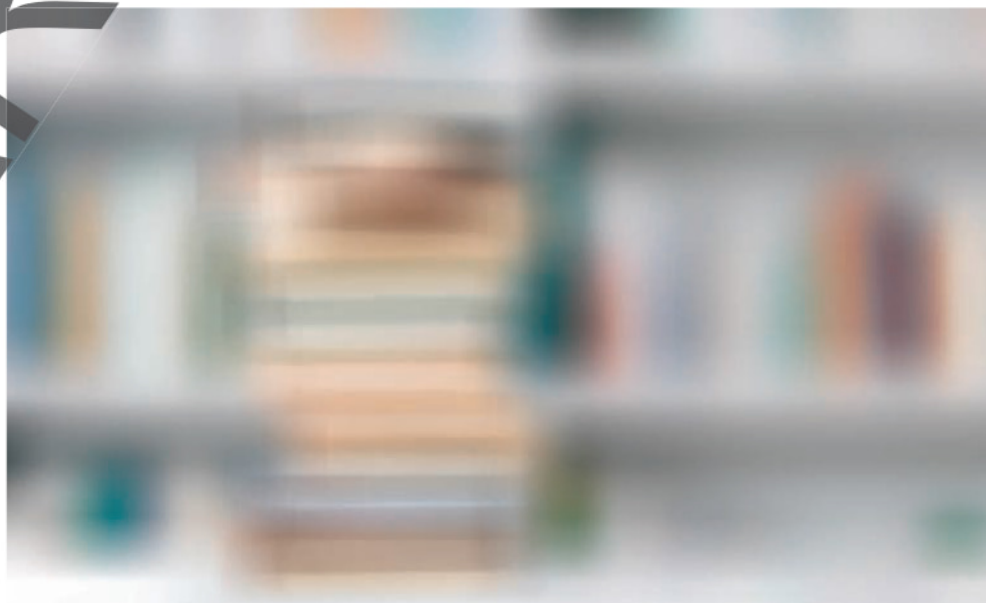
Општите именки можат да бидат:

- конкретни (може да се допрат: момче, мачка, песок)
- апстрактни (не може да се допрат: радост, мисла, мудрост)

Именките имаат:

- род (машки, женски, среден)
- број (еднина и множина)
- определеност (со член / без член)

Просторен распоред	Членски наставки			
Блиску до соговорникот	-от	-та	-то	-те
Блиску до говорителот	-ов	-ва	-во	-ве
Оддалечен од говорителот и од соговорникот	-он	-на	-но	-не

Вежба 1

Внимателно прочитај го текстот „Светлината во времето на тишината“.

- Подвлечи ги именките во текстот.
- Заокружи ги сопствените именки.
- Означи ги со * (свезда) именките што означуваат чувства.

Вежба 2

Именките од текстот подели ги во табелата:

Конкретни именки	Апстрактни именки

Вежба 3

Од текстот запиши ги именките во табелата:

машки род:	
женски род:	
среден род:	

Вежба 4

Препиши ги именките во заграда во соодветна форма (еднина или множина):

1. (Ден) беа тивки и тешки.
2. (Жртва) што ги правиме за оние што ги сакаме не ни претставуваат тешкотија.
3. (Книга) ги затвораше доцна навечер.
4. (Мисла) нè следеше секое утро.

Вежба 5

Внимателно анализирај го текстот „Светлината во времето на тишината“, а потоа:

- Пронајди ги членуваните именки во текстот.
- Запиши ги истите именки нечленувани.
- Објасни како се менува значењето.

ТЕМА 1

ЛЕКЦИЈА 3

„Човекот што не знае да сака не е способен да ја почувствува големината на туѓата љубов, ниту силата на љубомората, ниту опасноста што се крие во неа.“ – Иво Андриќ

Пред да прочиташ

- Дали празниците ги зближуваат луѓето? Зошто?

Од твој агол...

- Што имаат заедничко Бадник и Рамазан бајрам?
- Што учат децата од различните празници?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Дали во твоето семејство се слават различни празници?

Обиди се да го преведеш текстот „Бадник и Рамазан бајрам – два празника, едно срце“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читање, разбирање, пишување

Бадник и Рамазан бајрам – два празника, едно срце

Во нашиот дом учиме дека љубовта и семејството се најважни вредности. Празниците не се само обични денови, туку спомени што остануваат засекогаш во срцето. Со сестра ми и брат ми учам да ја делям радоста, а поддршката од семејството ни дава сила и сигурност.

Во училиштето, со моите пријатели Елиф, Бесник, Лена и Самир разговаравме за празниците што ги славиме. Елиф ни раскажа за Рамазан бајрам – празник што доаѓа по завршувањето на месецот рамазан. Тој се слави три дена и започнува со молитва. Семејството се собира, сите носат нова облека и си честитаат, најпрво на постарите. Потоа се посетуваат роднини и пријатели, а најважно е што луѓето си простуваат и ги оставаат расправиите зад себе.

Јас им раскажав за Бадник – празник што го најавува Христовото раѓање. Тогаш целото семејство се собира и подготвува посна трпеза. Сите учествуваат во подготовките: се прави пита, сарма, лепче со паричка и се варат костени. Се носи бадниково гранче како симбол на здравје и среќа. Кога ќе се запали свеќата, сите седнуваат заедно на трpezата и го делат лепчето. Оној што ќе ја најде паричката се смета за среќен и благословен. По вечерата, семејството останува заедно, исполнето со топлина и љубов.

Иако се различни, Бадник и Рамазан бајрам нè учат на истите вредности – простување, почит, љубов и грижа за другите. Тие нè потсетуваат дека домот е најсигурното место, пријателството е важно, а заедништвото е најголема вредност.

Анче Митровска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Кои вредности се истакнуваат во семејството на раскажувачот?
2. Кои пријатели се спомнуваат во разговорот во училиштето?
3. Како се одбележува Рамазан бајрам според текстот?
4. Како се слави Бадник и кои обичаи се спомнати?
5. Што е заедничко за празниците Бадник и Рамазан бајрам?

Прашања за идејата и пораката на текстот

1. Која е главната идеја на текстот?
2. Зошто авторот ги споредува Бадник и Рамазан бајрам?
3. Што значи реченицата: „Различните традиции се инспирација, а не причина за поделба“?
4. Кои вредности се заеднички за двата празника?

Прашања за критичко размислување

1. Зошто е важно да ги почитуваме традициите на другите?
2. Дали празниците ги зближуваат луѓето? Објасни.
3. Што можеме да научиме од различните култури и обичаи?

Мини дискусија (во група)

1. Кои празници се слават во твоето семејство?
2. Што ти е најубаво за време на празниците?
3. Дали си присуствувал на празник од друга култура? Како ти изгледаше?

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Како празниците ги зближуваат луѓето?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **посна трпеза** – храна што не содржи месо, млеко и други животински производи
- **трпеза** – маса на која се поставува и се јаде храна (често се мисли и на сите јадења заедно)
- **бадниково гранче** – гранка (од дабово дрво) што се носи за Бадник како симбол на здравје, среќа и благосостојба
- **благословен** – човек што има среќа, заштита или добрина од Бога
- **заедништво** – чувство на припадност, блискост и меѓусебна поврзаност меѓу луѓето

ТЕМА 1

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Определеност кај придавките

Да се појасиме

Граматички категории кај придавките се род, број и определеност. Степенувањето како граматичка категорија ја имаат само описните придавки.

Пред да почнеме...

стара кука → старата кука
мало дете → малото дете
Што се менува?

Од текстот „Бадник и Рамазан бајрам - два празника, едно срце“:

- Пронајди три придавки од текстот и напиши по една именка што можат да ја определуваат.
- Издвој 2 именки што означуваат нешто што не може да се допре (апстрактни именки) и примени ги во реченици.

Придавката ги има истите граматички категории како именката:

- род, број и определеност.

Описните придавки означуваат особености на предметите, односно тие ги опишуваат предметите, појавите или суштествата. Овие придавки одговараат на прашањето каков – за машки род; / каква – за женски род/ какво – за среден род (добар човек, убава приказна, мирно лето).

Забележи!

- жолт → ранец жолти, мили, сини → множина
- мила → девојка
- сино → небо

Пред именката од машки род ранец, стои придавката жолт, пред именката од женски род девојка стои придавката мила, а пред именката од среден род небо, стои придавката сино.

Да заклучиме

Придавките имаат различни форми за сите три рода во еднина и една форма за сите три рода во множина, но тие секогаш родот го преземаат од именките кои ги објаснуваат.

Определеност кај придавките

Кај придавките граматичката категорија определеност се презема од именката до која стојат (куќата – големата куќа).

Граматичката категорија определеност кај придавките се презема од именката на која се однесуваат. Кога именската група е составена од приставка и именка, членот се додава само на првиот збор во групата, односно на приставката. Именката во тој случај не се членува.

Примери:

- добар човек → добриот човек
- голема куќа → големата куќа
- убаво цвеќе → убавото цвеќе
- млад ученик → младиот ученик
- интересна книга → интересната книга
- стар мост → стариот мост

Не е правилно истовремено да се членуваат и придавката и именката:

- ✗ добриот човекот
- ✗ големата куќата

Вежба 1

Прочитај ги следните именски групи и напиши ја нејзината правилна определена форма:

1. млад човек → _____
2. голема река → _____
3. стар пријател → _____
4. убав телефон → _____
5. сладок сируп → _____
6. силен удар → _____
7. добар ученик → _____

Вежба 2

Смени им го местото на именката и придавката во следните реченици, водејќи сметка за местото на членот во именската група со обратен редослед:

1. Учителот добар го честиташе успехот. → _____
2. Колачот сладок го изеде детето. → _____
3. Филмот интересен го гледавме вчера. → _____
4. Мостот стар беше реставриран. → _____

Вежба 3

Пополни ги речениците со соодветни придавки пред именките.

1. (добар) _____ ученик секогаш ги почитува своите другари.
2. (нов) _____ филм нè потсети на нашата традиција и култура.
3. (голем) _____ празник ги обединува луѓето и го зајакнува пријателството.
4. (убав) _____ обичај се пренесува од генерација на генерација.
5. (силна) _____ доверба е основа за добро другарство.

ТЕМА 1

ЛЕКЦИЈА 4

„Пријателството е еден од ретките дарови што не се купуваат и не се наследуваат – тоа се заслужува.“
– Исмаил Кадаре

Пред да ѝ прочиташ

- Како можеме да му помогнеме на другар што има тешкотии?

Од твој агол...

- Што помогнало да се реши конфликтот меѓу Берта и Газменд?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Дали некогаш си имал/а слична ситуација со другар?

Обиди се да го преведеш текстот „Пријателството не познава различност“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Пријателството не познава различност

Пријателството не познава различност, но понекогаш луѓето забораваат на тоа. Еден училиштен ден меѓу Берта и Газменд се појави мал, но непријатен конфликт.

Берта е многу умна, досетлива и брза во сфаќањето на задачите. За неа објаснувањата се кратки и јасни, а решенијата доаѓаат најбрзо. Токму затоа, кога Газменд повторно не ја разбра задачата што беше поставена на таблата, Берта стана нетрпелива и вознемирена.

„Зошто не можеш да ја сфатиш? Па толку е едноставно“, му рече со построг тон од вообичаено. Газменд замолкна. Тој се почувствува помалку вреден и длабоко повреден. Иако се трудеше, зборовите му беа потешки, а мислите побавни од оние на Берта. Газменд се стутка во столчето, му се насолзија очите, но не кажа ниту збор.

Арита, која беше најсмирена и највнимателна меѓу нив, ја забележа тишината што стана погласна од секој збор. Таа ѝ пријде на Берта и со топол и трпелив глас ѝ рече: „Вистинската мудрост не е само во брзината туку и во способноста да се разбере другиот. Сите сме различни во начинот на кој учиме“, ѝ објасни Арита, „некои се побрзи, други се побавни, но во срцата сме исто чувствителни. Ако сакаш светот да биде подобар, започни со поголема толеранција и трпение.“

Тогаш Берта се замисли. Сфати дека нејзината брзина не ја прави поголема ниту, пак, Газмендовата бавност го прави помал. Со потопло и поискрено чувство таа му се извини и повторно му ја објасни задачата, овој пат со појасни зборови.

Газменд се насмевна – неговата насмевка беше скромна, но искрена. Во тој миг, сите тројца разбраа дека промената на општеството започнува со личната промена. Светот не се менува само со зборови, туку со секојдневни, трпеливи и човечни постапки, а пријателството, кога е водено од разбирање, станува најсилната врска меѓу луѓето.

Лилјана Стојановска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Каде и кога се случува настанот опишан во текстот?
2. Кои се главните ликови во приказната?
3. Зошто настанува конфликтот меѓу Берта и Газменд?
4. Како реагира Берта кога Газменд не ја разбира задачата?
5. Како постапила Арита?

Прашања за анализа на текстот

1. Какви се Берта и Газменд?
2. Што значи реченицата за „вистинска мудрост“?
3. По што се разликуваат, а по што се слични Берта и Газменд?

Прашања за критичко размислување

1. Дали брзината во учењето значи дека некој е „подобар“ од другите? Објасни.
2. Како различните начини на учење можат да влијаат врз односите меѓу учениците?
3. Зошто е важно да покажуваме трпение кога некој не разбира веднаш?

Дополни ги речениците со соодветни зборови во текстот

1. Берта е _____, _____ и _____ во сфаќањето на задачите.
2. Газменд се почувствува _____ и _____ по зборовите на Берта.
3. Арита му приоѓа на конфликтот со _____ и _____ глас.
4. Промената на општеството започнува со _____.
5. Пријателството станува _____ меѓу луѓето.

Мини дискусија (во група)

1. Дали е полесно да се налутиш или да разбереш некој? Зошто?
2. Како се чувствува човек кога некој не го разбира?
3. Што можеме да направиме за да бидеме подобри другари?

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Што значи да бидеш трпелив?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **толеранција** – способноста да се прифаќаат и почитуваат различностите меѓу луѓето, културите и идеите
- **трпение** – способност смирено да се поднесуваат тешкотиите или периодот на чекање
- **нетрпелив** – без трпение, без толеранција
- **вознемирен** – збунет, исплашен
- **способност** – умеење да се изврши нешто

ТЕМА

1

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Степенување на придавките

Да се појдесиме

Придавките се делат на четири основни групи: описни, односни, бројни и заменски.

Пред да почнеме...

добар → подобар → најдобар
брз → побрз → најбрз
Што се менува?

Од текстот „Пријателството не познава различност“:

- Пронајди 3 придавки и напиши со која именка се поврзани.
- Пронајди 2 збора што опишуваат чувства и објасни што значат во текстот.

Описните придавки изразуваат својство на предметот што може да биде застапено во помал или во поголем степен. Описните придавки изразуваат различен степен на признакот, па затоа се степенуваат (добар, подобар, најдобар). Степенувањето на едно својство на предметот се прави врз основната споредба (компарација), на истото својство, но кај други предмети.

Основната форма на придавките е **позитив**, од тука тргнува степенувањето. Формите за степенување се: **компаратив** и **суперлатив**.

Позитив ■ основната форма на придавката	важен, сигурен, добра, лесно, богата, тивка, новиот
Компаратив ■ споредба меѓу два предмета, групи, класи; ■ пред основната форма се додава претставката по-	поважен, посигурен , подобра , полесно , побогата , потивка , поновиот
Суперлатив ■ споредба на повеќе предмети, групи, класи; ■ пред основната форма се додава претставката нај-	најважен , најсигурен , најдобра , најлесно , најбогата , најтивка , најновиот

Вежба 1

Определи го степенот на следните придавки (позитив, компаратив, суперлатив):

■ умна	■ најискрена	■ потопло
■ побавни	■ построг	■ појасни

Вежба 2

Дополни ја табелата со соодветниот степен на придевката:

Позитив	Компаратив	Суперлатив
умна		
брз		
искрен		
трпелив		
јасен		

■ умна	■ најискрена	■ потопло
■ побавни	■ построг	■ појасни

Вежба 3

Препиши ги речениците така што ќе го смениш степенот на придевката.

Пример:

Ова е долг пат. → Ова е најдолгиот пат во регионот.

- Денис е вреден ученик. → _____ од својот брат.
- Ова е висока планина. → _____ во државата.
- Сара има уреден ракопис. → _____ од Елена.
- Вардар е долга река. → _____ во државата.

Вежба 4

Заокружи ја точната форма на придевката:

- Арита има (трпелив / потрпелив / најтрпелив) пристап од БERTA.
- Насмевката на Газменд беше (искрена / поискрена / најискрена).
- БЕРТА зборуваше со (строг / построг / најстрог) тон од вообичаено.

Креативен предизвик

Напиши по две реченици со:

- придавка во позитив
- придавка во компаратив
- придавка во суперлатив

(Темата нека биде пријателство, разбирање или толеранција.)

ТЕМА 1

ЛЕКЦИЈА 5

„Биди како река во дарежливоста и помагањето на другите.“ – Мевлана Џелаледин Руми

Пред да ѝ прочиташ

- Дали е подобро да имаш нешто само за себе или да го споделиш? Зошто?

Од твој агол...

- Зошто сестрата првично го крие чоколадото?
- Што ја менува нејзината одлука?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Зошто довербата е важна во семејството?

Обиди се да го преведеш текстот „Среќата се дели“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Среќата се дели

(Кујна. На масата има вечера. Мајката подготвува салата, таткото седи, братот и сестрата се погледнуваат.)

Братот: Сестро, виде ли каде исчезна чоколадото што го купи тато?

Сестрата: (се двоуми, тивко) Го... го сокрив. Сакав сама да го изедам.

(Кратка тишина)

Сестрата: (тивко шепоти со наведната глава) Мислев дека ако го задржам чоколадото, ќе си докажам дека барем нешто е само мое... ама сфатив дека тоа не е **победа**.

Мајката: И како се чувствуваш откако го сокри чоколадото?

Сестрата: Чудно. Мислев дека ќе бидам среќна, ама не сум.

Таткото: Знаеш зошто? Затоа што кога задржуваш нешто само за себе, не добиваш повеќе – само губиш.

Братот: Јас ќе бев среќен и со едно парче.

Сестрата: (го вади чоколадото од фиока) Извини. Јас не зедев ниту една коцка да изедам. Ајде да го поделиме.

Мајката: Ете, тоа е лекцијата што ни ја дава семејството. Да простуваме, да помагаме и да сакаме.

Братот: Подобро е кога делиме, отколку кога криеме.

Сестрата: Да... сфатив дека среќата не е во тоа колку имаш, туку со кого ја делиш.

Таткото: И во довербата. Кога признаваш и кога подаваш рака.

Мајката: А семејството е местото каде што учиме да бидеме луѓе.

Сестрата: Затоа велам – ако дадеш, ако подадеш, ако делиш... тогаш навистина добиваш.

(Сите заедно го делат чоколадото.)

Лилјана Стојановска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Кој предмет станува повод за разговорот во семејството?
2. Што направила сестрата?
3. Каква е реакцијата на братот кога дознава за тоа?
4. Како родителите реагираат на ситуацијата?
5. На кој начин се разрешува конфликтот во текстот?

Прашања за карактерите на ликовите во текстот

1. Со кои карактерни особини е прикажана сестрата? Наведи примери од дијалогот.
2. Дали постапката на сестрата ја прави негативен лик или лик во развој? Образложи!
3. Каква улога има братот во развојот на пораката упатена кон сестрата?
4. Како се прикажани родителите? Поткрепи со примери.

Прашања за критичко размислување

1. Што значи „среќата се дели“ според тебе?
2. Како се менува однесувањето на сестрата и зошто?
3. Што можеме да научиме од оваа ситуација за односите во семејството?

Задача 1

Одговори со објаснување.

1. Кои конкретни именки се спомнуваат во дијалогот?
2. Кои апстрактни именки ја носат пораката на текстот? (среќа, доверба, победа)
3. Зошто зборот „победа“ е употребен во преносна смисла?

Задача 2

Исказната реченица: „Го сокрив чоколадото“, претвори ја во:

■ Прашална реченица:

■ Одречна реченица:

Мини дискусија (во група)

1. Кога последен пат си споделил нешто со друг?
2. Како се чувствуваш кога делиш?

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

■ Зошто е важно да делиме со другите?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **доверба** – верба, сигурност, увереност во искреноста, чесноста, добронамерноста на некој, во неговите способности и стручност
- **простува** – дава прошка, прости нешто (казна, лоша постапка, грешка)
- **ситуација** – збир од услови и околности
- **конфликт** – судир меѓу две или повеќе страни

ТЕМА 1

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Минато определено несвршено и свршено време

Да се појдесиме

Дејство што се врши во моментот на зборувањето се изразува со сегашно време. Дејство што се очекува да се врши по моментот на зборувањето се изразува со идно време.

Пред да почнеме...

пишувам → пишував
читав → прочитав
Во кој пример имаме завршено дејство?
Размисли кога се одвивале дејствата.

Од текстот „Среќата се дели“:

- Пронајди 3 глагола, а потоа менувај ги во свршен или несвршен вид.
- Пронајди 2 збора што покажуваат чувства.

Основното значење на ова време е искажување на минато дејство што е засведочено од говорителот во своето одвивање, односно во своето траење. Минато определено несвршено време е проста глаголска форма. Означува глаголско дејство што се вршело во минатото во присуство на лицето што зборува. Се образува од несвршени глаголи.

Минато определено несвршено време се образува од општиот дел на глаголот, основната самогласка и следните наставки:

еднина	множина
1. лице -в	1. лице -вме
2. лице -ше	2. лице -вте
3. лице -ше	3. лице -а/ја

Минато определено несвршено време	
еднина	
1. лице пишував	Јас пишував
2. лице пишуваше	Ти пишуваше
3. лице пишуваше	Тој/таа/тоа пишуваше
множина	
1. лице пишувавме	Ние пишувавме
2. лице пишувавте	Вие пишувавте
3. лице пишуваа	Тие пишуваа

Размисли и воочи ја разликата од примерите. Од глаголите определи дали е дејството претставено во неговото траење (несвршен вид) или во неговата заокруженост (свршен вид). На тој начин можеш да го определиш видот (свршен или несвршен вид).

Примери:

Вчера долго читав книга.
Конечно ја прочитав книгата.
Учениците играа во дворот.
Учениците го одиграа натпреварот.

Со минато определено свршено време се искажува глаголско дејство што се извршило во минатото во присуство на лицето што зборува. Основното значење на минатото определено свршено време е искажување на засведочено и завршено дејство во еден определен момент од минатото. Се образува со свршени глаголи.

Ова време се образува од општиот дел на глаголот, основниот вокал и наставките:

еднина	множина
1. лице -в	1. лице -вме
2. лице /	2. лице -вте
3. лице /	3. лице -а/ја

Минато определено свршено време	
еднина	
1. лице напишав	Јас напишав
2. лице напиша	Ти напиша
3. лице напиша	Тој напиша
множина	
1. лице напишавме	Ние напишавме
2. лице напишавте	Вие напишавте
3. лице напишаа	Тие напишаа

Практични вежби и активности

Вежба 1

1. Кои дејства во текстот **веќе се случиле**?
2. Со кои глаголи се опишува **признавањето на сестрата**?
3. Кој глагол покажува **еднократно, завршено дејство**?
4. Кој глагол покажува **трајно или повторливо чувство**?

Вежба 2

Претвори ги речениците од минато определено несвршено во минато определено свршено време.

Пример:

Јас пишував писмо. Јас напишав писмо.

1. Таа црташе слика. _____
2. Ние учевме за тест. _____
3. Тие градеа кука. _____

Вежба 3

На празните места дополни со соодветен глагол (минато време):

1. Сестрата го _____ чоколадото.
2. Таа _____ дека ќе биде среќна.
3. На крај, семејството го _____ чоколадото.
4. Братот _____ дека и едно парче е доволно.

Вежба 4

Препиши ги речениците во сегашно време:

- Сестрата го сокри чоколадото. → Сестрата _____ чоколадото.
- Семејството ја научи лекцијата. → Семејството _____ лекција.

ТЕМА 1

ЛЕКЦИЈА 6

„Ако слушнеш глас во тебе што ти вели: *Не можеш да црпиш*, тогаш цртај и тој глас ќе биде замолчен.“
– Ван Гог

Пред да ѝ прочиташ

- Дали мислиш дека младите можат да го променат општеството?

Од твој агол...

Како ти можеш да помогнеш во твојата заедница?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Наведи една постапка со која можеш да придонесеш за подобро општество.

Обиди се да го преведеш текстот „Подобрувањето на општеството почнува од мене“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Подобрувањето на општеството почнува од мене

По завршувањето на наставата, Вера, Харис, Аида и Петар се враќаат дома со автобус. Автобусот е полн со ученици и патници. Додека разговараат за училиштето, Харис јаде чоколадо и без да размисли, ја фрла хартијата на подот.

Аида го забележува тоа, но молчи. Петар ја погледнува хартијата и се двоуми дали да реагира. Вера се наведнува, ја подига хартијата и ја става во корпата што се наоѓа до вратата на автобусот.

„Не мораше да го направиш тоа“, вели Харис.

„Зошто да не?“, одговара Вера. „Ако сите фрламе отпадоци каде што ќе стигнеме, како ќе изгледа нашиот град?“

Харис се замислува. Не очекуваше таков одговор.

Додека излегуваат од автобусот, забележуваат дека околу автобуската станица има расфрлани шишиња, лименки и хартија. Петар предлага да соберат дел од отпадот и да го фрлат во најблиската корпа. Аида веднаш се согласува.

Додека собираат, неколку помали ученици ги набљудуваат. Едно од децата им приоѓа и почнува да им помага.

„Ако сите направиме по нешто добро, ќе биде почисто и поубаво“, вели детето.

Харис се насмевнува. Сега подобро разбира што сакаше да каже Вера. Сфаќа дека подобрувањето на општеството не започнува со големи зборови, туку со мали дела.

На пат кон дома четворицата другари разговараат за тоа како секој човек може да придонесе за подобра средина. Се согласуваат дека промените започнуваат од секого, па и од нас и дека понекогаш е доволен само еден добар чекор за да ги поттикне и другите да постапуваат правилно.

Лилјана Стојановска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Кои ликови се појавуваат во текстот?
2. Што направи Харис додека се возеа во автобусот?
3. Како реагираше Вера кога ја забележа хартијата на подот?
4. Што решија да направат учениците кога излегоа од автобусот?
5. Како заврши настанот кај автобуската станица?

Прашања за анализа на идеи и порака

1. Зошто Вера одлучи да ја подигне хартијата наместо да ја игнорира?
2. Која е пораката на реченицата: „Подобрувањето на општеството не започнува со големи зборови, туку со мали дела“?
3. Како се измени мислењето на Харис за неговата постапка?
4. Какво влијание имаше постапката на другарите врз помалите ученици?

Прашања за критичко размислување

1. Што мислиш, како би се одвивал настанот ако Вера не реагираше?
2. Како би постапил/а ти ако забележиш дека некој фрла отпадоци на јавно место?
3. Дали е доволно еден човек да направи добро дело за да ги поттикне и другите? Зошто?
4. Зошто некои луѓе молчат кога ќе видат неправилно однесување, како Аида на почетокот?

Мини дискусија (во група)

1. Дали малите постапки навистина прават голема разлика?
2. Кој треба да ја започне промената?

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

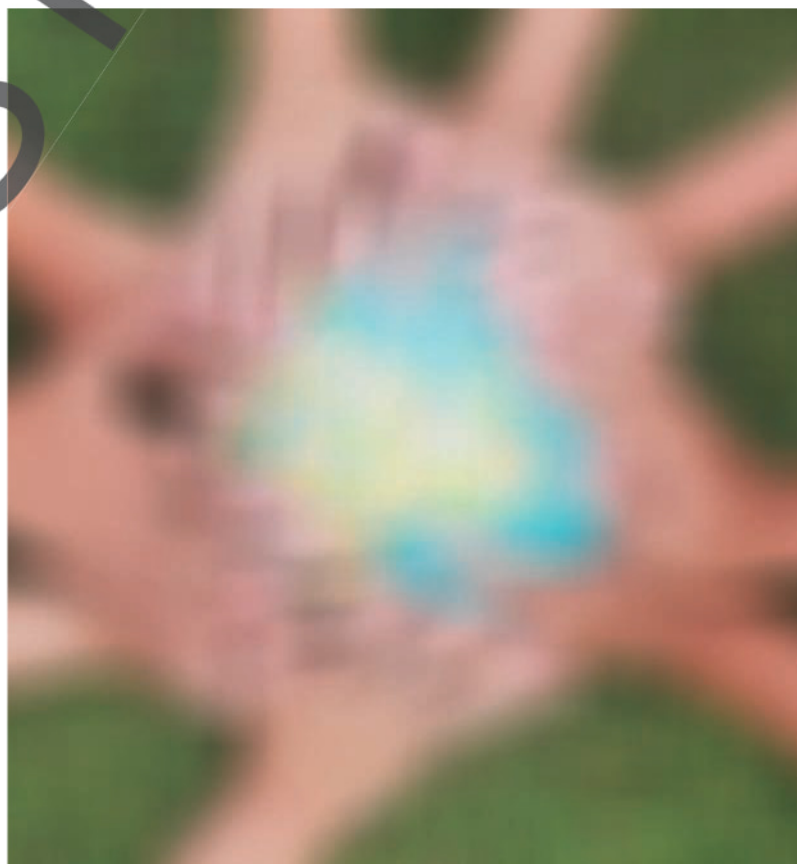
- Како можеш да придонесеш за подобро општество?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **корпа** – сад што служи за собирање и фрлање отпадоци или други предмети
- **подобра средина** – почисто, побезбедно и попријатно место за живеење, учење и дружење
- **промена** – постапка или дејство со кое нешто се подобрува, менува или станува поинакво од претходно

ТЕМА 1

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Сегашно време и идно време

Да се појасиме

Простите глаголски форми се составени од еден збор, а сложените глаголски форми од честичка (ќе, би) или помошен глагол (сум, има) и проста глаголска форма.

Пред да почнеме...

пишувам → сегашно време
ќе пишувам → идно време
Кога се користи секое?

Од текстот „Подобрувањето на општеството почнува од мене“:

- Пронајди два глагола во сегашно време и напиши во кое лице се.
- Пронајди два глагола во минато време и претвори ги во сегашно време.

Сегашно време е проста глаголска форма. Со сегашното време се означува глаголско дејство што се врши во моментот на зборувањето.

Сегашно време се образува од основата на несвршени, трајни глаголи. Образувањето се врши кога на **општиот дел** и на **основниот вокал** се додаваат наставките:

еднина	множина
1. лице -м (пишувам)	1. лице -ме (пишуваме)
2. лице -ш (пишуваш)	2. лице -те (пишувате)
3. лице / (пишува)	3. лице -ат (пишуваат)

Идното време е **сложена глаголска форма**. Со него се означува дејство кое се врши **по** моментот на зборувањето. Идноста не мора да се однесува само во моментот на зборувањето туку и на идност по некој минат момент.

Идно време се образува од **свршени** и од **несвршени глаголи**.

Идно време се образува од честичката **ќе** и **сегашно време од глаголот**.

ќе + глагол во сегашно време

еднина	множина
1. лице -ќе сонувам	1. лице -ќе сонуваме
2. лице -ќе сонуваш	2. лице -ќе сонувате
3. лице -ќе сонува	3. лице -ќе сонуваат

Да заклучиме

Сегашно време – дејството се случува сега.

Идно време – дејството ќе се случи подоцна.

Задача 1

1. Во кое глаголско време е напишан поголемиот дел од текстот?
2. Зошто авторот користи сегашно време кога зборува за општествени проблеми?
3. Издвој 5 глаголи во сегашно време и објасни ја нивната функција.
4. Преправи една реченица од сегашно во минато време.

Задача 2

Пополни со сегашно или идно време.

Во заградите е даден глаголот во основна форма. Напиши го во соодветното време.

1. Харис _____ (јаде) чоколадо додека се возат во автобусот.
2. Ако сите фрламе отпадоци, градот _____ (изгледа) валкан.
3. Утре учениците _____ (собираат) отпад околу училиштето.
4. Вера _____ (мисли) дека малите дела се важни.
5. Ако секој помогне, средината _____ (биде) почиста.

Задача 3

Претвори ги речениците од сегашно во идно време.

1. Вера ја подига хартијата и ја става во корпата. _____
2. Аида веднаш се согласува. _____
3. Петар предлага да соберат дел од отпадот. _____

Задача 4

1. Издвој придавки што го опишуваат општеството или однесувањето.
2. Како придавките влијаат врз јасноста и убедливоста на текстот?
3. Замени една придавка со друга и објасни како се менува значењето.

ТЕМА 1

ЛЕКЦИЈА 7

„Не престанувај да сонуваш, бидејќи нема ништо погрешно во тоа да сакаш нешто повеќе.“
– Непознат автор

Пред да ѝ прочиташ

- Дали си славел празник со луѓе од друга култура?

Од твој агол...

Што мислиш, зошто е важно да ги почитуваме традициите на другите?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Наведи еден празник што го славиш и опиши како се одбележува.

Обиди се да го преведеш текстот „Сличности и разлики во празнувањето“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Сличности и разлики во празнувањето

Во едно маало во градот Кичево живеат две семејства, семејството Петровски и семејството Алиу. Иако им припаѓаат на различни култури и верски традиции, тие меѓусебно многу се почитуваат и често сите радосни моменти ги споделуваат заедно.

Семејството Алиу го слави Курбан бајрам. Тој ден домот е исполнет со мир, радост и гости. Се подготвува традиционална храна, семејството се собира на едно место, а посебно внимание им се посветува на делењето храна, дарувањето и грижата за другите. За семејството Алиу Курбан бајрам е празник на добрината, солидарноста и семејната блискост.

Семејството Петровски го слави Велигден. И кај нив домот е полн со смеа и топлина. Се бојадисуваат велигденски јајца, се подготвуваат традиционални јадења и семејството се собира на заедничка трпеза. Велигден за семејството Петровски претставува празник на надежта, обновата и заедништвото.

За време на Курбан бајрам семејството Петровски оди на гости кај семејството Алиу. Тие со почит ги прифаќаат обичаите и заедно уживаат во празничната атмосфера. За Велигден семејството Алиу го посетува семејството Петровски, каде што со радост учествуваат во велигденските обичаи и ја чувствуваат топлината на семејниот дом.

Иако празниците имаат различни имиња и обичаи, тие имаат и многу сличности. И Курбан бајрам и Велигден се денови кога семејствата се собираат на едно место, се споделува храна, се покажува љубов и почит и се зајакнуваат семејните врски. Разликите постојат, но тие не нè разделуваат, напротив, тие нè учат на разбирање, прифаќање и соживот.

Лилјана Стојановска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Кои две семејства се опишани?
2. Кои празници ги слават?
3. Кои се сличностите?
4. Која е пораката?

Прашања за анализа и споредба

1. Објасни со свои зборови зошто празниците се важни.
2. Дали празниците ги поврзуваат луѓето? Објасни.
3. Што би направил ти ако си дел од едно од овие семејства?

Прашања за критичко размислување

1. Зошто е важно да покажуваме интерес и почит кон обичаите на другите?
2. Како би се чувствувал/а кога би бил/а поканет/а на празник што не го славиш?
3. Што можеме да научиме од однесувањето на семејствата Петровски и Алиу?
4. Наведи пример од твојата средина каде се почитуваат културни разлики.

Прашања со дополнување (од текстот)

1. Курбан бајрам е празник на _____ и _____.
2. Велигден за семејството Петровски претставува празник на _____ и _____.
3. За време на празниците семејствата се _____ на едно место.
4. И покрај разликите, семејствата покажуваат меѓусебна _____.
5. Се покажува љубов и _____.

Мини дискусија (во група)

1. Дали различностите нè разделуваат или нè зближуваат?
2. Како можеме да покажеме почит кон другите?

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Како различните празници можат да ги зближат луѓето?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **маало** – дел од населено место или соседство каде луѓето се меѓусебно блиски, се познаваат и често си помагаат; симбол на заедништво и секојдневен живот
- **традиционален** – поврзан со обичаи, верувања и начини на живот што се пренесуваат од генерација на генерација
- **дарува** – даде, дава некому нешто на дар, подари, подарува
- **обичаи** – утврдени навики и традиции што ги следи една заедница, особено поврзани со празници, семејни и општествени настани

ТЕМА 1

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Лексичко значење на зборовите

Да се ѝоѝсеѝиме

Со лексичките значења на зборовите се занимава лексикологијата.

Пред да почнеме...

радост → среќа
топол → ладен
Кога користиме зборови со слично, а кога со спротивно значење?

Од текстот „Сличности и разлики во празнувањето“:

- Пронајди 2 збора и најди го нивниот синоним.
- Пронајди 2 збора и најди го нивниот антоним.

Според лексичките значења, зборовите се делат на:

1. **Синоними** – зборови со различна форма, а приближно исто значење.
На пр.: почеток – старт – појдовна точка
2. **Хомоними** – зборови со иста форма, а различно значење.
На пр.: лист – лист од дрво, лист хартија, лист во книга
3. **Антоними** – зборови со спротивно значење.
На пр.: топол – ладен; брз – бавен; радост – тага; почеток – крај; светло – темно
4. **Пароними** – зборови слични по изговор или пишување, а различни по значење.
На пр.: слуша – суша; Индијанци – Индијци; жаба – жалба

Вежба 1

Пронајди синоним и употреби го во реченица:

радост → _____

почит → _____

блискост → _____

заедништво → _____

прифаќање → _____

Избери два збора и состави реченици поврзани со празник.

Вежба 2

Пронајди антоним и напиши реченица:

радост → _____

мир → _____

љубов → _____

сличности → _____

пријател → _____

Напиши една реченица во која ќе употребиш два антонима.

Вежба 3

1. Во кое глаголско време се најчесто употребени глаголите во текстот?
2. Пронајди три глагола во сегашно и во минато време и запиши ги соодветно.
3. Препиши една реченица и смени го глаголското време.
4. Со кој глагол се искажува навика или повторливо дејство?

Вежба 4

Пополнете ги празните места со соодветен глагол од текстот „Сличности и разлики во празнувањето“:

1. Семејствата _____ своите празници со радост.
2. За време на празниците тие се _____ на едно место.
3. Семејствата меѓусебно _____ почит и разбирање.
4. Заедничкото празнување ги _____ односите меѓу луѓето.
5. Разликите нè учат на разбирање и _____

Задача 1

1. Подвлечи 5 збора што одговараат на прашањето „што прави?“
2. Пронајди глаголи што означуваат:
 - а) дејство
 - б) состојба
 - в) чувство
3. Кои глаголи во текстот покажуваат заедничко дејствување на семејствата?
4. Издвој два глагола што се повторуваат или имаат слично значење.

Задача 2

1. Пронајди 3 глагола што покажуваат дејство што трае (на пр.: чита, пишува, оди) и подвлечи ги.
2. Пронајди 2 глагола што покажуваат завршено дејство (на пр.: прочита, напиша, отиде) и заокружи ги.
3. Зошто во опис (кога опишуваме нешто) почесто користиме глаголи што покажуваат дејство што трае?
Избери точен одговор:
 - а) затоа што дејството трае
 - б) затоа што дејството е брзо завршено
4. Замени еден глагол од несвршен со глагол од свршен вид во иста реченица.

ТЕМА 1

ЛЕКЦИЈА 8

„Среќни сме само тогаш кога од утрешниот ден ништо не бараме, а од денешниот со благодарност го примаме тоа што ни го носи.“ – Херман Хесе

Пред да ѝ прочиташ

- Што можеме да научиме од различните традиции?

Од твој агол...

Која постапка ти остава најсилен впечаток во текстот? Зошто?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Како би постапиле вие ако направите грешка пред многу луѓе?

Обиди се да го преведеш текстот „Приредбата со погрешна песна“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читање, разбирање, пишување

Приредбата со погрешна песна

Во училиштето во кое учеа Ева, Онур и Едита секој ден беше исполнет со многу смеа, разговори и различни доживувања. Училиштето е место каде што луѓето учат не само од книгите туку и едни од други. Често зборуваа за тоа дека љубовта и пријателството се темел на секое здраво општество, бидејќи без разбирање и почит не може да има вистинска промена. Знаеја дека секој мал, но искрен придонес од луѓето е важен и дека носи нешто добро, иако понекогаш патот до тоа е тежок и бара трпение. И покрај стравот од грешки, секогаш имаа храброст да откријат нов начин за да покажат какви се тие навистина.

Ева беше позната по тоа што секогаш сакаше да помага и да ги охрабрува другите. Онур беше креативен и забавен, а Едита внимателна и секогаш подготвена да сподели добра идеја. Понекогаш гледаме како околината се менува кога делиме насмевка или убав збор, па затоа често и се прашуваме како можеме да направиме нешто за доброто на сите.

Еден ден, кога училиштето организираше голема приредба, сите беа возбудени. Среќните и весели ученици се собраа во салата, секој со свои мисли, но со иста желба да уживаат. Онур беше задолжен за музиката, но од возбуда по грешка ја пушти омилената песна на наставничката наместо веќе подготвената. Во првиот момент настана тишина, а потоа салата одекна од смеа. Иако ситуацијата можеше да биде непријатна, Ева веднаш скокна и рече дека ќе помогне со танц за да ја спаси приредбата, а Едита им предложи на сите да аплаудираат, да се смеат наместо да стојат збунети.

Атмосферата брзо се смени и стана повесела и интересна. Додека гледавме како професорите и учениците се смееја заедно, сите се прашувавме како една мала грешка може да го смени целиот ден и да го направи подобар.

На крајот, професорката им честиташе на Ева, Онур и Едита и им кажа дека е вредно да се обидуваш, дури и кога нешто не оди според планот. Таа објасни дека ако покажеш искреност и желба да помогнеш, тогаш секоја ситуација може да се претвори во убава лекција. Учениците сфатија дека кога сме сложни, досетливи и сплотени, училиштето станува поубаво место, а секој нов ден – поинтересен и поисполнет.

Анче Митровска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение одговори ги прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Кои се главните личности во текстот?
2. Со што беше исполнето училиштето?
3. Што сакаше Ева секогаш да прави?
4. Што направи Онур за време на приредбата?
5. Како Едита помогна за време на грешката со песната?
6. Кој им честиташе на Ева, Онур и Едита на крајот?

Прашања за анализа на ликовите

1. Какви карактерни особини покажува Ева во текот на приказната? Наведи примери од текстот.
2. По што се разликува Онур од Ева и Едита и што го прави неговиот карактер посебен?
3. Што можеме да заклучиме за Едита од нејзините постапки за време на приредбата?
4. Зошто ликовите се успешни во справувањето со грешката на Онур?
5. Кој лик покажува најголема промена во текот на текстот и како тоа се забележува?

Прашања за критичко размислување

1. Како една мала грешка може да се претвори во позитивно искуство? Објасни со пример од текстот.
2. Што покажуваат постапките на Ева, Онур и Едита за тоа како треба да се реагира во неочекувани ситуации?
3. Дали е поважно да не се прават грешки или да се знае како да се реагира на нив? Објасни.

Вежба 1

Прочитај го текстот и одговори на прашањата со Т (точно) или Н (неточно).

1. Ева беше задолжена за музиката.
2. Онур по грешка пушти погрешна песна.
3. Едита предложи сите да аплаудираат.
4. Учениците се налутија поради грешката.
5. Професорката ги пофали учениците.

Мини дискусија (во група)

1. Дали грешките секогаш се лоши? Зошто?
2. Дали е поважно да се помогне или да се критикува? Зошто?

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Како треба да се постапи кога ќе се направи грешка? Користи пример од текстот или замислена ситуација.

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **доживувања** – настани и искуства што човек ги преживува и кои оставаат впечаток или емоција
- **придонес** – учество или помош со која се додава вредност кон некоја работа, заедница или цел
- **охрабрува** – дава поддршка, поттикнува и влева самодоверба кај некого
- **досетливи** – снаодливи, креативни и брзи во размислувањето и решавањето проблеми
- **сплотени** – поврзани, обединети и сложни, со силно чувство на заедништво

ТЕМА 1

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Прилози

Да се појасниме

Неменливи зборови се: прилози, предлози, сврзници, извици, честици и модални зборови.

Пред да почнеме...

овде → таму
денес → утре
брзо → полака
многу → малку
Кога користиме прилози за место, а кога за време или начин?

Од текстот „Приредбата со погрешна песна“:

Пронајди прилози и кажи што означуваат.

Прилозите се неменливи зборови што ги дополнуваат (најчесто) глаголите по место, време, начин и количество.

Освен глаголите, тие можат да дополнуваат и придавки, именки и други прилози.

Видови прилози

Според значењето прилозите се делат на:

1. **Прилози за место:** каде, близу, далеку, овде, таму, онде, горе, долу, натаму, наваму, напред, назад, однапред, одназад, лево, десно, налево, тука, некаде, никаде, секаде, дома, озгора, оздола итн.

Прилозите за место одговараат на прашањето: **каде?**

На пример: Клучевите се **некаде** во собата.

2. **Прилози за време:** кога, вечер, утре, лани, денес, доцна, рано, тогаш, некогаш, никогаш, сега, одамна, неки, после, зимоска, зимава, понекогаш, оттогаш, дење, ноќе итн. Прилозите за време одговараат на прашањето: **кога?**

На пример: **Секогаш** го почитувам различното размислување.

3. **Прилози за начин:** како, добро, лошо, силно, слабо, така, вака, инаку, онака, брзо, полака, машински, пријателски, тешко, смешно, тажно, некако, секако, јасно, чисто, високо, ниско итн.

Овие прилози одговараат на прашањето: **како?**

На пример: Работеше **вредно** за да постигне успех.

4. **Прилози за количество и степен:** колку, малку, многу, толку, сосем, доста, неколку, николку, онолку, двојно, тројно, веќе, премногу итн.

Овие прилози одговараат на прашањата **колку** или **во кој степен?**

На пример: На час по предметот Граѓанско образование **малку** зборувавме за влијанието на младите во општеството.

Практични вежби и активности

Вежба 1

Опредиeli какви се следните прилози: овде, онде, ваму, таму, мирно, спокојно, задоволно, храбро, доволно, недоволно, малку, многу, успешно, доброволно, вредно, одговорно, пријателски, правилно, двојно.

Вежба 2

Подвлечи ги прилозите во речениците и напиши од кој вид се (место, време, начин, количество/степен).

1. Вчера долго чекавме пред училиштето.
2. Децата трчаа брзо по патеката.
3. Утре ќе се сретнеме кај чинарот.
4. Учениците многу се трудеа за проектот.
5. Професорот зборувааше јасно и гласно.

Вежба 3

Во секоја реченица вметни соодветен прилог од листата: никогаш, секогаш, добро, многу, тешко, вредно.

1. Ние во училиштето _____ градиме мир и поддршка.
2. Понекогаш е _____ да се согласуваш со сите.
3. Од семејството _____ сме научиле за трудот и упорноста.
4. Луѓето _____ се исмејуваат кога не се разбираат.
5. Учениците _____ работат за да постигнат успех.
6. Ние _____ потекнуваме од дом исполнет со љубов.
7. Треба _____ да го разбереш значењето на зборот инспирација.

Вежба 4

Подвлечи го прилогот и напиши дали е прилог за време, начин или количество.

1. Во класот секогаш градиме единство.
2. Тешко се согласуваш без поддршка.
3. Малку се оддалечивме од домот.
4. Во училницата работиме вредно.
5. Понекогаш многу учиме од мајката и таткото.

Вежба 5

Со помош на дадените зборови состави една целосна реченица; притоа внимавај на категоријата **определеност** кај именките.

1. (секогаш – дом – мајка – поддршка)
2. (вредно – училиште – труд – градиме)
3. (понекогаш – тешко – разбереш – мир)
4. (многу – инспирација – наследиле – баба)
5. (малку – оддалечивме – семејство)

Вежба 6

Замени го подвлечениот прилог со друг прилог, без да се смени значењето на реченицата.

1. Секогаш вредно работиме на успехот.
2. Малку се согласуваш со различни мислења.
3. Понекогаш тешко се разбираш со другите.

Вежба 7

Заокружи Т (точно) или Н (неточно).

1. „Вредно“ е прилог за начин.	Т / Н
2. „Многу“ е прилог за време.	Т / Н
3. Прилогот може да стои покрај глагол.	Т / Н
4. „Никогаш“ означува количество.	Т / Н

ТЕМА 1

ЛЕКЦИЈА 9

„Никој не може да му натовари толкава мака колку што човек може да си натовари сам на себе.“

– Меша Селимовиќ

Пред да ѝрочишаш

- Што нè учат грешките и како можат да ни помогнат да станеме подобри?

Од твој агол...

Дали пријателите се поважни од материјалните работи? Објасни зошто.

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Разговарајте врз основа на текстот како постапките на ликовите ја промениле ситуацијата.

Обиди се да го преведеш текстот „Среќен е оној што има вистински пријатели“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Среќен е оној што има вистински пријатели

Среќата не е во тоа колку имаш, туку со кого ја делиш — тоа најдобро го сфатија Исток, Маја и Ирма еден обичен училиштен ден.

Додека брзаа кон училницата, Исток се сопна на една од скалите и ранецот му се скина. Книгите се разлетаа на сите страни, а очилата му се скршија паѓајќи на подот! Исток се збунува, срцето му забрза и помисли дека сега сите ќе го исмејуваат. За миг се почувствува на вистина непријатно.

Но Маја веднаш скокна со насмевка: „Не грижи се, ќе помогнеме!“ Ирма со тивка насмевка му подаде леплива лента и заедно започнаа да ги лепат очилата и да го средуваат ранецот. Малку подоцна, Исток сфати дека таа мала незгода всушност ги зближи уште повеќе.

Позитивната смеа брзо се прошири низ ходникот. Дури и оние што понекогаш ги исмеваат другите, не можеа да издржат и почнаа пријателски да се смеат со нив. Маја започна да зборува како светот е богата и разновидна средина. Ирма додаде дека различностите се симболи на културата, традицијата и обичаите на народите и дека токму тие нè учат да ги цениме вредностите што ги усвојуваме од семејствата.

Исток чувствуваше благодарност и сфати дека вистинската радост не е во тоа што го имаш, туку во луѓето со кои ја делиш среќата, но и малите незгоди. „Се согласуваш ли дека е среќен оној што има пријатели?“ – праша Маја. Исток кимна и рече дека никогаш нема да ја заборава оваа случка.

И така, иако ранецот беше привремено залепен, а очилата делумно скршени, денот им донесе многу смеа, радост и важна лекција: среќата расте кога се дели, пријателството и довербата се повредни од секоја материјална работа, а заедно секогаш е полесно и побогато.

Анче Митровска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Кои се главните личности во приказната?
2. Каде се случува настанот од текстот?
3. Што му се случи на Исток додека брзаше кон училницата?
4. Како се почувствува Исток кога му се скршија очилата и му се скина ранецот?
5. Како Маја му помогна на Исток?
6. Што направи Ирма за да ја поправи ситуацијата?
7. Како реагираа другите ученици во ходникот?

Прашања за лично мислење

1. Како би се почувствувал/а ти да беше на местото на Исток?
2. Што би направил/а ти ако видиш дека некој друг има проблем во училиштето?
3. Која е главната поука од текстот?

Прашања за критичко размислување

1. Како постапките на Маја и Ирма влијаеја врз тоа како се чувствуваше Исток? Објасни.
2. Зошто една непријатна ситуација се претвори во позитивно искуство?
3. Што ни покажува оваа случка за значењето на пријателството и поддршката?

Мини дискусија (во група)

1. Како треба да постапиме кога некој се чувствува непријатно?
2. Дали поддршката од пријателите може да ја промени ситуацијата? Зошто?

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Што треба да прави добриот пријател и зошто е важен?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **исмејуваат** – се потсмеваат или се шегуваат на нечија сметка со намера да понижат или да направат некого смешен
- **разновиден** – различен, богат со повеќе видови, облици или содржини
- **симболи** – знаци, предмети или појави што претставуваат подлабоко значење или идеја (на пр. знаме како симбол на држава)
- **кимна** – направи движење со главата како знак на согласност, одобрување или поздрав
- **случка** – настан што се случил, обично краток и значаен

ТЕМА 1

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Предлози

Да се појдешиме

Неменливите зборови не претрпуваат никакви промени. Тие секогаш се јавуваат во истата форма.

Пред да почнеме...

на масата
под столот
до мене
кон училиштето
Што ни покажуваат
предлозите во
реченицата?

Од текстот

„Среќен е оној што
има вистински
пријатели“:

Пронајди предлози и
кажи што означуваат.

Предлозите се неменливи, службени зборови што се користат за ис-
кажување на односите меѓу именките или именските фрази, и односи-
те на глаголското дејство спрема неговите дополненија.

Предлозите можат да го означуваат местото на предметот во просто-
рот). Такви се: над, врз, до, зад, крај,
меѓу, под, околу, на...

Други значења на предлозите се:

ВРЕМЕНСКО: преку, до, пред, од, во, за;

ПРИЧИНСКО: од, поради;

СПОРЕДБЕНО: како;

УПАТЕНОСТ: кон, кај.

Најчесто употребуван предлог во македонскиот јазик е „на“.

На пример: „Тетратката е на клупата“, „Седи на столот.“

Предлогот **во**

а) означува наоѓање внатре во некоја средина.

На пример: Во училницата има десет столчиња.

б) означува упатеност кон некоја средина.

На пример: Утре ќе одам во Охрид.

в) има временско значење.

На пример: Дојди во осум часот.

Предлогот **в** се употребува пред нечленувани именки што не
почнуваат со в или ф (в село, в рака).

Предлози во поезијата

Подвлечи ги предлозите во песната и објасни што покажуваат во секој
стих.

Над мојата земја
в пролет
сјај се плиска,
водопади грмат
од сонце
набликнато,
Ја секаваш в срце,
ти, неа за блиска
и гледаш кај скокум
безброј цвеќиња никнат.

(Извадок од песната „Земја“
од Антон Попов)

Вежба 1

Дополни ги следниве реченици со соодветен предлог (на, во/в, под, над, до, меѓу, кон, врз, без).

1. Книгата е _____ масата.
2. Детето спие _____ креветот.
3. Птиците летаа _____ куќите.
4. Седни _____ мене.
5. Влезе _____ училиницата точно на време.
6. Чантата ја стави _____ столот.
7. Не оди никаде _____ дозвола.
8. Застана _____ двете дрвја.
9. Трчавме _____ училиштето.
10. Телефонот е _____ тетратката.

Вежба 2

Избери „в“ или „во“.

1. Утре ќе одам _____ село.
2. Ја стави раката _____ џеб.
3. Децата се _____ училиницата.
4. Печивото е _____ фурна.
5. Седи _____ сенка.
6. Влезе _____ вода со длабок здив.

Вежба 3

Временско значење на предлозите
Подвлечи го предлогот во реченицата.

1. Ќе се видиме во петок.
2. Ќе завршам за два дена.
3. Зимувавме во февруари.
4. Дојди пред ручек.
5. Работеше преку ноќ.

Вежба 4

Дополни ги речениците со соодветен предлог (како, кон, до, поради).

1. Причина → _____ дождот не дојдовме.
2. Упатеност → Одеше _____ градот.
3. Простор → Клупата е _____ дрвото.
4. Споредба → Брз е _____ ветер.

Вежба 5

Објасни какво значење има предлогот во реченицата (просторно, временско, причинско, споредбено):

1. Брз е како стрела.
2. Дојди во осум часот.
3. Не дојде поради дождот.
4. Седи до прозорецот.

ТЕМА 1

ЛЕКЦИЈА 10

„Илјада пати се каеме за она што го кажуваме, но многу ретко за она што го премолчуваме.“ – Меша Селимовиќ

Пред да прочиташ

- Дали некогаш си видел/а неправда и како си реагирал/а?

Од твој агол...

Со чија постапка од текстот најмногу се согласуваш и зошто?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Како постапките на Ана и Петар влијаеја врз Даријан?

Обиди се да го преведеш текстот „Првиот чекор“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читање, разбирање, пишување

Првиот чекор

Понекогаш мислиме дека најважно е кој е најсилен или најбрз. Но вистинската победа се гледа во тоа како се однесуваме едни кон други. Светот ќе стане подобар ако ги живееме вредностите секој ден. Секоја промена започнува со мал, храбар чекор.

На училишното игралиште фудбалскиот тим се подготвуваше за тренинг. „Добар тим не се гради само со вештина туку и со доверба и поддршка.“ Додека повеќето ученици трчаа по топката, во аголот стоеше Даријан, нов ученик кој сè уште се обидувахе да се вклопи.

Некои деца почнаа да му се потсмеваат кога ја промаши топката. Даријан ја наведна главата и тивко рече: „Се трудам.“ Но нивните зборови го повредија. Ана и Петар го гледаа тоа. Знаеја дека тоа не е правилно, но се плашеа да реагираат.

Кога Даријан повторно ја изгуби топката и Никола му рече да седне на клупа, настана тишина. „Сите грешат и никој не станал добар играч без поддршка“, рече Ана, собирајќи храброст.

„Секој заслужува шанса“, додаде Петар.

Ана му ја подаде топката на Даријан и рече: „Обиди се повторно. Верувам дека можеш.“ Тој беше изненаден, но и благодарен. Тој мал гест му даде самодоверба и чувство на сигурност. Тренерот го забележа тоа и им кажа дека токму таквото однесување ја покажува вистинската вредност на спортот – почит, разбирање и заедништво.

Петар сфати дека не е доволно само да знаеш што е правилно туку треба и да постапиш така. „Светот не се менува со молчење, туку со храброст“, додаде Ана. Тренерот се согласи и рече дека кога еден ќе направи добар чекор, другите ќе го следат.

Тренингот продолжи, но атмосферата веќе беше поинаква. Учениците научија важна лекција – дека секоја голема промена започнува со мал чекор и со желба да бидеме подобри луѓе.

Анче Митровска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Каде се гледа вистинската победа според текстот?
2. Кој е Даријан и зошто му е тешко да се вклопи?
3. Зошто Ана и Петар прво не реагираа?
4. Што направија за да му помогнат и како тоа влијаеше врз Даријан?

Прашања за критичко размислување

1. Зошто треба да реагираме кога некој е неправедно третиран?
2. Како малите постапки можат да направат промена?
3. Дали храброста значи секогаш да зборуваме гласно?

Мини дискусија (во група)

1. Кога ти си покажал/а храброст?
2. Дали треба да реагираме кога некој е исмејуван? Зошто?

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Како може еден мал чекор да придонесе за подобра атмосфера меѓу луѓето? Објасни со пример.

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **вештина** – способност некој добро и умешно да извршува одредена работа или активност
- **вредност** – особини, принципи и убедувања што ги сметаме за важни и значајни во животот
- **агол** - место каде што се сретнуваат две линии, страни или сидови; во геометријата – просторот меѓу две полуправи
- **вклопи** – да се приспособи или да се усогласи со нешто за да одговара и да биде дел од целината
- **благодарен** – чувствува благодарност за нечие добро дело, помош или внимание

ТЕМА 1

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Видови сврзници

Да се ѝоѝсеѝиме

Сврзници се неменливи зборови што поврзуваат други зборови или цели реченици во составот на сложената реченица.

Пред да почнеме...

и → но
или → туку
за да
така што
Што ни покажуваат
сврзниците во
реченицата?

Од текстот „Првиот чекор“:

Пронајди сврзници и
кажи што поврзуваат
во реченицата.

Според својот состав, сврзниците се делат на **прости** (составени од еден збор: и, а, но, ама, или, туку, па, да итн.) и на **сложени** (составени од два или повеќе збора: за да, макар што, поради тоа што, така што итн.).

Вежба 1

Напиши краток текст во кој ќе употребиш сложени сврзници!

Да повториме!

Најважна класификација на сврзниците е според односот меѓу зборовите или меѓу речениците што ги сврзуваат. Тогаш се делат на:

- **приредувачки** (координациски) сврзници што поврзуваат зборови или две реченици во една независносложена реченица и не припаѓаат на ниту една од нив. Тие влегуваат во рамките на простите реченици и ги поврзуваат именките што се јавуваат во идентична реченична позиција;

Пример:

Влезе во училиницата и седна на столчето.

Тој ѝочнал да ѝи набљудува, а ѝриѝоа се ѝоѝсеѝувал на своѝо семејѝво.

- **подредувачки** (субординациски) сврзници што поврзуваат зборови или реченици меѓу кои постои нерамноправен однос. Тие се својствени за сложените реченици, односно за зависносложените, и покажуваат дека дејството на едната дел-реченица му е подредено на дејството во другата. Таа подреденост може да се согледа во тоа што зависната дел-реченица често претставува определба за време, причина, последица, услов итн. на дејството во главната;

Пример:

Горјан ѝрѓна ѝорано за да сѝиѓне на ѝрвиоѝ час.

Вежба 1

Прочитај ги речениците и напиши го соодветниот сврзник.

- Ана сакаше да му помогне на Даријан, _____ се плашеше од реакцијата на другите.
☐ и
☐ но
☐ затоа што
- Даријан продолжи да тренира _____ сакаше да стане подобар.
☐ затоа што
☐ но
☐ или
- Учениците можеа да се потсмеваат _____ да покажат поддршка.
☐ и
☐ или
☐ бидејќи

Вежба 2

Прочитај ја реченицата: *Добар ѝим не се жради само со вештина ѝуку и со доверба и ѝоддршка.*

Одреди:

предлог: _____

прост сврзник: _____

сложен сврзник: _____

Вежба 3

Во следната листа има прилози, предлози и сврзници:

тивко, кога, со, и, ако, храбро, покрај, но, додека, повторно, затоа што

Подели ги во три колони.

прилози предлози сврзници

Потоа одговори:

- Кој вид зборови најчесто се користат за поврзување реченици?
- Кој вид зборови најчесто даваат дополнителна информација за дејството?
- Зошто е важно да ги разликуваме?

Вежба 4

Одреди дали обележаните сврзници се:

- прости или сложени;
- приредувачки или подредувачки.

- Ана сакаше да помогне, **но** се двоумеше.
- Даријан беше благодарен **затоа што** доби поддршка.
- Учениците трчаа **додека** тренерот објаснуваше.
- Петар зборуваа **и** ги охрабруваше другите.
- Иако** беше нов ученик, Даријан не се откажа.

Вежба 5

Избери еден лик од текстот (Ана, Петар, Даријан или тренерот). Напиши 3 – 4 реченици за него. Потоа подвлечи:

- еден прилог;
- еден предлог;
- еден прост сврзник;
- еден сложен сврзник.

ТЕМА 1

ЛЕКЦИЈА 11

„Најтивките зборови носат бура, а мислите што доаѓаат тивко на прсти го управуваат светот.“ – Ниче

Пред да ѝ прочиташ

- Колку е чисто твоето место на живеење?
- Што би сменил?

Од твој агол...

Дали некогаш си учествувал во акција за чистење на околината? Опиши го твоето искуство.

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Што ги поттикнало Борјан, Лија, Ведран и Берна да организираат еколошка акција?

Обиди се да го преведеш текстот „Младите за почиста иднина“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Младите за почиста иднина

„Еј! Погледнете колку отпадоци има покрај патеката“, рече Борјан додека со другарите се шеташе низ паркот.

„Леле! Навистина е валкано. Минатиот месец тука беше многу почисто“, одговори Лија разочарано.

Ведран се наведна и подигна пластично шише од тревата. „Бре! Поставена е корпа само неколку метри подалеку, а некој сепак го фрлил отпадот овде.“

„Ех! Сите сакаат чиста околина, но не се подготвени да се грижат за неа“, додаде Берна.

Додека разговараа, забележаа уште хартии, лименки и пластични кеси расфрлани низ паркот.

„Опаа! Имам идеја“, извика Борјан. „Наместо само да се жалиме, да организираме еколошка акција!“

„Ауу! Тоа е одлична замисла!“, рече Лија. „Можеме да ги повикаме и учениците од нашето училиште.“

„Да, а покрај чистењето можеме и да засадиме дрвца“, предложи Ведран.

„Ура! Така паркот ќе биде поубав и поздрав за сите“, додаде Берна.

Следната сабота во паркот се собраа многу ученици, наставници и жители од населбата. Тие го исчистија отпадот, а потоа засадија неколку млади садници.

„Ух! Се изморивме, но вредеше“, рече Лија кога акцијата заврши.

Борјан се насмевна и погледна околу себе.

„Сега паркот изгледа многу подобро. Научив дека секој од нас може да направи нешто корисно за заедницата.“

„Точно“, одговори Берна. „Големите промени започнуваат со мали чекори.“

Другарите се согласија дека нивната акција е само почеток. Тие решија и понатаму да организираат активности за заштита на животната средина, бидејќи чистата природа е одговорност на сите граѓани.

Лилјана Стојановска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Што забележале другарите додека се шетале низ паркот?
2. Кој ја предложил идејата за организирање еколошка акција?
3. Што предложил Ведран да направат покрај чистењето на паркот?
4. Какви активности спровеле учениците за време на еколошката акција?
5. Која е главната порака на текстот?

Прашања за анализа на текстот

1. Дали грижата за чистата животна средина е одговорност само на институциите или и на граѓаните? Образложи.
2. Што би можело да се направи за луѓето повеќе да внимаваат каде го фрлаат отпадот?
3. Како една ученичка акција може да придонесе за позитивни промени во заедницата?
4. Кои други активности би можеле да ги организираат младите за да придонесат за подобро и поуредено општество?

Прашања за анализа на текстот

1. Зошто е подобро да се преземе акција за решавање на проблемот отколку само да се зборува за него?
2. Како би изгледал паркот доколку никој не покажел иницијатива да го исчисти?
3. Што научија Борјан и неговите другари од еколошката акција?

Мини дискусија (во група)

Дали е доволна само една еколошка акција за да се промени однесувањето на луѓето? Образложи.

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:
Зошто е важно да се грижиме за животната средина?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **отпадок** – тоа што ќе отпадне од нешто како ненужно; отпад. Непотребни материјали или предмети што се фрлаат по употребата
- **разочаран** – што се разочарал, што изгубил надеж, што доживеал спротивно од очекуваното
- **лименка** – сад направен од тенок метал, најчесто за сокови, газирани пијалаци или конзервирана храна
- **еколошка акција** – организирана активност за заштита и подобрување на животната средина (чистење, садење дрвја, собирање отпад и сл.)
- **садници** – млади растенија или дрвца што се садат за да растат и да се развиваат
- **заедница** – група луѓе што живеат на исто место или се поврзани со заеднички интереси и цели
- **одговорност** – должност и грижа за своите постапки и нивните последици
- **придонес** – учество или помош со која се постигнува некоја цел или подобрување

ТЕМА 1

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Извици

Да се појасниме

Според поделбата на зборовните групи, извиците припаѓаат кон неменливите зборови.

Пред да почнеме...

Оф, уф → чувство
Пст, бум, трас → ни обрнуваат внимание
Боже! Помош! → зборови кои вршат служба на извици
Што ни покажуваат извиците во реченицата?

Од текстот „Младите за почиста средина“:

Пронајди ги извиците и објасни што ис-
кажуваат.

Извиците се неменливи зборови со кои се изразуваат различни чувства, се обрнува внимание или се имитираат звуци.

Најчесто, тие стојат на почетокот на реченицата и не се поврзани со неа по граматички пат.

За чувствени реакции се употребуваат: ох, ех, оф, ух, еј, леле, ах, ура и др.

Пример: Оф, колку ме боли!

За имитирање звуци се употребуваат: бам, бум, трас, плес, крц, мјау и др.

Пример: Одеднаш се слушна трас и падна на подот.

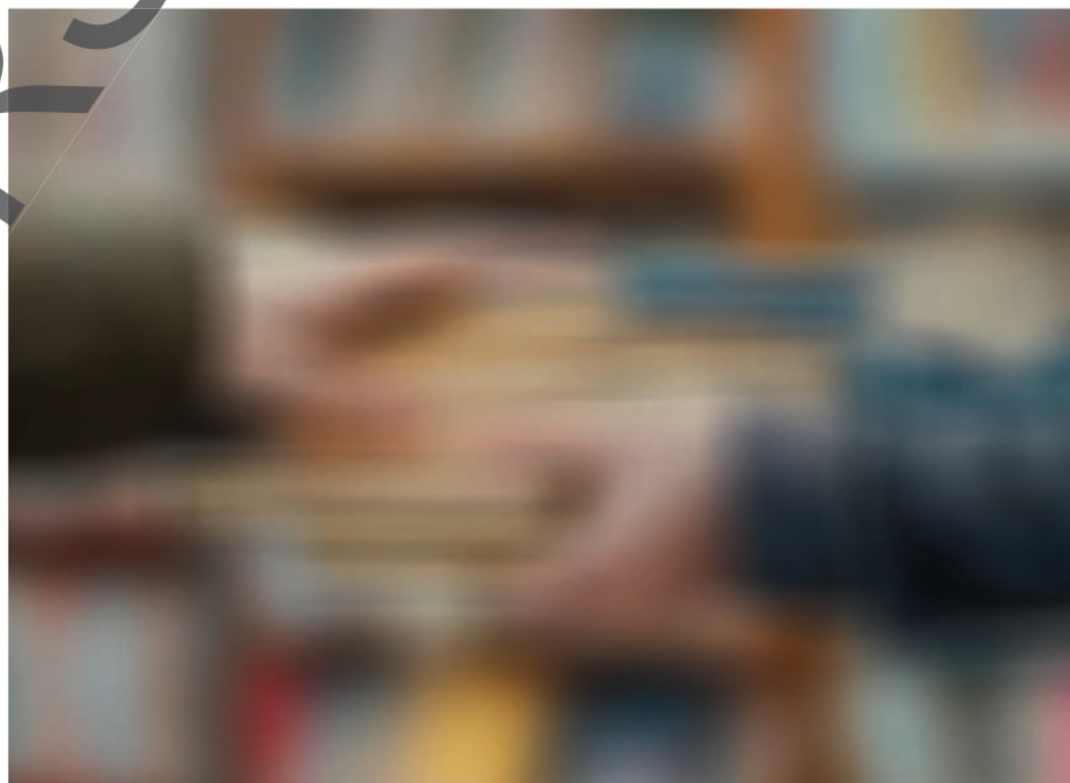
Извици од полнозначни зборови: мајчице, боже, помош, стоп, аман, браво и др.

Пример: Аман, дојди на време!

Извиците можат да се удвојуваат: туп-туп, оф-оф, леле-леле, мјау-мјау и др.

Пример: Леле-леле, уште колку имаме за пешачење.

Еден ист извик може да изразува различни чувства и состојби. Затоа неговото конкретно значење зависи од начинот на изговарањето и околностите во кои се наоѓа оној што зборува.

Вежба 1

Прочитај ги речениците и подвлечи ги извиците.

1. Еј, почекај ме!
2. Леле, колку е високо ова дрво!
3. Оф, ја забравив тетратката дома.
4. Ура! Победивме на натпреварот.
5. Ех, да можев повторно да го доживеам тој ден.
6. Опаа, ова е одлична идеја!

Вежба 2

Поврзи го извикот со чувството.

Извик	Чувство
1. Леле!	а) радост
2. Ура!	б) замор
3. Оф!	в) изненадување
4. Ех!	г) жалење

Вежба 3

Дополни со соодветен извик: Еј, Леле, Оф, Ура, Опаа.

1. _____, конечно заврши тестот!
2. _____, колку многу отпад има во паркот!
3. _____, дојди да го видиш ова!
4. _____, победивме на натпреварот!
5. _____, каков прекрасен цртеж!

Вежба 4

Додади соодветен извик за реченицата да добие чувствен израз.

Пример: Колку е убав погледот. → Леле! Колку е убав погледот!

1. Забравив да ја напишам домашната. → _____
2. Освоив прво место. → _____
3. Дојди побрзо. → _____
4. Колку е големо ова дрво. → _____
5. Би сакал повторно да одам таму. → _____

Вежба 5

Погоди кој извик најдобро одговара.

1. Победуваш на натпревар. → _____
2. Забраваш важна задача. → _____
3. Гледаш нешто неверојатно. → _____
4. Сакаш да привлечеш нечие внимание. → _____
5. Жалиш за пропуштена можност. → _____

ТЕМА 1

ЛЕКЦИЈА 12

„Многу е потешко да се суди самиот на себе отколку на другите. Доколку успееш правилно да си пресудиш себеси, значи дека си вистински мудрец.“

– Антоан де Сент Егзипери

Пред да ѝ прочиташ

- Дали си посетил/а некое историско место и што ти оставило впечаток?

Од твој агол...

Кое место од текстот ти изгледа најинтересно и зошто?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Кои места ги посетуваат учениците и што дознаваат за нив?

Обиди се да го преведеш текстот „Културното наследство кај нас – патување низ љубовта и историјата“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читање, разбирање, пишување

Културното наследство кај нас – патување низ љубовта и историјата

Еден топол пролетен ден Елена и Мелек тргнаа на патување низ културното наследство на Македонија, исполнети со љубопитност и желба да научат нешто ново. Нивната прва станица беше Битола – град на конзули и приказни, познат по својата богата историја и стара архитектура. Таму ја посетија куќата на Ататурк, каде што беа изложени стари фотографии, документи и лични предмети од крајот на 19 и почетокот на 20 век.

„Навистина е интересно да се види како живеел и се школувал тука“, рече Елена додека ги разгледуваше експонатите.

„Да, а приказната за неговата младешка љубов кон Елени Каринте, девојка од Битола ми остави силен впечаток“, додаде Мелек. „Покажува дека и големите личности имале чувства како сите нас.“

По посетата на Битола, тие го продолжија патувањето кон Охрид – бисерот на Македонија. Кога пристигнаа, ги пречека мирното Охридско Езеро, а над градот гордо се издигаше Самоиловата тврдина, сведок на богатото минато. Прошетката низ стариот град им овозможи да ја почувствуваат посебната атмосфера и убавината на ова место.

Потоа се упатија кон Плаошник, каде што Св. Климент ја основал првата словенска школа и ја изградил црквата.

„Овие места се навистина значајни за нашата историја и култура“, рече Елена со восхит.

„Да, тука се корените на нашата писменост и традиција“, одговори Мелек.

На крај, тие го посетија манастирот Св. Наум, сместен на јужниот дел од езерото, опкружен со природа и мир. Тишината и духовноста на тоа место им оставија силен впечаток.

„Како можеме да го зачуваме ова богатство?“ – праша Елена замислено.

„Со почит, учење и љубов кон нашата културна историја“, заклучи Мелек. „И со пренесување на овие приказни на идните генерации.“

Ова патување им покажа дека културното наследство не е само минато туку и жива врска што нè поврзува со нашите корени. Тие сфатија дека зачувувањето на традицијата и спомените е наша заедничка одговорност и најголемо богатство.

Анче Митровска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Каде тргнаа учениците и кој град го посетија прво?
2. Зошто Битола е значајна според текстот?
3. Кој град го посетија по Битола и што видоа таму?
4. Зошто Плаошник е важен?
5. Каде се наоѓа манастирот Св. Наум?

Прашања за ликовите и дијалогот

1. Кој лик најчесто поставува прашања и зошто?
2. Како дијалогот придонесува текстот да биде поинтересен и поразбирлив?
3. Што заклучи Мелек за зачувувањето на културното наследство?

Прашања за критичко размислување

1. Зошто е важно да го познаваме културното наследство?
2. Како историските места ни помагаат да го разбереме минатото?
3. Како можеме да го зачуваме културното наследство?

Мини дискусија (во група)

Дали младите треба почесто да посетуваат историски места? Образложи.

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

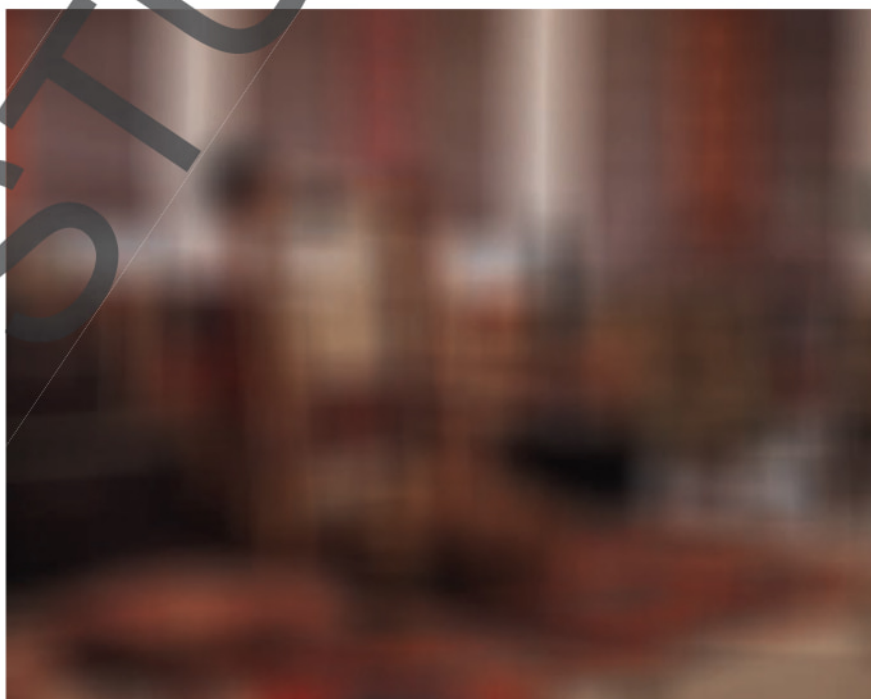
- Кое место од Македонија би сакал/а да го посетиш и зошто?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **споменик** – архитектурно или скулптурно дело во спомен на некое лице или настан; предмет, остаток од материјалната култура на минатото
- **културно наследство** – сè што сме наследиле од минатото (обичаи, градби, споменици, традиции)
- **љубопитност** – желба да се научи нешто ново и да се откријат нови работи
- **експонат** – предмет што е изложен во музеј или изложба за да се разгледува
- **архитектура** – начин на градење и изглед на згради и објекти
- **атмосфера** – чувство или расположение што го дава некое место или ситуација
- **духовност** – внатрешно чувство на мир, вера и поврзаност со нешто повисоко

ТЕМА 1

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Прашални зборови и изрази

Да се појдесиме

Прашалникот е интерпункциски знак, со него се бележи прашалната интонација, односно промената на тонот од ниска кон висока точка.

Пред да почнеме...

кој → што
каде → кога
како → зошто
колку
Во кои ситуации ги употребуваме овие зборови? Што дознаваме со нив?

Од текстот „Културното наследство кај нас - патување низ љубовта и историјата“:

Пронајди прашални зборови и кажи што означуваат.

1. Прашални зборови (прашални заменки и прилози)

- **Кој / Која / Кое / Кои** – Се користат за лица или предмети.
Пример: Кој дојде вчера? Кои книги ги прочита?
Што се користи за предмети, појави или дејства.
Пример: Што правиш? Што се случи?
- **Чиј / Чија / Чие / Чии** – Се користат за сопственост.
Пример: Чија е оваа чанта? Чии се тие обувки?
- **Каков / Каква / Какво / Какви** – Прашања за особина или квалитет.
Пример: Каков е филмот? Какви луѓе се тие?
- **Колку** – Прашање за количество, број или мера.
Пример: Колку години имаш? Колку време ќе трае?
- **Каде** – Прашање за место.
Пример: Каде живееш?
- **Кога** – Прашање за време.
Пример: Кога ќе дојдеш?
- **Како** – Прашање за начин или состојба.
Пример: Како се чувствуваш? Како го направи тоа?
- **Зошто** – Прашање за причина.
Пример: Зошто задоцни?
- **Каде што / Кога / Како што**

2. Прашални изрази

Се користат во индиректни прашања или сложени реченици.
Пример: Тој се задржа каде што отиде. Ми кажа како што видел.
Ова се зборовни конструкции што имаат прашална функција:

- **Од каде** – Прашање за потекло или насока.
Пример: Од каде си?
- **До кога** – Прашање за временска граница.
Пример: До кога ќе работиш?
- **На кој начин** – Прашање за постапка.
Пример: На кој начин ја реши задачата?
- **Со што / Со кого** – Прашање за средство или друштво.
Пример: Со кого дојде? Со што го исече лебот?

Вежба 1

Пополни ги речениците со соодветен прашален збор.

(кој, што, каде, кога, како, зошто, колку, чиј, каков)

1. _____ дојде на училиште вчера?
2. _____ живееш?
3. _____ време ќе трае часот?
4. _____ е оваа тетратка?
5. _____ се случи на одморот?
6. _____ ќе тргнеме на екскурзија?
7. _____ го направи проектот?
8. _____ е филмот што го гледавте?
9. _____ задоцни денес?

Вежба 2

Употреби го соодветниот прашален збор.

Избери го точниот прашален збор според значењето во заградата.

1. _____ (место) ќе се одржи натпреварот?
2. _____ (лице) ти помогна со домашната?
3. _____ (причина) си толку среќен денес?
4. _____ (начин) ја направи тортата?
5. _____ (количество) ученици има во одделението?

ARS STUDIO

TEMA 2

ARS STUDIO

**Читањето книги – пат кон
разбирање на светот и човекот**

ТЕМА 2

ЛЕКЦИЈА 1

„Нема потреба да се изгорат книгите за да се уништи една култура. Доволно е луѓето да престанат да ги читаат.“ – Реј Бредбери

Пред да ѝ прочиташ

- Кој жанр на книги најмногу ти се допаѓа?

Од твој агол...

Со кој лик од текстот најмногу се согласуваш и зошто?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Каков жанр книги најмногу сакате да читате и зошто?

Обиди се да го преведеш текстот „Патување низ жанрови“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Патување низ жанрови

Во училишната библиотека, покрај една голема маса, седеа Хава, Марко и Бурим. Пред нив имаше книги, а Марко донесе и стара енциклопедија. Тие често се собираа тука, затоа што читањето за нив не беше обврска, туку задоволство што ги менуваше.

Хава внимателно ја прелистуваше секоја страница од својот омилен роман.

„Јас најмногу сакам авантуристички жанр“, објаснуваше таа. „Кога читам, чувствувам како мојата фантазија патува. Секој пасус ме носи во нов свет. Таквите книги се забавни, понекогаш и духовити, но секогаш ме охрабруваат.“

Марко, кој повеќе сакаше автобиографски и реалистичен жанр, замислено ја допре главата до својата книга.

„Кога читам автобиографија“, рече тој, „често наидувам на тежок и трогателен дел од животот на некој писател. Вчера читав дел од 'Моите изуми' од Никола Тесла што беше толку емотивен што почувствував тага, но и сила. Тесла уште како дете го загубил својот брат и тоа многу влијаело врз неговото семејство. Тоа е вистинска промена – од болка до надеж.“

Бурим, кој сакаше да споредува различни видови текстови, се вклучи: „Јас читам сè – роман, расказ, стрип, па дури и детска книга. Секој жанр има своја вредност. Историските книги ме учат, моралните ме тераат да размислувам, а реалистичните ми покажуваат дека животот може да биде тежок, но и убав.“

Хава додаде: „Кога читаме трогателни приказни, почнуваме да ги разбираме другите, дури и ако нивниот живот е многу поинаков од нашиот.“

Марко кимна: „Таквите книги нè учат дека не треба да се откажеме. Писателот раскажува преку зборови, а ние ги прераскажуваме за да ја споделиме поуката.“

„Јас ретко читам енциклопедија“, се насмевна Бурим, „но често читам раскази. Повеќе сакам кратки, но силни приказни. Би го издвоил расказот 'Мала шега' од Чехов. Ми се допадна затоа што покажува како една мала шега може да остави голема трага во нечиј чувства. Ме натера да размислам колку зборовите и постапките се важни.“

„Сега сфаќам“, рече Хава, „дека без разлика каква е книгата, таа има моќ да нè промени.“

Кога свончето го најави крајот на часот, тројцата ги затворија книгите со чувство на благодарност. Сфатија дека преку читањето не само што патуваат низ различни светови туку и подобро се запознаваат себеси и учат важни животни лекции.

Анче Митровска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Каде се одвива дејството во расказот?
2. Кои се главните ликови и какви книги сака секој од нив?
3. Зошто Марко претпочита автобиографски и реалистични книги?
4. Што значи читањето за Бурим и кои жанрови ги издвојува?
5. Каков заклучок извлекуваат учениците на крајот на расказот?

Прашања за критичко размислување

1. Зошто ликовите сакаат различни жанрови?
2. Како читањето книги влијае врз размислувањето и однесувањето на ликовите?

Вежба

- Пронајди ги именките и придавките во горниот текст! Препиши ги во тетратката и обиди се правилно да ги акцентираш! (Употреби го знакот за акцентирање на соодветното место.)
- Прераскажи ја содржината на текстот „Патување низ жанрови“ со почитување на редоследот на настаните. Користи ги новите зборови и изрази во кратки реченици или дијалози поврзани со прочитаниот текст!

Мини дискусија (во група)

1. Дали различните жанрови на книги нè учат на различни вредности?
2. Што можеме да научиме од книгите за животот и луѓето?

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Кој жанр на книги ти е најинтересен и што те привлекува кај него?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **енциклопедија** – книга што дава прегледни податоци и информации
- **обврска** – определена работа, задача, должност чие извршување е задолжително за некого
- **разонода** – забава, задоволство во некоја активност за да се подобри расположението
- **авантуристички** – со склоност кон возбудливи доживувања
- **жанр или книжевен вид** – форма на делото, неговата структура, должина и начинот на раскажување
- **духовит** – карактеристика на лице што умее да забавува, да засмејува, што има смисла за хумор
- **автобиографија** – книжевно дело во кое авторот сам си го опишува својот живот
- **пасус** – дел од текст составен од неколку реченици кои формираат една мисла или тема во рамки на текстот
- **трогателен** – што возбудува, што трогнува
- **интонација** – различен начин на издигнување и снижување на гласот при говорење

ТЕМА

2

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Акцентирање

Правила за акцентирање

Да се појдешиме

Акцентот во македонскиот јазик е динамичен и определен. Динамичен акцент значи дека тој се одликува со силата на издишната струја, а определен значи дека се наоѓа на точно определено место во зборот.

Пред да почнеме...

м'ајка
т'атко
со'обраќај
гласног'оворник
Каде паѓа акцентот
во зборовите и како
го препознаваме?

Од текстот „Патување низ жанрови“:

Избери 5 збора и одреди на кој слог паѓа акцентот.

Акцентот кај еднословните зборови паѓа на единствениот слог: д'ол, д'ел, б'ел, ш'ал, т'оп.

Акцентот кај двословните зборови паѓа на првиот слог од зборот: м'ајка, т'атко, с'оба, т'ежок, т'ема, д'обар.

Кај трисловните и повеќесловните зборови акцентот паѓа на третиот слог од крајот на зборот: со'обраќај, остр'оумен, стот'емина, пребар'ување, гласног'оворник.

Акцент е гласовно истакнување на определен слог во збор или на определен збор во реченица.

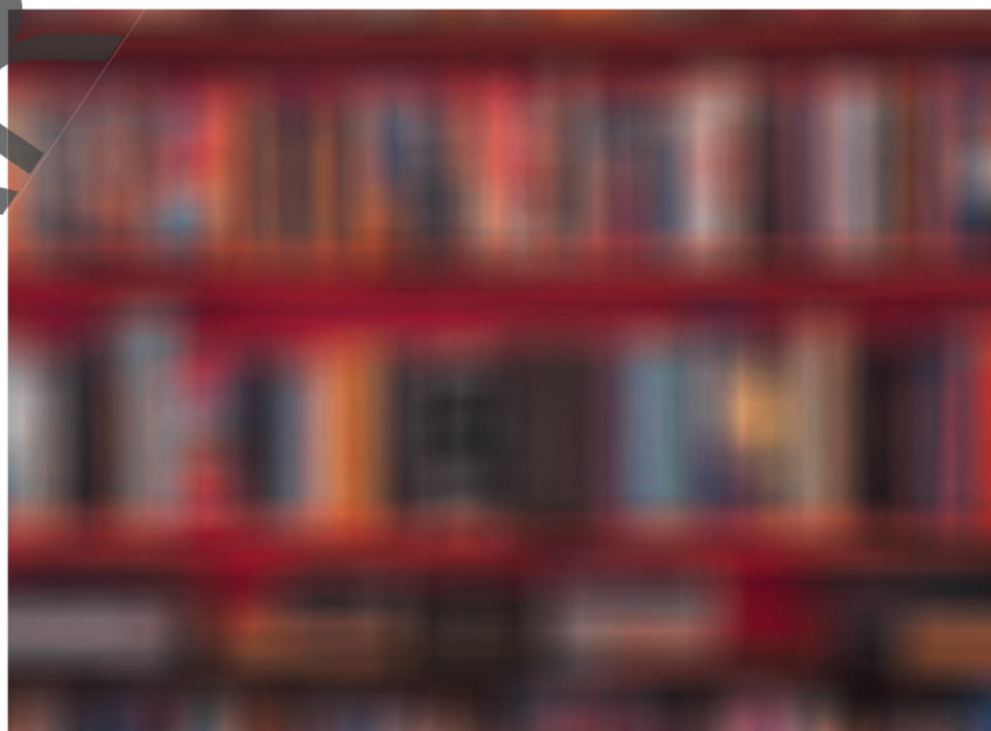
Акцентот во македонскиот јазик по својата природа е динамичен и определен, односно паѓа на третиот слог од крајот на зборовите.

Акцентот се бележи со знакот ('), кој се става пред акцентираната самогласка: м'ајка, р'амнина, б'есмртен, п'одвижен, со'обраќај; т'атко-т'атковци-татк'овците.

Акцентот кај сложените зборови (сложенки), главно, е на третиот слог од крајот на зборот: слатк'озборен, мер'одавен, чист'окрвен, плитк'оумен, рамн'оправен.

Отстапки

- глаголскиот прилог: вик'ајќи, сед'ејќи, зборув'ајќи, мисл'ејќи;
- деминутивните образувања: малк'уцка, толк'уцка, олк'уцка;
- сложените придавки: полус'естра, полу'остров, североз'апад;
- некои странски имиња и презимиња (Дон Жу'ан, Наполе'он, Фердин'анд де Сос'ир, Паст'ер);
- некои македонски топоними (Трп'ејца, Добр'ејци) итн.

Вежба 1

Подвлечи го слогот на кој паѓа акцентот.

1. библиотека
2. ученици
3. читање
4. авантуристички
5. автобиографија
6. емпатија
7. трансформација
8. енциклопедија

Вежба 2

Означи го акцентот со знакот (') во следните зборови:

1. книга
2. страница
3. пасус
4. писателка
5. читателка
6. историски
7. морален
8. реалистичен

Вежба 3

Во следните зборови акцентот е погрешно означен.

Поправи го!

1. библиот'ека
2. учен'ици
3. чит'ање
4. автобиограф'ија

Вежби за дома

Состави краток текст, препорака или презентација за книга, користејќи соодветна лексика.

ТЕМА 2

ЛЕКЦИЈА 2

„Јазикот е огледало на душата на народот.“

– Блаже Конески

Пред да ѝ прочиташ

- Дали повеќе сакаш фантастични или реални приказни?

Од твој агол...

Со кој лик од текстот најмногу се поврзуваш? Зошто?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Кои книги им се допаѓаат на Елена и Амела и што учат од нив?

Обиди се да го преведеш текстот „Книга што нè води подалеку од реалноста“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читање, разбирање, пишување

Книга што нè води подалеку од реалноста

Во училишниот двор, под сенката на стариот јавор, Елена седеше со книга во рака. До неа дојде Амела и ја праша: „Што читаш?“

„Хари Потер“, одговори Елена.

„Секојпат кога го читам, имам чувство дека влегувам во друг свет – со магија, пријателство и борба за добро“, рече таа.

Амела се насмевна. „Јас, пак, кога го читав Силјан Штркот, се чувствував како да патувам низ животот на човек што бара смисла.“

„Мене Хари ми се допаѓа затоа што никогаш не се откажува“, рече Елена. „Тоа ме тера и јас да верувам во себе.“

„И Силјан не се откажува“, додаде Амела. „Неговата приказна ме учи дека растењето не е лесно, но вреди.“

„Книгите“, рече Елена, „ни ја развиваат фантазијата и ни покажуваат кои можеме да бидеме.“

„И нè учат“, додаде Амела, „дека секоја приказна има порака.“

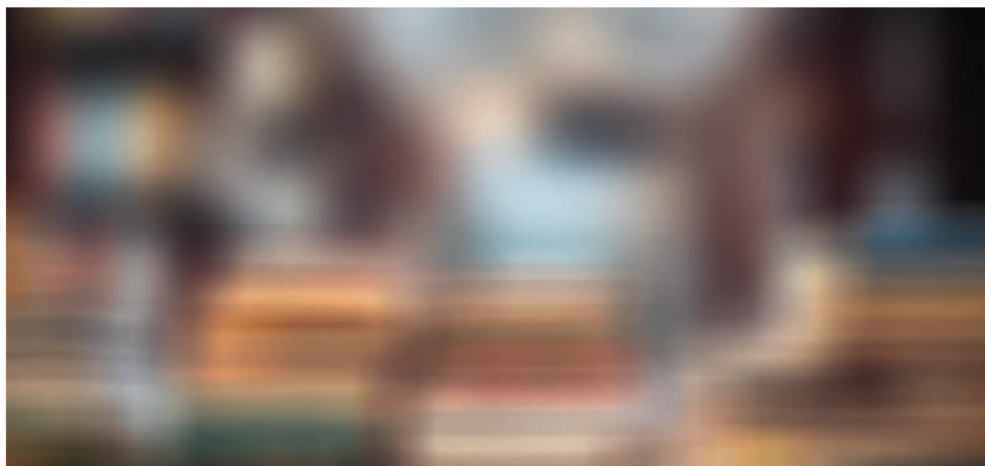
Елена раскажа како еднаш, додека читала, се почувствувала како дел од приказната и станала похрабра. Амела сподели слично искуство и сфатила дека сака да учи и да се менува.

„Значи, и магијата и реалноста нè учат на истото – да растеме и да не се откажуваме“, рече Елена.

„Точно“, одговори Амела. „Книгите не се само приказни туку и дел од нашите мисли и соништа.“

Лилјана Стојановска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Каде се одвива почетната сцена на расказот?
2. Кои се главните ликови во расказот?
3. Кои книги ги читаат Елена и Амела?
4. Со кои чувства Елена зборува за книгата „Хари Потер“?

Прашања за анализа на ликовите

1. Каква личност е Елена?
2. Како Амела го доживува ликот на Силјан?
3. Кој лик повеќе влијае врз девојките и зошто?
4. Како ликовите од книгите влијаат врз нивното однесување?

Прашања за критичко размислување

1. Зошто Елена и Амела сакаат различни книги?
2. Како книгите влијаат врз нивните чувства и размислувања?

Мини дискусија (во група)

Дали е поважно што читаме или што учиме од книгите? Образложи.

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Која приказна те натерала да веруваш повеќе во себе?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **магија** – збир од дејства, обреди за кои се верува дека имаат натприродна моќ врз луѓето, животните и врз природните појави; волшебство
- **фантазија** – способност да се замислува, да се претставува нешто во свеста, без непосредно да се види, да се почувствува; вообразба, мечта
- **клетва** – проклетство, посакување зло некому / често во народните приказни се употребува за да се поправи нечие однесување / за да се поучи

ТЕМА 2

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА Сегашно време

Да се појасниме

Глаголите се зборови што означуваат дејство или состојба и се поврзани со лицето кое го врши дејството.

Пред да почнеме...

несвршено време → дејство што траело или се повторувало
свршено време → дејство што е завршено

Што ни покажуваат несвршеното и свршеното време?

Од текстот „Книга што не води подалеку од реалноста“:

Претвори 3 реченици во прашална форма користејќи сегашно време.

Формите на сегашно време се образуваат со додавање на наставките за сегашно време на основниот вокал на глаголот.

еднина	множина
1. лице јас учам	1. лице ние учиме
2. лице ти учиш	2. лице вие учите
3. лице тој/таа/тоа учи	3. лице тие учат

Од примерите во табелата можеме да ги забележиме наставките. Формата за трето лице еднина нема лична наставка. Отсуството на наставката го означува лицето. Основното значење на сегашното време е дејство што се совпаѓа со времето на зборувањето, односно сегашноста (на пр., пишувам, слушам, пеам, зборувам итн.). Дејството што се одвива пред нас со секој нов момент станува минато и истовремено зафаќа во иднината. Апсолутната сегашност можеме да ја замислиме само како миг што го дели она што изминало од она што ќе дојде.

Сегашното време повеќе од сите останати времиња се употребува надвор од своето основно значење.

- историско сегашно време – се раскажува за минати дејства:

Наполеон ја напаѓа Русија во 1812 година.

- идност: Јас вечерва тргам на пат.

- современост: Реката Вардар извира од Вруток.

Сегашно време во одречна форма

еднина	множина
1. лице Јас не одам	1. лице Ние не одиме
2. лице Ти не одиш	2. лице Вие не одите
3. лице Тој/таа/тоа не оди	3. лице Тие не одат

Сегашно време во прашална форма

еднина	множина
1. лице Дали трчам јас?	1. лице Дали трчаме ние?
2. лице Дали трчаш ти?	2. лице Дали трчате вие?
3. лице Дали трча/тој/таа/тоа?	3. лице Дали трчаат тие?

Вежба 1

1. Пронајди во текстот три глагола во сегашно време и запиши ги.
2. Зошто авторот користи сегашно време во дијалозите меѓу Елена и Амела? Каков ефект се постигнува?
3. Препиши една реченица од текстот и замени ги глаголите со сегашно време, за дејството да се случува сега.
4. Препиши ја реченицата и замени ги глаголите така што да бидат во сегашно време: „Елена ја затвори книгата и се насмевна.“
5. Состави една реченица во сегашно време во која ќе опишеш што прават Елена и Амела во училишниот двор.

Вежба 2

Во следниот текст има грешки во употребата на сегашно време. Твојата задача се состои во следново:

- пронајди ги грешките во следниот текст;
- подвлечи ги погрешните глаголи;
- направи поправки на тој начин што текстот ќе биде во сегашно време.

Текст со грешки

Во училишниот двор Елена седеше под стариот јавор и читаше книга. До неа дојде Амела и седна до неа.

„Што читаше?“ ја праша Амела.

„Го читав Хари Потер“, одговори Елена и ја затвори книгата. Таа секогаш имаше чувство дека влегуваше во друг свет, каде што беше можно сè.

Амела се насмевна и рече дека и таа кога го читаше „Силјан Штркот“ се чувствуваше како да патуваше низ животот на еден човек.

Вежба 3

1. Пронајди две реченици во кои е употребено минато определено свршено време (на пр. се сети, ја затвори, кимна).
2. Како овие глаголи го претставуваат дејството: како заокружено дејство или како дејство во неговото траење? Објасни!
3. Препиши ја реченицата: „Елена ја затвори книгата и се насмевна.“ Објасни зошто глаголите се во минато определено свршено време.

Вежба 4

1. Пронајди во текстот глаголи во минато определено несвршено време (на пр., читав, врнеше, седев).
2. Што ни покажуваат овие глаголи за времетраењето на дејството?
3. Зошто во раскажувањето на случките (врнеше, читав) е употребено минато определено несвршено време?

Креативен предизвик

Напиши 3 – 4 реченици во сегашно време во кои ќе го продолжиш дијалогот меѓу Елена и Амела.

ТЕМА 2

ЛЕКЦИЈА 3

„Сите сме една крв, сите сме една надеж.“

– Кочо Рацин

Пред да ѝ прочиташ

- Зошто луѓето читаат книги и што можат да научат од нив?

Од твој агол...

Со која мисла од текстот најмногу се согласуваш? Зошто?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Кои книги ги читаат ликовите и што учат од нив?

Обиди се да го преведеш текстот „Книга што ми даде знаење, но и го обликува мојот карактер“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читање, разбирање, пишување

Книга што ми даде знаење, но и го обликува мојот карактер

Денес попладне јас и мојата сестра седевме во дневната соба, опкружени со книги. Таа прелистуваше хумористичен роман, а јас читав книга што ја позајмив вчера од училишната библиотека. Иако имавме различни интереси, секогаш си дававме поддршка, како јато птици што се движат заедно.

„Оваа книга е многу интересна“, рече таа. „Малку е фантазија, но има голема вредност затоа што поттикнува креативност.“

Јас кимнав. „Ја читам книгата 'Дневникот на Ана Франк', позната книга што зборува за зло, страв и човечка добрина. Тоа е искрено сведоштво за животот на едно девојче за време на Втората светска војна, кое преку својот дневник ги изразува своите стравови, надежи и соништа за слобода.“ Додека читав, сфатив колкава моќ има зборот и колку може да не промени.

Во тој момент дојде нашата мајка и седна покрај нас.

„Кога бев на ваши години“, ни раскажа таа, „прочитав книга што многу ме промени. Тоа беше 'Малиот принц'. Иако изгледа како детска приказна, ме научи на упорност, љубов и одговорност.“

„Колку пати ја имаш прочитано?“ – ја праша Елена.

„Многупати“, се насмевна мајка ни. „Од неа учев, пишував мисли во тетратка и запишував важни реченици. Таа книга ми помогна подобро да ги разберам културата, религијата и човечките вредности.“

Јас додадов: „Сега разбираам дека книгите секогаш не учат, дури и кога читаме малку, но внимателно. Никогаш не треба да се откажеме од читањето.“

Мајка ни кимна. „Книгата треба да се чита правилно, затоа што поуката од неа останува засекогаш.“

Денес сфаќам дека книгата што ја читав не ми даде само знаење туку и ми помогна да го обликувам мојот карактер, да правам разлика меѓу доброто и злото и да бидам подобар човек.

Анче Митровска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Кои се ликовите што учествуваат во разговорот во составот?
2. Каде и кога се одвива разговорот меѓу ликовите?
3. Која конкретна книга ја чита раскажувачот и зошто таа е важна за него/неа?
4. Која книга ја спомнува мајката и какво влијание имала таа врз неа?

Прашања за вредности и пораки

1. Кои вредности ги пренесуваат книгите што се спомнуваат во текстот?
2. Како читањето помага во разликувањето меѓу добро и зло?
3. На кој начин книгите придонесуваат за лична трансформација и развој на карактерот?
4. Каква улога има поддршката во семејството при читањето и учењето?

Прашања за критичко размислување

1. Зошто „Дневникот на Ана Франк“ му оставил силен впечаток на раскажувачот?
2. Што научила мајката од „Малиот принц“?
3. Како книгите им помагаат на ликовите да станат подобри луѓе?

Прашања за разбирање на текстот

- Препознај ги основните лексички единици (именки, глаголи, придавки) во дадениот текст! Нив напиши ги во тетратката и наведи ги нивните основни граматички категории.
- Состави прашања со кои ќе направиш кратко интервју на твој соученик!
- Користи соодветна лексика и фрази за изразување мислење за горниот текст или цитат.
- Поставувај прашања во интеракција со други ученици.
- Формирај едноставни лични идеи и впечатоци врз основа на прочитаниот текст.

Мини дискусија (во група)

1. Што учат ликовите од книгите што ги читаат?
2. Дали сите книги нè учат на исто?

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Опиши како изгледа твоето омилено место за читање.

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **опкружува** – направи круг околу некого или нешто, загради некого или нешто од сите страни; опколи
- **прелистува** – поминува набрзина преку листови од книга, весник и сл.
- **поддршка** – помош, охрабрување или поткрепа што некој му ја дава на друг, материјално или морално
- **креативност** – способност да се создаваат нови, оригинални идеи, решенија или дела
- **анализира** – изврши, врши анализа, испита, испитува, проучи, проучува нешто преку анализа
- **трансформација** – претворање, преобразување, видоизменување

ТЕМА 2

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Употреба на минато определено свршено и несвршено време

Да се појсеејиме

Во прости глаголски форми спаѓаат: сегашно време, заповеден начин, минато определено (несвршено и свршено) време, глаголска л-форма, глаголска придавка, глаголски прилог и глаголска именка.

Пред да почнеме...

минато определено несвршено → дејство што траело или се повторувало
минато определено свршено → дејство што е завршено во минатото
Која е разликата меѓу двете?

Од текстот „Книгата што ми даде знаење, но и го обликува мојот карактер“

Подвлечи 3 глагола во несвршено и 3 во свршено време.

Напиши што означуваат: дејство што траело или завршено дејство.

Минато определено несвршено време се употребува за искажување дејство што се случува во минатото. Тоа е прикажано во неговото одвивање.

Ова дејство е и засведочено (Таа помагаше многу често кога беше слободна). Се користи за изразување дејства што се случувале во минатото и имале одреден континуитет или повторување, без да се нагласува нивниот крај.

Се образува од несвршени глаголи со наставките **-в, -ше, -ше** (за единина) и **-вме, -вте, -а/ја** (за множина). Наставките се додаваат на основниот вокал **а** (кај глаголите од **а-група**) и на основниот вокал **е** (кај глаголите од **е** и од **и-група**).

(пример стр. 66)

помага			
1. лице	Јас помагав	1. лице	Ние помагавме
2. лице	Ти помагаше	2. лице	Вие помагавте
3. лице	Тој/Таа/Тоа помагаше	3. лице	Тие помагаа

знае			
1. лице	Јас знаев	1. лице	Ние знаевме
2. лице	Ти знаеше	2. лице	Вие знаевте
3. лице	Тој/Таа/Тоа знаеше	3. лице	Тие знаеја

брои			
1. лице	Јас броев	1. лице	Ние броевме
2. лице	Ти броеше	2. лице	Вие броевте
3. лице	Тој/Таа/Тоа броеше	3. лице	Тие броеја

Образување

Минато определено свршено време се образува од општиот дел на глаголот, основниот вокал и наставките:

напише			
1. лице	Јас напишав	1. лице	Ние напишавме
2. лице	Ти напиша	2. лице	Вие напишавте
3. лице	Тој/Таа/Тоа напиша	3. лице	Тие напишаа

дојде			
1. лице	Јас дојдов	1. лице	Ние дојдовме
2. лице	Ти дојде	2. лице	Вие дојдовте
3. лице	Тој/Таа/Тоа дојде	3. лице	Тие дојдоа

научи			
1. лице	Јас научив	1. лице	Ние научивме
2. лице	Ти научи	2. лице	Вие научивте
3. лице	Тој/Таа/Тоа научи	3. лице	Тие научија

Вежба 1

Прочитај ги глаголите и напиши дали се во минато определено несвршено или свршено време: помагаше, напиша, знаевме, дојде, броеше, научив

Вежба 2

Претвори ги глаголите во заграда во минато определено несвршено време!

Јас (чита) _____ секој ден.

Тие (игра) _____ во дворот.

Ние (учиме) _____ заедно.

Потоа претвори ги истите реченици во минато определено свршено време.

ТЕМА 2

ЛЕКЦИЈА 4

„Да научите да читате е како да палите оган, секој изговорен слог е нова искра.“ – Виктор Иго

Пред да ѝ прочиташ

- Дали некогаш си му препорачал/а книга на друг?

Од твој агол...

Која од препорачаните книги ти изгледа највпечатлива? Зошто?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Кои книги ги препорачуваат учениците и што научиле од нив?

Обиди се да го преведеш текстот „Проект Читај со мене!“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Проект „Читај со мене!“

Во училишната библиотека, меѓу полиците со книги, се роди идејата за еден поинаков проект. Мелани, Сенад, Борјан, Неслин и Фухат решија да направат читателска кампања што ќе ги обедини учениците околу книгата. Ја нарекоа „Читај со мене!“, затоа што веруваа дека читањето е темел на секоја нова идеја. Читањето нè зближува и нè учи за себе и за другите, за култури, навики и начин на живеење.

Секој од нив имаше задача да препорача книга што оставила трага врз него.

Прва зборуваше Мелани. „Ја препорачувам книгата 'Невидлив' од Елој Морено, затоа што зборува за млад човек што се чувствува незабележан и отфрлен. Од неа научив колку е важно да внимаваме на чувствата на другите и дека секој човек има своја тивка борба. Оваа книга нè учи на емпатија и човечност.“

Потоа зборуваше Сенад. „Ја препорачувам книгата 'Бели мугри' од Кочо Рацин, затоа што преку едноставни, но силни стихови ја покажува тешката судбина на обичниот човек. Научив дека поезијата може да биде глас на народот и сведоштво за неправдите, но и надеж за подобро утре.“

Борјан додаде: „Ја препорачувам песната 'Јас сум човек без име' од Џевахир Спахиу. Таа зборува за човекот што го губи својот идентитет и нè потсетува колку е важно достоинството и правото да бидеш препознаен како човек.“

Со тивок глас, Неслин продолжи: „Ја препорачувам истата песна, затоа што нè учи дека човекот не смее да биде само број. Од неа научив дека заедништвото и солидарноста се многу важни.“

Последен зборуваше Фухат. „Ја препорачувам 'Антигона' од Софокле, затоа што зборува за судирот меѓу законот и совеста. Преку ликот на Антигона научив дека храброста значи да стоиш зад своите убедувања, дури и кога сите се против тебе.“

Кога ги собраа сите препораки, учениците сфатија дека нивниот проект не е само за читање книги туку и за подобро разбирање на човекот и животот. Кампањата „Читај со мене!“ стана повик до сите – да читаме, да учиме и да растеме заедно.

Лилјана Стојановска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Каде и како настанува идејата за кампањата „Читај со мене!“?
2. Кои ученици се вклучени во проектот?
3. Која е главната цел на кампањата?
4. Како секој ученик ја претставува својата препорака за книга?

Прашања за ликовите (учениците)

1. Какви вредности истакнува Мелани преку својата препорака?
2. Што откриваме за Сенад преку неговиот избор на книга?
3. Зошто Борјан и Неслин ја избираат истата песна, но ја толкуваат на различен начин?
4. Што сфатија учениците кога ги собраа сите препораки?

Прашања за критичко размислување

1. Дали сите книги влијаат исто врз луѓето?
2. Како читањето може да ни го смени мислењето?
3. Зошто е важно да споделуваме книги со другите?

Мини дискусија (во група)

Дали една книга може да го промени човекот? Образложи со пример.

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

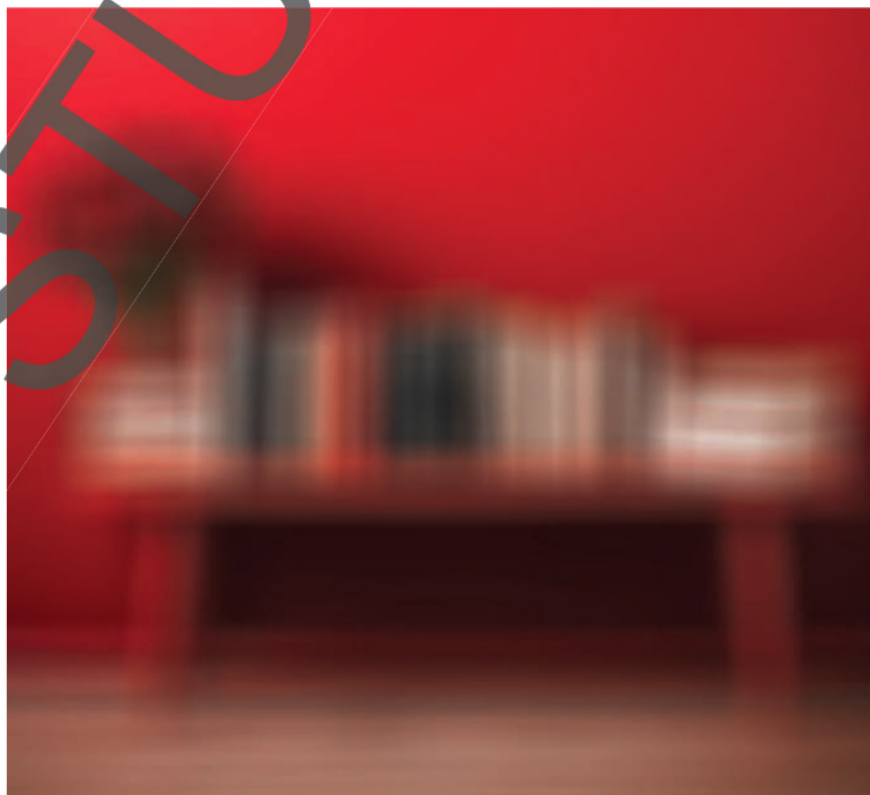
- Кој лик од книга ти оставил најголем впечаток и зошто?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **темел** – основа врз која се гради нешто; преносно: главна, најважна вредност или идеја
- **отфрлен** – одбиен, неприфатен, занемарен, оддалечен
- **инспирација** – поттик, внатрешна сила или идеја што води кон создавање
- **аргатување** – тешка, ниско платена физичка работа за туѓа корист
- **идентитет** – особини или својства по кои некој или нешто се изделува и се разликува од другите
- **достоинство** – лична вредност, самопочит и морална чест на човекот
- **заедништво** – чувство на припадност, слога и заемна поврзаност
- **солидарност** – подготвеност да се помогне и да се застане зад другите
- **убедување** – мислење или став во кој некој цврсто верува
- **досие** – збир од документи или податоци за одредено лице или случај

ТЕМА 2

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Минато неопределено свршено и несвршено време (перфект)

Да се појдешиме

Во македонскиот јазик сложените глаголски форми се образуваат од проста глаголска форма и од помошните глаголи **сум** и **има** или честичките **ќе** и **би**.

Пред да почнеме...

минато неопределено несвршено → дејство што се случувало, без точен момент
минато неопределено свршено → дејство што се случило, без точен момент
Кога ги употребуваме двете?

Од текстот „Проект Читај со мене!“:

Пронајди примери со „сум + глагол“ и одреди дали означуваат завршено или не-завршено дејство.

Минато неопределено свршено и несвршено време се образува од сегашното време на помошниот глагол **сум** и **л-формата** на глаголот што се менува. Во трето лице не се јавува форма на помошниот глагол **сум**, па самата л-форма ги изразува значењата на ова време. Во зависност од тоа дали е глаголот од свршен или несвршен вид, разликуваме минато неопределено свршено и минато неопределено несвршено време.

Основното значење на минато неопределено време е да се изрази минато дејство без да се укаже или определи точниот момент на одвивањето на дејството. Формите на ова време почесто се употребуваат за прекажување, но и за директно кажување на дејството.

При прекажување станува збор за дејство што ни го соопштил некој друг: **Во библиотеката имало многу книги.**

Со директното кажување се пренесува засведочено дејство: **Си ми кажувал многупати која книга ти оставила најдобар впечаток.**

Несвршени глаголи (јаде, води, носи, мије)

еднина	множина
1. лице сум јадел, сум водел, сум носел, сум миел	1. лице сме јаделе, сме воделе, сме носеле, сме миеле
2. лице си јадел, си водел, си носел, си миел	2. лице сте јаделе, сте воделе, сте носеле, сте миеле
3. лице јадел, водел, носел, миел	3. лице јаделе, воделе, носеле, миеле

Свршени глаголи (извикал, напишал, прочитал)

еднина	множина
1. лице сум извикал, сум напишал, сум прочитал	1. лице сме извикале, сме напишале, сме прочитале
2. лице си извикал, си напишал, си прочитал	2. лице сте извикале, сте напишале, сте прочитале
3. лице извикал, напишал, прочитал	3. лице извикале, напишале, прочитале

Да заклучиме

Минатото неопределено време изразува минато дејство без точен временски момент и се образува со помошниот глагол „сум“ и глаголска форма.

Вежба 1

Поврзување со содржината на текстот

- Дополни ги речениците со соодветна форма во минато неопределено време:
 - а) Мелани ја _____ (прочита) книгата „Невидлив“ и многу (научи) _____ од неа.
 - б) Сенад _____ (чита) поезија од Кочо Рацин уште од основно училиште.
 - в) Борјан _____ (слушне) за поезијата на Џевахир Спахиу на час по литература.
 - г) Фухат ја _____ (проучи) драмата „Антигона“ и ја _____ (разбере) нејзината порака.
- Објасни ја разликата во значењето меѓу речениците:
 - а) Сум ја прочитал книгата „Невидлив“.
 - б) Сум ја читал книгата „Невидлив“.
- Во кои ситуации би ја употребил/а свршената форма, а во кои несвршената? Поврзи со искуство од читање.
- Препиши ја реченицата користејќи минато неопределено време:
„Ја прочитав книгата Бели мугри.“
- Преправи ја реченицата така што глаголот да биде во минато неопределено несвршено време: „Ја прочитав драмата Антигона.“

Вежба 2

Следните реченици се во минато неопределено несвршено и свршено време (перфект).

- Препиши ги речениците така што глаголите да бидат во минато определено свршено време.
- Препиши ги истите реченици така што глаголите да бидат во минато определено несвршено време.
- Јас сум ја прочитала книгата „Невидлив“ од Елој Морено.
- Сум ја читал книгата „Невидлив“ и често сум размислувал за пораките што ги носи. (несвршено)
- Сум ја прочитал збирката „Бели мугри“ и поезијата ми оставила длабок впечаток. (свршено)
- Сум слушнал (слушал) за песната „Јас сум човек без име“ уште пред да ја анализираме на час. (несвршено)
- Сум ја прочитал драмата „Антигона“ и сум ја разбрал нејзината порака за пријателството. (свршено)
- Сум учел дека книгите не учат на човечност и емпатија. (несвршено)

Вежба 3

Во рамките на кампањата „Читај со мене!“, учениците сум читаат различни книги и сум споделуваат свои впечатоци. Мелани сум препорачува книга која ја прочитала и вели дека од неа многу учам. Таа сум слуша дека книгата Невидлив е многу важна за младите и затоа им ја препорачува на сите.

Сенад сум ја прочита збирката Бели мугри и зборува дека поезијата многу влијае врз него. Борјан ја сум читал песната „Јас сум човек без име“ и вели дека таа му помага подобро да го разбере човекот. Фухат сум ја читал драмата Антигона и учеше дека вистинската вредност е во семејството. Текст со грешки (мешање на сегашно и минато неопределено време).

1. Пронајди ги сите глаголски грешки во текстот.
2. Подвлечи ги погрешните форми.
3. Препиши го текстот така што глаголите да бидат точно напишани во минато неопределено време.

ТЕМА 2

ЛЕКЦИЈА 5

„Јас го посеав семето, а вие бидете живи да го жнеете
вечно неговиот плод!“ – Димитар Миладинов

Пред да ѝ прочиташ

- Дали тишината може да ти помогне подобро да размислуваш и зошто?

Од твој агол...

Што мислиш за книгата што ја избраа Марис и Александар?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

- Зошто Марис и Александар избираат таква книга?
- Што очекуваат да научат од неа?

Обиди се да го преведеш текстот „Во тивката библиотека“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Во тивката библиотека

Надвор беше бучно, но во библиотеката владееше тивка атмосфера. Двајцата другари, Марис и Александар, влегоа полека, како да чувствуваа дека ова место има посебна моќ. За нив читањето беше забавно и поучно, но денес имаа сериозна причина.

„Бараме книга“, рече Марис тивко, „нешто за другарството... и за губењето.“

Библиотекарката ги погледна со разбирање. „Барате нешто повеќе од обичен жанр“, рече таа. „Животот по смртта, потрагата по вечен живот, промената на човекот... тоа се прашања стари колку и човештвото.“

Александар се замисли. „Тешко е да се зборува за тоа. Како да губиш дел од себе.“

„Токму затоа“, продолжи библиотекарката, „ви ја препорачувам книгата 'Гилгамеш'“. Таа ја зеде книгата од полицата. „Ова е познат еп што зборува за пријателството меѓу Гилгамеш и Енкиду, за моќта, загубата и потрагата по бесмртност.“

Марис ја отвори книгата и прочита. „Овие стихови се трогателни“, рече тивко. „Се чувствува болката.“

„И поучни се“, додаде Александар. „Нè учат дека луѓето продолжуваат да живеат преку своите дела.“

Библиотекарката се насмевна. „Во секој дел има нешто и интересно и длабоко. Оваа книга покажува како човекот се менува кога ќе се соочи со смртта.“

„Мислите дека ќе можеме да ја разбереме?“ – праша Марис.

„Сигурно“, одговори таа. „Иако е напишана одамна, темите сè уште се блиски до нас.“

Двајцата другари се погледнаа. Надвор светот изгледаше далечен, но тука, меѓу страниците, тие почувствуваа дека не се сами. Со Гилгамеш во рацете излегоа од библиотеката посилни и подготвени подобро да го разберат животот – и загубата.

Анче Митровска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Каде се одвива дејството и каква е атмосферата?
2. Кои се главните ликови во текстот?
3. Зошто Марис и Александар ја посетуваат библиотеката?
4. Која книга им ја препорачува библиотекарката?
5. За што зборува „Епот за Гилгамеш“?

Прашања за критичко размислување

1. Зошто библиотекарката им ја препорачува токму таа книга?
2. Како книгата влијае врз размислувањето на ликовите?
3. Дали книгите можат да ни помогнат во животот? Зошто?

Вежба 1

Издвој ги именките и придавките од текстот „Во тивката библиотека“ и класифицирај ги според граматичките категории!

Задача 1

Следните реченици се напишани во минато време. Напиши ги во сегашно време!

1. Надвор беше бучно, но внатре во библиотеката владееше тивка атмосфера.
2. Двајцата другари влегоа полека во библиотеката.
3. Марис рече дека бараат книга.
4. Библиотекарката ги погледна со емпатија.
5. Александар се замисли и замолкна.

Вежба 2

Напиши ги следните реченици во идно време!

Минато време	Сегашно време	Идно време
Писателот патуваше низ светот.	Писателот патува низ светот.	
Читателот размислуваше за романот.	Читателот размислува за романот.	
Професорката ја објаснуваше поезијата.	Професорката ја објаснува поезијата.	
Тој раскажуваше трогателен расказ.	Тој раскажува трогателен расказ.	

Мини дискусија (во група)

Дали ти би ја избрал книгата од горниот текст? Зошто?

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- За која тема би сакал/а да читаш во книга и зошто?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **милениум** – период од илјада години
- **бесмртност** – состојба на вечно постоење; неспособност да се умре (буквално или симболично)
- **вечен живот** – живот без крај; постоење што трае засекогаш, често поврзано со духовни верувања
- **загуба** – губење нешто вредно; штета или недостаток

ТЕМА

2

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Идно време

Да се појасиме

- Сложени глаголки форми се состав од глаголот што се менува и друг помошен збор.
- Помошни зборови: глаголите *сум* и *има* и честичките *ќе* и *би*.

Пред да почнеме...

идно време → се образува со „ќе“ + сегашно време (ќе читам, ќе пишуваш, ќе учат)
За што ни служи идното време?

Од текстот „Во тивката библиотека“:

Пронајди 3 глагола и преобрази ги во идно време (со „ќе“).

Со идно време се означува дејство кое треба да се врши или да се изврши во иднина.

Пример:

Ибраим ќе оди во Гостивар.

Утре на плоштадот ќе се одржи хуманитарен концерт.

Идноста не мора да се однесува само на моментот на зборувањето, туку и на идност по некој минат момент.

Пример:

Минатиот петок ти кажав дека ќе патувам со авион.

Образување

Идно време може да се образува и од **несвршени** и од **свршени** глаголи. Се образува со помош на честичката **ќе** и сегашното време од глаголот.

помага			
1. лице	Јас ќе читам	1. лице	Ние ќе читаме
2. лице	Ти ќе читаш	2. лице	Вие ќе читате
3. лице	Тој/Таа/Тоа ќе чита	3. лице	Тие ќе читаат

Вежба 1

Смени ги по лица (како во горниот пример) глаголите: размислува, изразува, објаснува, споредува, патува.

Вежба 1

На празните места напиши го глаголот во идно време.

1. Јас читам роман. → _____
2. Ти пишуваш состав. → _____
3. Учениците разговараат за книгата. → _____
4. Наставничката препорача книга. → _____
5. Ние посетивме библиотека. → _____

Задача за дома

Самостојно води дневник за читање, во кој ќе ги бележиш прочитаните книги, главните идеи од прочитаното и влијанието на книгата врз твоето размислување и ставови. Притоа јасно изразувај го твојот став за прочитаната книга, користејќи соодветна лексика и јазични структури. На крајот на неделата, на мала плутена табла, остави ја твојата препорака за книга што ти оставила силен впечаток.

ТЕМА 2

ЛЕКЦИЈА 6

„Индивидуалното добро дело секогаш ќе постои, зашто тоа е потреба на личноста, жива потреба за директно влијание на една личност врз друга.“ – Ф. М. Достоевски

Пред да ѝ прочиташ

- Како би изгледал светот ако никој не читаше книги?

Од твој агол...

Која од активностите од текстот најмногу ти се допаѓа и зошто?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Кога вие би организирале Ден на книгата во училиштето, кои активности би ги предложили?

Обиди се да го преведеш текстот „Денот на книгата“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Денот на книгата

Денес се одбележува Светскиот ден на книгата, празник што започнува од 1995 година и се слави низ целиот свет. Изборот на датумот 23 април (Денот на розите) не е случаен. Уште во 1923 година во Шпанија, продавачите на книги се договориле да му искажат почит на Мигел де Сервантес, авторот на „Дон Кихот“, кој починал токму на овој датум. Идејата поттикнала менување книги наместо рози, а во 1995 година УНЕСКО го официјализирал овој датум како „Светски ден на книгите“.

Нашето училиште го одбележува овој ден со повеќе активности. Во библиотеката професорот по предметот Македонски јазик и литература, господин Петров, организира поетско читање за љубителите на поезијата. Професорката по предметот Филозофија, госпоѓа Стојанова, ги повикува учениците на филозофска расправа за улогата на книгите во човечкиот живот. Во училницата по предметот Говорење и пишување, професорката Иванова ја организира ораторската дискусија на која учениците водат расправа за тоа која книга најмногу им се допаѓа.

Во ораторските говори учениците ги образложија своите идеи и мислења, кои ги наведоа слушателите да развијат дискусија. Хана рече дека би сакала да прочита повеќе книги за различни култури, бидејќи тоа би ѝ помогнало да ги разбере луѓето околу себе. Дила додаде дека би прочитала поезија од различни автори, бидејќи би сакала да научи како стиховите ја изразуваат човечката душа. Малик рече дека би сакал да прочита филозофски книги за да размислува подлабоко за светот и за сопствениот живот, а Ведран констатира дека би сакал да прочита класични романи затоа што би сакал да доживее авантури и да се почувствува како дел од приказната.

Професорите внимателно ги слушаа учениците, охрабрувајќи ги да ја развиваат љубовта кон книгата.

„Не чекајте, туку започнете со читање“, им рече професорката Иванова. „Книгите се најголемото богатство и секој ден со нив е ново патување.“

Лилјана Стојановска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Кога се одбележува Светскиот ден на книгата?
2. Зошто се избрал датумот 23 април за одбележување на овој ден?
3. Кои активности се организираат во училиштето по повод Денот на книгата?
4. Каква порака им упати професорката Иванова на учениците?

Прашања за ликовите

1. Кои ученици се спомнуваат во текстот и какви книги сакаат да читаат?
2. Кој ученик сака да чита поезија, а кој класични романи?
3. Зошто Хана сака да чита книги за различни култури?
4. Зошто Малик сака да чита филозофски книги?

Прашања за критичко размислување

1. Зошто е важно училиштето да организира вакви активности за читање?
2. Што би направил/а за да ги поттикнеш твоите другари повеќе да читаат книги?
3. Што мислиш, дали учениците денес читаат доволно книги? Објасни.

Мини дискусија (во група)

Дали читањето треба да биде обврска или задоволство? Образложи.

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Напиши покана со која ќе ги поканиш учениците од твојот клас да учествуваат на Денот на книгата.

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **одбележува** – се слави, се дава значење на некој настан или датум
- **официјализира** – прави нешто официјално, службено признато
- **филозофска расправа** – разговор во кој се разменуваат мислења за длабоки животни прашања
- **ораторска дискусија** – јавно зборување и расправа со изразување ставови и аргументи
- **теза** – главна идеја или тврдење што се брани во дискусија
- **аргумент** – размислување со кое се поддржува некое мислење
- **книжевна критика** – анализа и оценување на книжевни дела
- **гледиште** – став, мислење
- **констатира** – заклучува, утврдува
- **инспирација** – поттик за создавање, размислување или дејствување

ТЕМА 2

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Можен начин

Да се појдесиме

Со глаголската л-форма се образуваат неколку сложени глаголски форми: минато неопределено време, предминато време, идно прекажано време и можен начин.

Пред да почнеме...

можен начин → се образува со „би“ + глагол
(би читал, би одел, би направил)
Што ни покажува можниот начин?

Од текстот „Денот на книгата“:

Пронајди 3 реченици и преобрати ги во можен начин (со „би“).

Можниот начин се образува од честичката (партикулата) **би** и **л-форма** на глаголот.

БИ + ЈАДЕЛ = БИ ЈАДЕЛ

↓ ↓ ↓

(честичка) (глаголска л-форма) (можен начин)

За да се образува можниот начин, потребен е услов. Со можен начин можат да се искажат посакувани дејства, претпоставки или можни дејства.

Би сакал = посакувано дејство

Кога би знаеле = претпоставка

Би останала = можно дејство

еднина		множина	
1. лице	јас би видел	1. лице	ние би виделе
2. лице	ти би видел	2. лице	вие би виделе
3. лице	тој/таа/тоа би видел/ла/ло	3. лице	тие би виделе

Забележувај дека за сите три лица има по една форма за еднина и за множина.

Од свршените глаголи се употребува свршена л-форма, а од несвршените глаголи – несвршената л-форма.

Во современиот јазик можниот начин се употребува многу повеќе отколку во народниот јазик во минатото.

Задача 1

Пополни ги речениците со соодветен израз во можен начин.

- Јас _____ да ја прочитам книгата „Невидлив“, затоа што сите ми ја препорачуваа.
- Хана _____ да оди на поетско читање во библиотеката.
- Би _____ да се запишам во клубот за литература во училиштето.

Задача 2

Во следните реченици употреби можен начин за да покажат претпоставка.

1. Ако сите ученици читаа повеќе книги, тие _____ (да имаат) подобри идеи за расправата.
2. Кога _____ (знаат) колку е важна книгата, сите _____ (да започнат) со читање порано.
3. Ако Ведран научи како да го избере омилениот роман, тој _____ (да учествува) на ораторскиот натпревар.

Задача 3

Прочитај ги речениците и пополни го празното место со правилната форма на можен начин (би + глагол). Одреди дали изразува:

- Посакувано дејство
- Претпоставка
- Можно дејство

1. Јас _____ да ја прочитам новата книга „Филозофија и книжевност“.
2. Ако Хана научи повеќе поезија, таа _____ да настапи на поетското читање.
3. Кога би знаеле колку е важна книгата, сите ученици _____ да започнат со читање од многу порано.

Задача 4

1. Пронајди примери со минато неопределено свршено време во текстот (на пр.: ја прочитала, го организирал).
2. Напиши реченица за книга што си ја прочитал во детството.
3. Претвори ја следната реченица во реченица со минато определено свршено време:
 - Учениците подготвуваат проект за Денот на книгата.

Пронајди примери на несвршено време во текстот (на пр.: учеше, размислуваше).

Задача 5

1. Препиши ја следната реченица така што ќе вклучиш:
 - можен начин
 - сегашно време
 - минато определено свршено и несвршено време
2. Коригирај ја реченицата и внимавај на граматичките правила:
Хана вели дека сака да чита и вчера ја прочита книгата што ја избрала.

Креативен предизвик

Создај пет реченици со точна употреба на можен начин при говорење и пишување.

ТЕМА 2

ЛЕКЦИЈА 7

„Читањето ни носи непознати пријатели.“

– Оноре де Балзак

Пред да ѝ прочиташ

- Дали повеќе време поминуваш со книга или со телефон?

Од твој агол...

Дали би започнал/а да читаш како Бахар и Ива? Зошто?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Како разговорот со госпоѓа Елена го промени мислењето на Бахар и Ива за книгите?

Обиди се да го преведеш текстот „Читање заедно“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читање, разбирање, пишување

Читање заедно

Попладнето беше тивко, а сонцето полека се спушташе зад зградите. На клупата пред влезот седеа Бахар и Ива со телефони во рацете, но без вистинска желба да ги користат.

„Имам чувство дека сè помалку читаме“, рече Ива замислено.

„А порано книгите беа како најдобри пријатели“, додаде Бахар.

Во тој момент им се приближи сосетката, госпоѓа Елена, наставничка по литература, со неколку книги во рацете. „Книгите не се застарени, тие само чекаат некој повторно да ги отвори“, им рече со насмевка.

„Но како да знаеме што да читаме?“ – праша Бахар.

„Добрата книга е како разговор со мудар пријател“, одговори таа. „Постојат многу интересни и поучни дела за вас.“ Потоа им препорача неколку книги: 'Епот за Гилгамеш', за пријателството и смислата на животот; 'Странецот' од Албер Ками, за осаменоста и човечката состојба; 'Малиот принц', за љубовта и одговорноста; и 'Процес' од Франц Кафка, што нè тера да размислуваме за правдата и стравот.

Бахар се насмевна. „Можеби треба да почнеме заедно.“

„Токму тоа е поентата“, рече госпоѓа Елена. „Читањето е поубаво кога го споделуваме.“

Ива се согласи, и двете другарки решија да започнат веднаш. Книгите повеќе не им изгледаа далечни. Сфатија дека читањето не е обврска, туку патување што е уште поубаво кога го делиш со неког.

Анче Митровска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Зошто Бахар и Ива, иако имаа телефони во рацете, не ги користеа?
2. Што забележа Ива во врска со читањето и екраните?
3. Како Бахар ги доживуваше книгите порано?
4. Која личност им се приближи на девојчињата и со што се занимава таа?
5. Каков беше односот на госпоѓа Елена кон книгите?

Прашања за критичко размислување

1. Зошто младите сè помалку читаат книги?
2. Дали разговорот со возрасни може да го промени нашето мислење? Како?
3. Како би го поттикнал/а својот другар или другарка да чита повеќе книги?

Вежба 1

Работа во групи!

Прва група: Учениците ги препознаваат и дискутираат за причините за намалениот интерес за читање. (Причините ги запишуваат на лист хартија.)

Втора група: Учениците ги препознаваат и дискутираат за придобивките од читањето книги. (Придобивките ги запишуваат на лист хартија.)

Во текот на дискусиите, учениците формулираат граматички точни реченици, применуваат соодветни глаголски форми, правилно членувани именки и описни придавки за прецизно изразување на своите согледувања.

На крајот двете групи ги изложуваат заклучоците и придобивките на огласната табла во училницата!

Вежба 2

Прераскажи ја содржината на текстот „Читање заедно“ користејќи позната лексика и познати граматички структури. Внимавај на правилен зборовен акцент и примени правилна реченична интонација.

Мини дискусија (во група)

Дали книгите можат да го заменат времето поминато на телефон? Образложи.

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Дали би сакал/а да учествуваш во читателски клуб? Зошто?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **замислено** – длабоко размислувајќи, потонато во мисли
- **поучен** – од што може нешто да се научи
- **еп** – големо книжевно дело што раскажува за важни настани и јунаци
- **древен** – многу стар, од дамнешни времиња
- **безвременски** – важни во секое време, никогаш не застаруваат
- **бесмислен** – без смисла, без јасна цел или значење
- **одговорност** – должност, обврска да се грижime за нешто или за некого
- **положба** – место, состојба или улога на човекот во општеството
- **поента** – суштина, главна идеја
- **доживување** – лично искуство, настан што силно се чувствува

ТЕМА

2

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Заповеден начин

Да се појдешиме

Со глаголскиот начин како граматичка категорија го изразуваме односот на говорителот кон глаголското дејство.

Пред да почнеме...

заповеден начин → се користи за заповед, совет или молба (читај, слушајте, пишувај)
За што служи заповедниот начин?

Од текстот „Читае заедно“:

Пронајди 3 глагола и преобрази ги во заповеден начин.

Едно исто дејство некогаш можеме да го предадеме како констатација или соопштение, другпат во вид на заповед или молба, а некогаш како можност за вршење под некој услов.

Според ова, разликуваме три граматички начина:

- исказен
- заповеден
- можен

Заповеден начин

Тоа е проста глаголска форма.

Со него се искажува желбен или заповеден однос кон глаголското дејство.

Заповедниот начин има форми само за второ лице еднина и множина.

Образување

Заповедниот начин се образува со наставки што зависат од општиот дел на кој завршува глаголот (глаголската група на која ѝ припаѓа глаголот)

- **А-група** **чита:** читај, читајте; **враќа:** враќај, враќајте;
- **И-група** **учи:** учи, учете; **стои:** стој, стојте;
- **Е-група** **пере:** пери, перете; **вее:** веј, вејте.
- Наставките **-ј; -јте** ги добиваат глаголите од **а-група** и глаголите од **и-** и **е-група** чиј општ дел завршува на самогласка;
- Наставките **-и; -те** ги добиваат глаголите од **и-** и **е-група** чиј општ дел завршува на согласка.

Вежба 1

Дополни ги празните места со соодветен глагол во заповеден начин (императив):

1. _____ повеќе книги секој ден! (чита)
2. _____ свои белешки по прочитана книга! (запишува)
3. _____ ја оваа книга на пријателите! (позајмува)
4. _____ ги внимателно страниците пред да ја вратиш книгата! (прелистува)
5. _____ нов жанр за да откриеш нешто интересно! (пробува)

Вежба 2

Претвори ги овие реченици во заповеден начин:

1. Ти читаш роман. → _____
2. Вие запишувате нови зборови. → _____
3. Ти слушаш внимателно. → _____

Вежба за дома

Формулирај 5 реченици со точна употреба на предлози и сврзници при пишување. Напиши ги во исказен и во заповеден начин!

ТЕМА 2

ЛЕКЦИЈА 8

„Сетете се секогаш каде и да ви е срцето, таму ќе пронајдете некакво богатство.“ – Пауло Коелјо

Пред да ѝ прочиташ

- Дали некоја книга ти го променила начинот на размислување?

Од твој агол...

Со чиј став од текстот најмногу се согласуваш? Зошто?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Кои книги ги спомнуваат учениците и што научиле од нив?

Обиди се да го преведеш текстот „Книгата што влијаеше на моите размислувања“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Книгата што влијаеше на моите размислувања

Кога заврши часот по македонски јазик и литература, неколку ученици од нашиот клас сè уште седеа замислени. Денес професорката им постави едноставно прашање, но со голема длабочина: Која книга ви го промени мислењето?

Прва се јави Лијана. Таа внимателно ја затвори книгата „Хамлет“ и рече: „Пред да ја прочитам оваа драма, мислев дека одлуките во животот се секогаш јасни. Но ликот на Хамлет ме научи дека човек често се двоуми меѓу разумот и чувствата. Репликата 'Да се биде или не' не е само прашање за живот и смрт туку и за изборот – дали да се молчи или да се зборува, дали да се прифати неправдата или да се бориме против неа.“

Лијана призна дека додека го читала делото, почнала повеќе да размислува пред да донесе каква било одлука.

„Хамлет ме научи дека размислувањето не е слабост, туку доказ дека се грижаме за себе и за луѓето кои ни значат“, додаде таа.

Потоа Дарио побара збор. Во рацете ја држеше книгата „Гуливеровите патувања“ и со насмевка започна: „Јас мислев дека ова е само авантуристички роман, но брзо сфатив дека зад патувањата на Гуливер се крие критика на човечкото општество. Преку малите луѓе, големите суштества и чудните земји, авторот ни покажува колку понекогаш во очите на другите сме смешни, но и сурови.“

Дарио ни раскажуваше дека романот го натерал да гледа поинаку на светот.

„Научив дека големината не значи моќ, а разумот не оди секогаш заедно со човечкото однесување. Оваа книга ме поттикна да ја преиспитувам реалноста и сопствените ставови“, рече тој.

Така, во таа училница, меѓу зборовите на Шекспир и Свифт, се роди уверувањето дека секоја прочитана книга остава трага, ако ѝ дозволиме да нè промени.

Лилјана Стојановска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Каде се одвива дејството во текстот?
2. Кое прашање им го поставува професорката на учениците?
3. За кое дело зборува Лијана и што научила од него?
4. Што е заедничко во искуствата на Лијана и Дарио?

Прашања за критичко размислување

1. Што најмногу ти се допаѓа кога читаш книга?
2. Зошто е важно да размислуваме пред да донесеме одлука?
3. Која порака од овој текст ти остави најсилен впечаток?

Мини дискусија (во група)

Дали е поважно што читаме или што учиме од книгите? Образложи.

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Што научи од последната книга што ја прочита?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **замислен** – длабоко потонат во мисли
- **длабочина** – скриено, подлабоко значење или важност
- **лик** – измислено или книжевно лице во дело
- **разум** – способност за логично и трезвено размислување
- **реплика** – изговорена реченица на лик во драма
- **неправда** – постапка што не е правична или чесна
- **доказ** – нешто што потврдува вистина
- **суров** – без сочувство, груб
- **поттикнува** – наведува, охрабрува на размислување или дејствување
- **преиспитува** – повторно размислува и проверува дали нешто е точно
- **уверување** – цврсто верување во нешто

ТЕМА

2

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Глаголски вид

Да се појдешиме

Грамматички категории кај глаголите се: вид, број, лице, време, предност, начин и залог.

Пред да почнеме...

несвршени глаголи

→ дејство што трае или се повторува

свршени глаголи →

заокружено дејство

Кога употребуваме несвршени, а кога свршени глаголи?

Од текстот „Книгата што влијаеше на моите размислувања“:

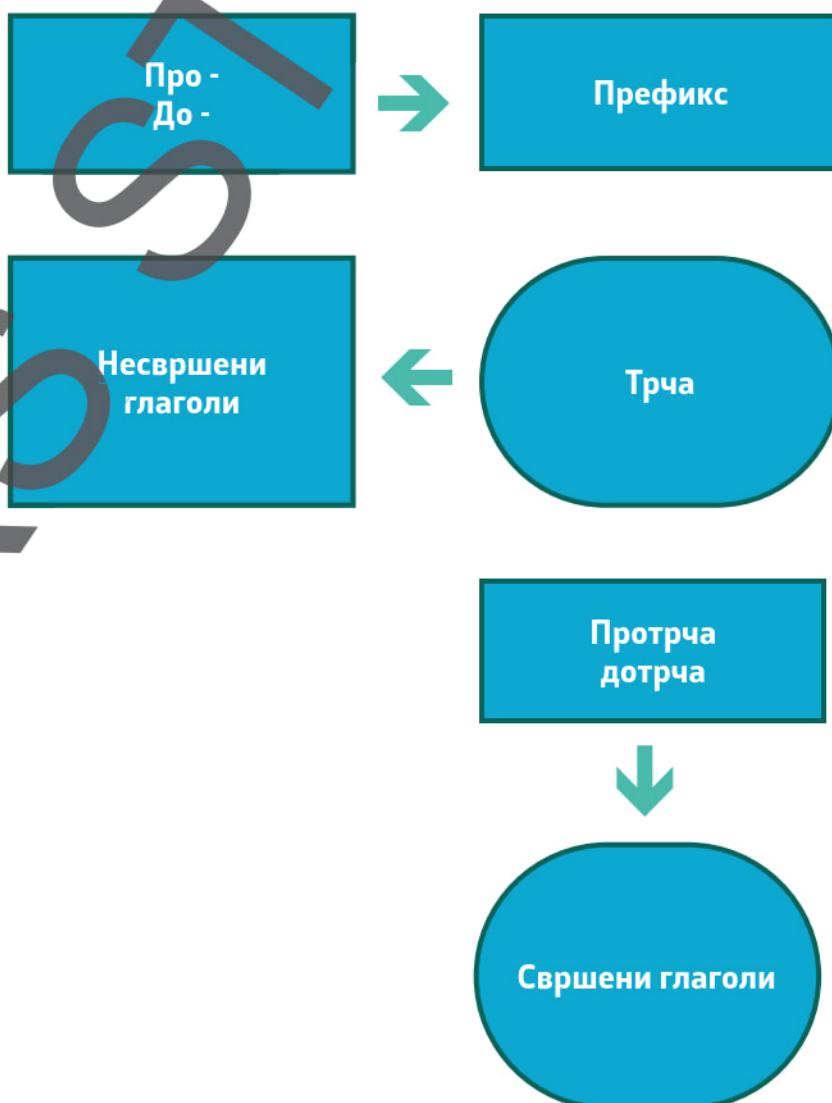
Пронајди 3 несвршени и 3 свршени глагола и објасни што означуваат – дејство што трае или заокружено дејство.

Глаголите означуваат дејство што е во врска со неговиот вршител. Глаголски вид е граматичка категорија кај глаголите. Глаголите по вид ги делиме на несвршени (трајни и повторливи) и свршени.

Трајните глаголи (**носи, оди**), изразуваат дејство во неговото одвивање, во неговото последователно вршење.

Повторливите глаголи изразуваат несвршено дејство што се врши со периодично повторување: **чукнува, запалува** итн.

Свршените глаголи изразуваат дејство што е целосно заокружено. Дејството може да биде извршено во еден момент (**викне, падне**) или да опфати извесно време во неговото извршување (**поноси, пооди**) или да означува почеток (**заработи**), дел од дејството (**поигра**) и крај (**изоди, догледа**).

Вежба 1

Препознавање глаголски вид

Подвлечи ги глаголите и одреди дали се свршени (С) или несвршени (Н).

1. Лијана размислуваше за зборовите на Хамлет.
2. Дарио ја прочита книгата Гуливеровите патувања.
3. Учениците читаат книги во библиотеката.

Вежба 2

Дополнување со соодветен глаголски вид

Во заграда се дадени два глагола. Избери го соодветниот глаголски вид и запиши го во правилна форма.

1. Лијана долго _____ (размислува / размисли) за значењето на репликата „Да се биде или не“.
2. Дарио го _____ (чита / прочита) романот за време на распустот.
3. Учениците _____ (дискутира / продискутира) за книгите на час.
4. Таа _____ (сонува / сони) за светот што го откри преку книгите.

Вежба 3

Трансформација од несвршен во свршен вид

■ Препиши ги речениците така што глаголот да биде во свршен вид.

1. Учениците читаат книга.
2. Лијана размислува за одлуката на Хамлет.
3. Дарио патува низ различни светови.

■ Препиши ги речениците така што глаголот да биде во несвршен вид.

1. Дарио ја прочита книгата за еден ден.
2. Лијана донесе одлука по читањето.
3. Учениците подготвија проект за литература.

Задача

Во секој зборзначи го акцентот со (').

- книга
- училиште
- читање
- фантазија
- ученик
- библиотека
- (пример: кн'ига)

ТЕМА 2

ЛЕКЦИЈА 9

„Продолжете да читате книги, но не заборавате: Треба да научите да оформувате свое мислење.“
– Максим Горки

Пред да прочиташ

- Кои особини треба да ги има една книга за да им ја препорачате на другите?

Од твој агол...

Која од препорачаните книги ти изгледа најинтересна? Зошто?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Споредете ги препораките од текстот. По што се разликуваат и што им е заедничко?

Обиди се да го преведеш текстот „Препорачај книга“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Препорачај книга

Во рамките на проектната задача „Препорачај книга“ истражував како различни книжевни дела влијаат врз размислувањето на луѓето. Интервјуирав ученици од моето училиште и две личности од културата, поставувајќи им исто прашање: Која книга би ја препорачале?

Една ученичка ја издвои „Демијан“ од Херман Хесе, објаснувајќи дека романот ѝ помогнал подобро да го разбере сопствениот идентитет и внатрешната борба. Таа истакна дека созревањето значи да се осмелиш да се пронајдеш и да не се плашиш да бидеш различен.

Друг ученик ја препорача „Проклета авлија“ од Иво Андриќ. Според него, делото покажува дека неправдата постои и дека човекот понекогаш страда без вина.

Познат театарски актер ја издвои збирката „Басни“ од Жан де Лафонтен, нагласувајќи дека преку едноставни приказни се пренесуваат важни морални пораки. Универзитетска професорка ја препорача „Кандид“ од Волтер, бидејќи ја поттикнал да размислува критички за животот и општеството.

Од разговорите сфатив дека иако книгите се различни, сите нè поттикнуваат да размислуваме и да го бараме сопствениот став. Читањето не е само запознавање со приказни, туку процес што може да го промени нашиот поглед кон светот. На крајот, заклучив дека секоја книга има моќ да нè обликува – потребно е само да ѝ дадеме шанса.

Анче Митровска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Која е целта на проектната задача?
2. Кого интервјуира авторот?
3. Кое дело го издвои ученичката и што научила од него?
4. Кое дело го спомена ученикот и што научил од него?
5. Како е претставен затворот во „Проклета авлија“?

Прашања за критичко размислување

1. Дали сите книги влијаат еднакво врз луѓето? Зошто?
2. Дали една книга може да биде важна за еден човек, а неинтересна за друг? Образложи.

Мини дискусија (во група)

Дали повеќе им верувате на препораките од другари или сами избирате книги?

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Кој книжевен лик би сакал/а да го запознаеш? Зошто?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **внатрешна борба** – судир на мисли, чувства или вредности во човекот
- **созревање** – психички и духовен развој на личноста
- **вклопува** – се приспособува кон околината или другите
- **доблест** – добра особина, вредност
- **апсурд** – нелогична, бесмислена појава
- **иронија** – изразување со скриено, спротивно значење
- **преобразба** – длабока промена

ТЕМА

2

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Степенување

Да се појасиме

Придавките се менливи зборови со кои се опишуваат карактеристики или особини на суштествата, предметите и појавите.

Пред да почнеме...

позитив → основна форма (брз)

компаратив → споредба (побрз)

суперлатив → највисок степен (најбрз)

Каква разлика покажуваат позитивот, компаративот и суперлативот?

Од текстот „Препорачај книга“:

Пронајди 3 придавки и преобрази ги во компаратив и суперлатив.

Описните придавки се izdelуваат од сите други видови придавки токму поради степенувањето, односно степенот на својството кое го поседуваат. Степенувањето на едно својство на еден предмет се врши врз основа на споредба на истото тоа својство кај друг предмет.

Формите за компарација се:

- **позитив**: Сафет е брз.
- **компаратив**: Алексеј е побрз.
- **суперлатив**: Коста е најбрз.

1. Позитив – основната форма на придавката (брз).
На пр.: Тој е брз фудбалер.
2. Компаратив е форма за споредување на два предмета. Се образува со претставката: по-, која се пишува слеано со придавката (побрз).
На пр.: Тој е побрз фудбалер од Евзон.
3. Суперлатив е форма за споредување на еден со повеќе предмети. Се образува со претставката: нај-, која се пишува слеано со придавката (најбрз).
На пр.: Тој е најбрз фудбалер во екипата.

Вежба 1

- Подвлечи ја придавката во реченицата и одреди дали е во форма на позитив, компаратив или суперлатив.
 1. Овој роман е поинтересен од претходниот што го читав.
 2. Оваа песна е најзабавна од целиот албум.
 3. Првата лектира беше лесна за читање.
 4. Тој роман има најморална порака од сите дела на авторот.
- Формулирај прашања од горните реченици! Користи соодветни прашални зборови при формирање на речениците.

Вежба 2

Степенувај ги дадените придавки (позитив – компаратив – суперлатив).

Пример:

интересен → поинтересен → најинтересен

1. досаден → _____ → _____
2. лесен → _____ → _____
3. морален → _____ → _____
4. реалистичен → _____ → _____
5. тежок → _____ → _____
6. духовит → _____ → _____

Вежба 3

Дополни ги речениците со соодветна присвојна заменска придавка.

1. Ова е _____ омилен роман што го читав минатата година.
2. Дали оваа книга е _____ или ја позајми од библиотеката?
3. _____ наставничка ни ја препорача оваа лектира.
4. Учениците ги рецитираа _____ омилените песни на приредбата.
5. Го прочитав расказот на Марко. Тоа е _____ расказ.
6. Овие романи се _____, тие сами ги напишале.

Да се потсетиме!

Присвојни заменски придавки се:

- мој, моја, мое; мои;
- твој, твоја, твое; твои;
- негов, негова, негово; негови;
- нејзин, нејзина, нејзино; нејзини.
- наш, наша, наше; наши
- ваш, ваша, ваше; ваши
- нивни/нивни, нивна, нивно; нивни
- како и: свој, своја, свое; свои

ТЕМА 2

ЛЕКЦИЈА 10

„Најсилната љубов никогаш не може да биде поразена, таа само ја носи најголемата победа.“

- Венко Андоновски

Пред да ѝ прочиташ

- Дали некогаш си присуствувал/а на средба со писател?

Од твој агол...

Кое прашање би му го поставил/а на еден писател и зошто?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Што научиле учениците од разговорот со писателот?

Обиди се да го преведеш текстот „Недела на читањето – Минута за книга“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Недела на читањето – „Минута за книга“

Еден сончев пролетен ден, Адријан брзаше со својот тротинет кон градската библиотека. Тој требаше да врати книга што ја позајмил пред неколку недели. Додека внимателно возеше по патеката, на еден свиок ненадејно налета на човек кој излегуваше од библиотеката.

За среќа, никој не беше повреден.

„Извинете, навистина не ве забележав!“, рече Адријан засрамено.

Човекот се насмевна. „Нема проблем. Важно е што двајцата сме добро.“

Во тој момент Адријан сфати дека пред него стои познатиот македонски писател Венко Андоновски.

„Вие сте Венко Андоновски!“, извика тој изненадено.

„Да, јас сум“, одговори писателот со насмевка.

Адријан собра храброст и рече: „Во нашето училиште токму ја одбележуваме Неделата на читањето – ‘Минута за книга’. Би сакале ли да нè посетите и да разговарате со учениците?“

Писателот пријатно се изненади од поканата и веднаш прифати.

Неколку дена подоцна, во училишната сала владееше тивка возбуда. Учениците со нетрпение го очекуваа гостинот. Средбата започна со краток вовед од професорката по Македонски јазик и литература, а потоа збор зеде самиот автор. „Секогаш ми е драго кога разговарам со млади читатели“, рече тој. „Книгите живеат преку луѓето што ги читаат.“

Потоа започна разговорот со учениците.

Елиза праша: „Од каде ги добивате идеите за вашите приказни?“

„Најчесто од секојдневниот живот“, одговори Андоновски. „Понекогаш една реченица, еден настан или една средба може да стане почеток на цела книга.“

Харис се заинтересира: „Што најмногу сакате да правите кога не пишувате?“

„Сакам да читам, да патувам и да разговарам со луѓе. Од нивните приказни често добивам нова инспирација.“

Ивана го постави следното прашање: „Дали некогаш сте напишале лик според вистинска личност?“

„Да, но никогаш целосно. Најчесто ги комбинирам особините на повеќе луѓе и така создавам нов лик.“

Адријан, кој ја овозможи средбата, праша: „Кој совет би им го дале на учениците што сакаат да пишуваат?“

„Да читаат многу и да не се плашат да прават грешки. Секој добар писател најпрво бил ученик што учел и вежбал.“

Средбата заврши со аплауз. Учениците добија автограми, се фотографираа со писателот и долго разговараа за книгите што ги прочитаа. Адријан беше особено среќен. Никој не можеше да претпостави дека едно случајно судирање со тротинет ќе доведе до толку интересна и незаборавна средба.

Лилјана Стојановска

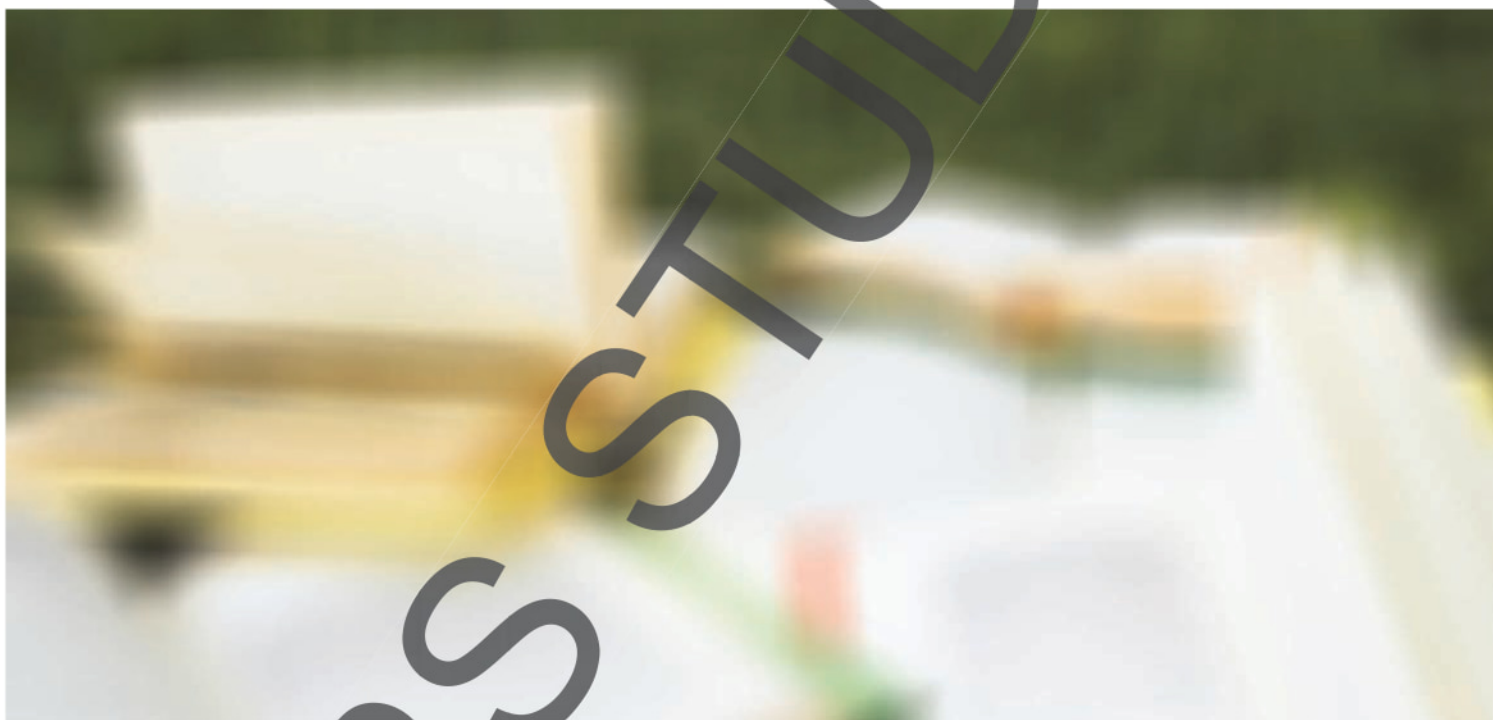
Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Кој е централниот настан во текстот?
2. Како случајната средба на Адријан со писателот влијаела врз понатамошниот тек на настаните?
3. Какви особини покажува Адријан кога го поканува писателот во училиштето?
4. Зошто учениците биле возбудени пред средбата со Венко Андоновски?
5. Како завршува средбата и какво влијание остава врз учениците?

Прашања за критичко размислување

1. Дали една случајна средба може да доведе до важни и убави настани во животот? Наведи пример.
2. Дали средбите со писатели можат да ја зголемат желбата за читање кај младите? Објасни го своето мислење.
3. Зошто е важно учениците да се среќаваат и разговараат со писатели? Од твој агол...

Мини дискусија (во група)

Што е поважно за еден писател – талентот или упорната работа?

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Кој совет од текстот најмногу ти се допадна? Зошто?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **позајмува** – даде нешто на заем; земе нешто од неког за привремено користење, со обврска подоцна да го врати
- **инспирација** – поттик или идеја што му помага на човекот да создаде нешто ново, да размислува или да работи со поголема желба и креативност

ТЕМА

2

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Директен и индиректен говор

Да се појсееиме

Заменките се зборови што означуваат или посочуваат суштества, појави и предмети.

Пред да почнеме...

директен говор →
точни зборови на
говорителот („...“)
индиректен говор →
пренесени со други
зборови (дека...)
Каква разлика
покажуваат
директниот и
индиректниот говор?

Од текстот „Недела на читањето – Минута за книга“:

Пронајди 2 реченици
со директен говор и
претвори ги во инди-
ректен говор.

Размисли и воочи ја разликата.

„Кога ќе дојдеш на
час?“ праша Марија.

Директен говор е кога точно
се пренесуваат зборовите на
оној што зборува.

Професорката ни рече
дека ќе имаме час во
библиотека.

Индиректен говор е кога
туѓите зборови и мисли ги
искажуваме со свои зборови

Вежба 1

Препознавање директен и индиректен говор

Прочитај ги речениците и одреди дали се во директен (ДГ) или во индиректен говор (ИГ).

1. Авторот рече: „Романот зборува за младоста и љубовта.“
2. Професорката објасни дека делата на Андоновски ја допираат современата младина.
3. „Сакав ликовите да бидат искрени и реални“, истакна писателот.
4. Учениците прашаа дали е тешко да се пишува за млади.
5. Андоновски одговори: „Кога пишувам за деца, морам да размислувам како дете.“

Вежба 2

Препознавање директен и индиректен говор

До секоја реченица забележи ДГ (директен говор) или ИГ (индиректен говор). Прочитај ги речениците и одреди дали се во директен (ДГ) или во индиректен говор (ИГ).

1. Авторот рече: „Романот зборува за младоста и љубовта.“
2. Професорката објасни дека делата на Андоновски ја допираат современата младина.
3. „Сакав ликовите да бидат искрени и реални“, истакна писателот.
4. Учениците прашаа дали е тешко да се пишува за млади.
5. Андоновски одговори: „Кога пишувам за деца, морам да размислувам како дете.“

Вежба 3

Од индиректен во директен говор

Претвори ги следните реченици во директен говор. Внимавај на интерпункцијата: две точки, наводници, прашалник.

1. Андоновски рече дека романот зборува за созревањето на младите.
2. Професорката истакна дека книгите нè учат да размислуваме.
3. Авторот објасни дека младите можат лесно да се пронајдат во ликовите.
4. Учениците прашаа дали е тешко да се пишува за деца.

Вежба 4

Во следните реченици има грешки во употребата на директен и индиректен говор. Поправи ги!

1. Андоновски рече: дека романот е длабок.
2. “Дали е тешко да се пишува за деца,” праша Харис.
3. Авторот одговори „Ликовите се реални“.
4. Професорката праша дали: учениците го прочитале романот.

ТЕМА 2

ЛЕКЦИЈА 11

„Потпри се на книгите. Тие знаат да молчат кога е потребно и да зборуваат откривајќи го пред тебе целиот свет, кога тоа е потребно.“ – Непознат автор

Пред да ѝ прочиташ

- Што мислиш, од каде писателите ги добиваат своите идеи?

Од твој агол...

Која порака од текстот би ја применил/а во секојдневниот живот?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Кој одговор на писателот ви изгледа најважен и зошто?

Обиди се да го преведеш текстот „Книжевноста како заеднички јазик“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Книжевноста како заеднички јазик

За време на средбата со писател во училишната библиотека, учениците Мефаил, Ениса, Марија и Леонид активно учествуваа во разговорот. По воведниот говор тие почнаа да поставуваат прашања и да споделуваат размислувања.

Мефаил прв праша: „Од каде ја црпиш инспирацијата за ликовите?“ Писателот одговори дека најчесто ја наоѓа во секојдневниот живот и во луѓето околу него. Учениците сфатија дека книжевноста е тесно поврзана со реалните искуства.

Потоа Ениса праша: „Како културните разлики влијаат врз вашите книги?“ Писателот објасни дека тие ја збогатуваат приказната и ѝ даваат подлабоко значење. Учениците заклучија дека преку книгите учиме да ги разбираме и почитуваме другите.

Марија се заинтересира за разликите меѓу генерациите и праша дали младите и возрасните ги разбираат книгите на ист начин. Писателот одговори дека секој ги доживува различно, што создава подобра комуникација.

На крај Леонид праша: „Која порака сакате да ја понесат младите?“ Писателот нагласи дека треба да бидат отворени, да размислуваат критички и да ги почитуваат другите.

По средбата учениците се согласија дека разговорот со писателот им помогнал подобро да ја разберат улогата на книжевноста и значењето на читањето во секојдневниот живот.

Анче Митровска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Каде се одржа средбата со писателот?
2. Кои ученици учествуваа во разговорот?
3. Какво прашање постави Мефаил и што одговори писателот?
4. Како културните разлики влијаат врз книгите?
5. Што сфатија учениците за врската меѓу книжевноста и животот?
6. Каква порака им упати писателот на младите?

Прашања за критичко размислување

1. Дали сите луѓе ги разбираат книгите на ист начин? Зошто?
2. Како читањето може да помогне за подобро разбирање на другите култури?
3. Зошто е важно да се размислува критички додека читаме?

Вежба 1

- Издвој ги именките од горниот текст. Класифицирај ги по род, број и определеност. Обиди се да го наведеш нивното потекло (од кои зборови се изведени).
- Издвој ги придавките од истиот текст! Класифицирај ги!

Мини дискусија (во група)

Дали разговорот со успешни луѓе може да нè мотивира да ги оствариме нашите цели? Образложи.

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Кој совет од писателот најмногу би го запомнил/а? Зошто?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **активно учествува** – учествува со интерес, поставува прашања и се вклучува во разговорот
- **воведен говор** – почетен говор со кој се отвора настан или средба
- **црпи инспирација** – добива идеи и поттик за создавање
- **инспирација** – внатрешен поттик за создавање и размислување

ТЕМА

2

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Образување придавки од именки

Да се појдешиме

Поголем дел од придавките, особено односките, се изведени од други зборовни групи.

Пред да почнеме...

придавки од именки
→ се образуваат со суфикси
(горд → гордост, убав → убавина)
Како се образуваат именките од придавки?

Од текстот „Книжевноста како заеднички јазик“:

Пронајди 3 именки и образувај придавки од нив.

Образување придавки од именки обично се прави со суфикси. Означуваат припадност, особина, материјал, потекло:

- ученик → ученички
- дрво → дрвен, злато → златен
- град → градски
- мајка → мајчин; тетка → теткин
- јаболко → јаболков
- дете → дечји

Да се потсетиме!

Што се именки образувани од придавки?

Тоа се именки што настануваат кога на придавката ѝ се додава суфикс и таа почнува да означува:

- особина / својство
- појава
- состојба
- лице

Со суфиксот -ост

Означуваат особина, квалитет или состојба

Правило:

придавка + -ост

Примери:

- млад → младост
- храбар → храброст
- искрен → искреност

Со суфиксот -ина

Означуваат состојба

Примери:

- длабок → длабочина
- висок → височина
- стар → старина

Со суфиксот -ство

Означуваат состојба, појава или збирно значење

Примери:

- богат → богатство
- сиромашен → сиромаштво

Со суфиксите: -(о)тија / -ина / -ило

Често означуваат состојба или појава

Примери:

- темен → темнина
- зелен → зеленило
- топол → топлина
- сам → самотија
- сиромав → сиромаштија

Вежба 1

На празните места напиши соодветна придавка образувана од именката во заграда.

1. Ова е _____ библиотека. (училиште)
2. Купивме _____ маса. (пластика)
3. Тој покажа _____ однесување. (култура)
4. Мајката има _____ љубов кон своето дете. (мајка)
5. Децата се радуваа на _____ игри. (дете)

Вежба 2

Подвлечи ги придавките во текстот и напиши ги одделно.

Вежба 3

Поврзи ја придавката со соодветната именка од текстот.

пролетна → _____

светната → _____

амазонската → _____

младешката → _____

Во пролетна вечер, задумано почива една жена, седејќи на прагот.

Со раце на колена, пушката светната ледна таа ја милува благо.

На средна е доба; и јадра, и сосема здрава, кршна и херојски силна.

Извајана е амазонската нејзина става: вистинска личота милна.

Годините не ја намалиле онаа убоост; на лице свежест се гледа, младешката сочност не ја беше сменила грубост...

(Извадок од „Сердарот“ од Григор Прличев)

Вежба 4

Пополни ги празните места со соодветна придавка од текстот.

Во _____ вечер таа седи на прагот.

Таа ја милува _____ пушка.

На _____ лице се гледа свежест.

ARS STUDIO

TEMA 3

ARS STUDIO

**Слободното време како простор за
личен развој и изразување**

ТЕМА 3

ЛЕКЦИЈА 1

„Човекот што е душевно богат и во потполна осаменост одлично се забавува со сопствените мисли.“

– Артур Шопенхауер

Пред да ѝ прочиташ

- Како најчесто го поминуваш слободното време?

Од твој агол...

Кое хоби од текстот ти е најблиско и зошто?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Кои хобија ги имаат ликовите и како го поминуваат слободното време?

Обиди се да го преведеш текстот „Во дворот со дедо Никола“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Во дворот со дедо Никола

Еден убав викенд Амел, Матеј и Иво беа кај Филип. То гледаа дедо Никола како вредно работи во дворот, со план и рутина. За него тоа беше омилена активност со која убаво го поминуваше слободното време.

Во еден момент од грмушката излета мала птица и му слета на капата.

„Ете, и таа сака да ми помогне!“ – се пошегува дедо Никола, а децата се насмеаја. Така, со насмевка започна разговорот.

Дедо Никола: „Што правите најчесто во слободното време? Дали имате хоби?“

Амел: „Најмногу сакам да играм кошарка. Играм во тим затоа што е тимски спорт. Слободното време го поминувам на игралиште со другарите.“

Иво: „Јас повеќе сакам индивидуални спортови, како трчање. Во лето сакам да пливам, а би сакал да пробам и планинарење. Слободното време го поминувам со пријателите покрај река или во шума.“

Матеј: „Јас сакам уметност. Моето хоби е цртање и пишување. Сакам и да слушам музика и да одам на изложби. Слободното време го поминувам дома или во парк со другарите.“

Филип: „Моето хоби е шах со дедо Никола. Сакам и кога заедно свириме – тој на кавал, а јас на хармоника. Слободното време го поминувам во дворот или дома со семејството и пријателите.“

Дедо Никола: „Јас имам многу хобија. Сакам планинарење, прошетки покрај река и спортување. Сето тоа ми носи радост и ми помага да бидам активен.“

Дедо Никола им објасни дека преку хоби човек убаво го поминува времето, се дружи со другите, чувствува радост и може да запознае нови луѓе. Таквите активности носат позитивна енергија и пријателства.

На крај, сите се согласија дека хобијата се убави навики што носат радост, смеа и уживање во слободното време.

Анче Митровска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Кои ликови се спомнуваат во приказната?
2. Што правеше дедо Никола во дворот?
3. Како реагираа на случката со птицата?
4. Кое прашање им го постави дедо Никола на децата?

Прашања за размислување и личен став

1. Зошто, според дедо Никола, е важно да имаме хоби?
2. Како хобијата им помагаат на ликовите во текстот да се чувствуваат подобро?
3. Дали ликовите имаат едно или повеќе хобија и што можеме да заклучиме од тоа?

Мини дискусија (во група)

Дали слободното време треба повеќе да го поминуваме активно или пасивно? Образложи.

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Опиши го твоето омилено хоби и зошто ти значи.

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **рутина** – редослед на навики или активности што редовно се повторуваат
- **активност** – нешто што човек го прави, дејност
- **хоби** – омилена активност што ја правиме во слободно време, за задоволство
- **тимски спорт** – спорт што се игра во група (тим), а не сам
- **индивидуален спорт** – спорт што се вежба самостојно, без тим
- **атлетика** – спорт што вклучува трчање, скокање и фрлање ѓуле, копје, диск итн.
- **креативен** – личност што има идеи и сака да создава нешто ново (да црта, да пишува итн.)
- **изложба** – настан каде се прикажуваат уметнички дела (слики, скулптури итн.)
- **придобивка** – корист, нешто добро што го добиваме од некоја активност
- **драгоцен момент** – многу важен и убав момент
- **социјална поврзаност** – дружење и поврзување со други луѓе

ТЕМА

3

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Глаголска придавка

Да се појдешиме

Именски форми на глаголот се прости глаголски форми (нелични глаголски форми).

Тоа се: глаголска л-форма, глаголска именка, глаголска придавка и глаголски прилог.

Пред да почнеме...

глаголска придавка
→ покажува дејство како особина
(чита → читан, пишува → пишан)
Во кои ситуации употребуваме глаголски придавки?

Од текстот „Во дворот со дедо Никола“:

Пронајди 3 глаголски придавки во текстот и одреди од кој глагол се образувани.

Глаголската придавка претставува проста, нелична глаголска форма. Таа е преодна форма меѓу глагол и придавка, но граматички се однесува како придавките. Може да се заклучи дека глаголската придавка има одлики и на глагол и на придавка. Ги има трите граматички категории – род, број и определеност.

Образување

Се образува од глаголот и суфиксите: **-н, -на, -но; -ни;** или: **-т, -та, -то; -ти** (може да биде образувана од несвршени и од свршени глаголи).

викне – викнат, викната, викнато; викнати

чита – читан, читана, читано; читани

Пример: станат, дојден, јаден, носен, дупнат, ценет, паднат и др.

■ Во реченицата глаголските придавки вршат две функции: глаголска и придавска.

а) Кога е со помошниот глагол **сум** или **има**, глаголската придавка врши глаголска функција. Тогаш таа е составен дел на прирокот во реченицата.

Пример: Имам шиено таква блуза. (глаголска функција)

б) Кога стои пред именката и е употребена како атрибут, тогаш врши придавска функција.

На пример: Таа носи шиена блуза. (придавска функција)

Вежба 1

1. Тука стои _____ (цени) ученик.
2. Дедо Никола носи _____ (шие) блуза.
3. Филип го има _____ (гледа) филмот.
4. Амел го има _____ (чита) текстот.
5. Во дворот има _____ (стави) сад со цвеќиња.

Вежба 2

Употребувај ги новонаучените зборови во реченици за опис на своето омилено хоби. Објасни ги активностите поврзани со твоето хоби и слободното време, користејќи соодветен и веќе познат вокабулар.

Вежба 3

Напиши 5 реченици во кои ќе го испланираш следниот викенд. Препорачани зборови: професија, филм, актер, фотографија, процес, личност, внимание, спорт, играч, доверба, слика, апарат, мрежа, пливање, спортување, шетање, планинарење, слушање, гледање, играње, уживање, станат, шетан, гледан, игран.

Вежба 4

Подвлечи ги глаголските придавки и заокружи ги глаголските именки во текстот.

Во слободното време уживам во читање книги и сликање пејзажи. Често одам на пливање на базен, каде што среќавам многу насмеани луѓе. Мое-то омилено хоби е возење велосипед по уредените патеки во паркот. По напорното учење ми годи прошетка за релаксирање и слушање музика.

Вежба 5

На празните места напиши соодветна глаголска придавка или глаголска именка (во заграда е даден глаголот).

1. По _____ (трча) во паркот, се чувствувам одлично.
2. Сакам _____ (гледа) филмови со пријателите.
3. Во паркот имаше многу _____ (релаксира) луѓе.
4. _____ (чита) книга навечер ми помага да се опуштам.
5. Имавме потреба од _____ (опушта) за време на одморот.

Вежба за дома

Парафразирај искуства поврзани со дружење, волонтирање и слободно време. Напиши ги во облик на краток текст!

ТЕМА 3

ЛЕКЦИЈА 2

„Постојано морав да ги усовршувам своите вештини за да останам меѓу најдобрите и да продолжам да победувам.“ – Едвин Моузес

Пред да ѝ прочиташ

- Дали повеќе сакаш индивидуални или тимски спортови?

Од твој агол...

Кој спорт од текстот најмногу ти одговара и зошто?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Кои спортови се спомнуваат во текстот и какви придобивки носат секој од нив?

Обиди се да го преведеш текстот „Спортовите што ги сакам“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Спортовите што ги сакам

„Баскетот е одличен начин да ја потрошиме енергијата, ама мене ми треба одмор“, рече Арита, уморна од играта во пар.

„Може!“ – се согласија Бирсен, Марко и Бесире, седнаа на тревата да одморат и да поразговараат.

„За мене спортувањето е одличен начин за исполнување на слободното време“, вели Арита. „Уживам во трчањето и пливањето. Трчањето ми помага да се опуштам и да останам во добра форма, а пливањето придонесува за зајакнување на телото и подобрување на кондицијата.“

„И јас сакам спортување“, додава Бирсен. „Особено ми се допаѓа играњето фудбал. Играњето во тим нè учи на соработка, поддршка и почитување на другите. Покрај тоа, тренирањето бара дисциплина и редовно вежбање.“

„Мене најмногу ме привлекува атлетиката“, се вклучува Марко. „Атлетичарите постигнуваат успеси преку постојано вежбање и вложување труд. Како инспирација често ја спомнувам Шели-Ен Фрејзер-Прајс. Нејзините достигнувања се резултат на долгогодишно тренирање и откажување од секојдневни навики.“

„За мене посебен спорт е уметничкото лизгање, кое ги спојува движењето и уметноста. Тоа бара техничка прецизност и убаво изразување. Посебно внимание привлекуваат костимите и движењата што се вклопуваат со музиката“, продолжи Бесире.

„Се согласувам, одличен спорт“, вели Бирсен. „Без разлика дали станува збор за трчање, пливање, играње фудбал или возење велосипед, спортувањето е здрава и важна навика.“

„Најважно е сега да дадам кош“, низ насмевка се шегува Марко, го зема баскетот и шутира кон кошот. „Јееее!“

Лилјана Стојановска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Зошто Арита предложи да направат пауза од играта?
2. Кои спортови ги сакаат Арита, Бирсен, Марко и Бесире?
3. Како трчањето и пливањето му помагаат на човековото тело?
4. Кој спортист го спомнува Марко како инспирација и зошто?
5. Што учат луѓето преку играњето тимски спортови?

Прашања за критичко размислување

1. Дали е поважно да се занимаваме со спорт што го сакаме или со спорт во кој сме успешни? Образложи.
2. Што можеме да научиме од индивидуалните, а што од тимските спортови?
3. Како редовното спортување може да влијае врз секојдневниот живот на младите?
4. Кој спорт би му го препорачал/а на твој другар и зошто?

Мини дискусија (во група)

Дали спортот е поважен за здравјето или за карактерот? Образложи.

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Кој спорт би сакал/а да го практикуваш и каква корист би имал/а од него?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **организирање** – процес на уредување и распоредување активности, задачи или луѓе со цел полесно и поуспешно извршување на некоја работа
- **планирање** – однапред размислување на чекорите, времето и средствата потребни за да се постигне одредена цел
- **цел** – посакуван резултат или задача што сакаме да ја оствариме со нашето дејствување
- **рамнотежа** – состојба на хармонија и еднаквост; во животот означува усогласување меѓу обврските, одморот и личните потреби
- **кондиција** – физичка подготвеност и издржливост на телото, стекната преку редовна физичка активност
- **колективно дејствување** – заедничко работење на повеќе луѓе со иста цел
- **уметничко лизгање** – спортско-уметничка дисциплина на мраз што ги комбинира техниката на лизгање, музиката и уметничкиот израз
- **естетско прикажување** – начин на пишување во кој авторот слободно ги изразува своите мисли, ставови и чувства за одредена тема
- **магија** – нешто што создава чувство на восхит, чудење или посебна убавина; може да биде и симбол за силно доживување или емоција
- **самоверба** – верба во сопствените способности, вредности и можности

ТЕМА

3

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Глаголска именка

Да се појасиме

Именските форми на глаголот се прости глаголски форми (нелични глаголски форми). Неличните глаголски форми не се менуваат по граматичките категории по кои се менува глаголот: лице, време, начин итн.

Пред да почнеме...

глаголска именка → именува дејство (трча → трчање, чита → читање)
Што ни покажуваат глаголските именки?

Од текстот „Спортовите што ги сакам“:

Пронајди 3 глаголски именки и напиши од кој глагол се образувани.

Глаголската именка искажува трајно глаголско дејство.

Пример: јадење, пеење, учење, читање, спортување, трчање, играње и др.

Од некои свршени глаголи порано се образувале глаголски именки со суфиксите: **-ние**, **-тие** (решение, издание, одделение, заседание, покритие). Тие денес не претставуваат глаголски именки затоа што не го именуваат глаголското дејство, туку именуваат резултат на глаголското дејство.

Глагол + ње

Пишува + ње = пишување

Спореди:

Сакам да трчам/Го сакам трчањето

Уживам да гледам кошарка/Уживам во гледањето кошарка

Глаголската именка е форма во која се вкрстуваат глаголот и именката. Во промената таа:

- се однесува како именка
- таа е именка во среден род
- има еднина, а некогаш и множина (трчање; движење и движења)
- се изведува од несвршени глаголи
- се членува (трчањето, шетањево, учењево)
- го именува дејството (Го сакам пешачењето.)

Вежба 1

Прочитај ги речениците и подвлечи ги глаголските именки.

1. Спортувањето носи задоволство и подобрување на здравјето.
2. Трчањето низ шума овозможува ослободување од стрес.
3. Пливањето придонесува за зајакнување на телото.
4. Играњето во тим бара соработка и договарање.
5. Планирањето и поставувањето цели се важен дел од успехот.

Вежба 2

Претвори ги глаголите во соодветни глаголски именки и вметни ги во реченица.

трча _____
плива _____
игра _____
вежба _____
планира _____
(Пример: чита – читање)

Вежба 3

Состави по една реченица со следните глаголски именки:

- спортување
- пливање
- тренирање
- играње
- движење

Креативен предизвик

Осмисли краток спортски слоган што ќе ги поттикне учениците да спортуваат, а потоа преведи го на својот мајчин јазик.

ТЕМА 3

ЛЕКЦИЈА 3

„Погледни подлабоко во природата и тогаш ќе разбереш сè подобро.“ – Алберт Ајнштајн

Пред да ѝ прочиташ

- Што најмногу ти се допаѓа кога престојуваш во природа?

Од твој агол...

Што мислиш, зошто Адријан и Малик толку многу уживаа во прошетката низ шумата?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Кои активности можеш да ги правиш во природа наместо да поминуваш време пред екран?

Обиди се да го преведеш текстот „Еден ден во шумата“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Еден ден во шумата

Едно саботно утро Адријан и Малик решија да поминат неколку часа во шумата заедно со своите мајки, Сана и Јасмина. По напорната училишна недела, сите сакаа малку одмор од градската врева, сообраќајот и екраните.

Шетајќи по шумската патека, внимателно ја набљудуваа природата околу себе. Адријан забележа бели маргаритки, жолти глуварчиња и сини љубичици.

„Колку е убаво овде“, рече тој. „Кога сум во природа, се чувствувам многу посмирено.“

„И јас“, одговори Малик. „Особено ми се допаѓа што овде нема бучава и можам подобро да ги забележам работите околу мене.“

По неколку минути, Малик покажа кон мала група црвени булки покрај патеката.

„Погледни ги овие цвеќиња! Никој не се грижи за нив, а сепак изгледаат прекрасно.“

Сана се насмевна.

„Точно, но и домашните цвеќиња имаат своја убавина. Во нашата градина одгледувам рози и лалиња. За нив е потребна редовна грижа.“

„Затоа се толку големи и убави?“ – праша Адријан.

„Да“, одговори Сана. „Растенијата, исто како и луѓето, напредуваат кога некој се грижи за нив.“

Набљудувајќи ги цвеќињата околу себе, Јасмина додаде дека и таа сака да одгледува цвеќиња дома, но најмногу ужива кога шета во природа.

„Во шумата секогаш можеш да откриеш нешто ново“, рече таа.

Разговарајќи за цвеќињата, Адријан и Малик фотографираа неколку интересни растенија и учеа за нивните особености. Тие се согласија дека е важно да се зачува природата.

Кога сонцето почна да заоѓа, сите тргнаа кон дома. Враќајќи се по шумската патека, Адријан и Малик веќе планираа нова прошетка, уверени дека природата секогаш има нешто ново да им покаже.

Анче Митровска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Зошто Адријан и Малик решиле да го поминат денот во шумата?
2. Како Малик ги опишува шумските цвеќиња и што му се допаѓа кај нив?
3. Каква порака испраќа разговорот меѓу децата и нивните мајки?

Прашања за разбирање на текстот

1. Дали мислиш дека младите денес поминуваат доволно време во природа? Образложи.
2. Што губиме кога поголемиот дел од слободното време го поминуваме пред екран?
3. Дали е поважно да се грижime за природата или само да уживаме во неа? Објасни го својот став.
4. Како би можеле учениците да придонесат за зачувување на природата во својата околина?

Мини дискусија (во група)

Кои се придобивките од прошетките во природа?

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Опиши едно место во природа што ти се допаѓа.

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **врева** – голема бучава и метеж
- **глуварче** – диво растение со жолт цвет
- **булка** – полско растение со црвен цвет
- **зачува** – заштити и одржи во добра состојба
- **особеност** – карактеристика по која нешто се разликува од другите

ТЕМА

3

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Глаголски прилог

Да се појасиме

Во прости глаголски форми спаѓаат:

- сегашно време,
- заповеден начин,
- минато определено (несвршено и свршено) време,
- глаголска л-форма,
- глаголска придавка,
- глаголски прилог и
- глаголска именка

Пред да почнеме...

глаголски прилог

→ покажува како се врши дејството (читајќи, пишувајќи, разговарајќи...) Каква улога има глаголскиот прилог во реченицата?

Од текстот „Еден ден во шумата“

Пронајди ги зборовите на -јќи и објасни што правеле ликовите во исто време.

Глаголскиот прилог е проста глаголска форма. Тој е неменлива глаголска форма. Се јавува како определба на глаголот со кој оди. Со глаголскиот прилог се искажува дејство што се врши паралелно со некое друго дејство во реченицата.

Пример: Гледајќи го натпреварот, ја исчистив собата.

Значењето на **гледајќи** е дека во исто време додека го гледав натпреварот ја исчистив собата.

Образување

Глаголскиот прилог се образува од **несвршени глаголи** со додавање на суфиксот **-јќи**; Овој суфикс се додава на основната самогласка:

-а кај глаголи од а-група

Пример: слушајќи, читајќи, трчајќи

-е кај глаголи од е-група и и-група

Пример: пеејќи, јадејќи, одејќи, косејќи

Глаголскиот прилог и личната глаголска форма секогаш имаат ист вршител на дејство (подмет) во реченицата.

Вежба 1

Подвлечи ги глаголските прилози од претходниот текст и со нивна помош состави три нови реченици и напиши ги во тетратката.

Пример: борејќи – Кети го отвори чадорот борејќи се со силниот ветер.

Вежба 2

Глаголот во заграда претвори го во глаголски прилог.

1. _____ (слуша), Санела ги пишуваше задачите.
2. _____ (пее), Иван се шеташе низ шумата.
3. _____ (јаде), Агим читаше списание.
4. _____ (трча), Марко стигна прв до целта.
5. _____ (гледа), учениците учеа за натпреварот.

Вежба 3

Спој ги двете реченици во една реченица со глаголски прилог.

Пример:

→ Адријан шеташе низ шумата. Адријан ги набљудуваше цвеќињата.

→ Шетајќи низ шумата, Адријан ги набљудуваше цвеќињата.

1. Сања слушаше музика. Сања ги пишуваше задачите.

→ _____

2. Иван пееше. Иван се шеташе низ паркот.

→ _____

3. Малик разговараше со другарите. Малик фотографираше цвеќиња.

→ _____

4. Јасмина ги набљудуваше растенијата. Јасмина учеше за природата.

→ _____

5. Адријан се враќаше дома. Адријан планираше нова прошетка.

→ _____

Прашања за разбирање на текстот

Доврши ја приказната со три реченици. Употреби ги следните глаголски прилози:

- набљудувајќи,
- слушајќи,
- враќајќи се.

Шетајќи низ шумата во едно сончево утро, Леон забележа тесна патека што никогаш порано не ја видел. Следејќи ја патеката со љубопитност, тој стигна до стара дрвена куќичка...

ТЕМА 3

ЛЕКЦИЈА 4

„Нека твоите избори ги одразуваат твоите надежи, а не твоите стравови.“ – Нелсон Мендела

Пред да ѝ прочиташ

- Која креативна активност најмногу те исполнува?

Од твој агол...

Која активност од текстот ти изгледа најинтересна и зошто?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Кои спортови ги спомнува авторот и какви придобивки носат?

Обиди се да го преведеш текстот „Креативни активности – примерот на Зилха“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Креативни активности – примерот на Зилха

Зилха е креативна девојка која многу сака своето слободно време да го поминува корисно и исполнето. Нејзините омилени активности се цртање, изработка на рачни предмети и создавање украси од рециклирани материјали. Преку овие креативни активности таа ги изразува своите чувства, идеи и расположение, а воедно се чувствува среќно и исполнето.

Зилха најчесто изработува рачни предмети заедно со својата баба. Од неа научила како со трпение, љубов и умешност да создава корисни и убави предмети. Бабата ѝ покажала дека еден стар предмет може повторно да се искористи и да добие нова вредност.

Мајката на Зилха, пак, има важна улога во развивањето на нејзината креативност, бидејќи секогаш ја поддржува, ја охрабрува и ѝ обезбедува материјали и простор за работа. Таа често подготвува две кутии со материјали за нејзините креативни проекти.

Заедно со своите две пријателки, Ема и Ирина, Зилха изработува украси, честитки и корисни предмети од хартија, пластика и други рециклирани материјали. Нивната соработка покажува вистинско пријателство, меѓусебна помош и почит. Трите девојчиња се радуваат на заедничкото создавање и учат како да работат во тим.

Креативните активности ѝ помагаат на Зилха во секојдневниот живот, бидејќи таа станува посмирена, посигурна во себе и поодговорна. Таа учи да биде трпелива, да го цени трудот на другите и да се однесува внимателно кон природата преку користење рециклирани материјали.

Младата Зилха и другарките заклучија дека слободното време треба да се користи паметно и квалитетно. Примерот на Зилха ни покажува дека една добра идеја може да донесе многу радост и да ги поврзе луѓето. Од односот на Зилха со нејзиното семејство учиме за важноста на семејната поддршка, љубовта и заедничкото поминување време.

Затоа, креативните активности се важни за сите луѓе. Тие ни помагаат подобро да се изразуваме, да бидеме одговорни и да уживаме во слободното време на вистински начин.

Анче Митровска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Кои активности ги сака Зилха и како го поминува слободното време?
2. Со кого најчесто работи Зилха и што научила од баба ѝ?
3. Како мајка ѝ ја поддржува во нејзината креативност?
4. Што изработуваат Зилха, Ема и Ирина заедно и што учат од тоа?
5. Како креативните активности влијаат врз Зилха во секојдневниот живот?

Прашања за критичко размислување

1. Зошто е важно слободното време да го користиме креативно?
2. Како семејната поддршка може да помогне во развивањето на талентите?
3. Дали секое хоби може да стане корисна животна вештина? Зошто?

Мини дискусија (во група)

Што е поважно при создавањето – добрата идеја или упорноста? Образложи.

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

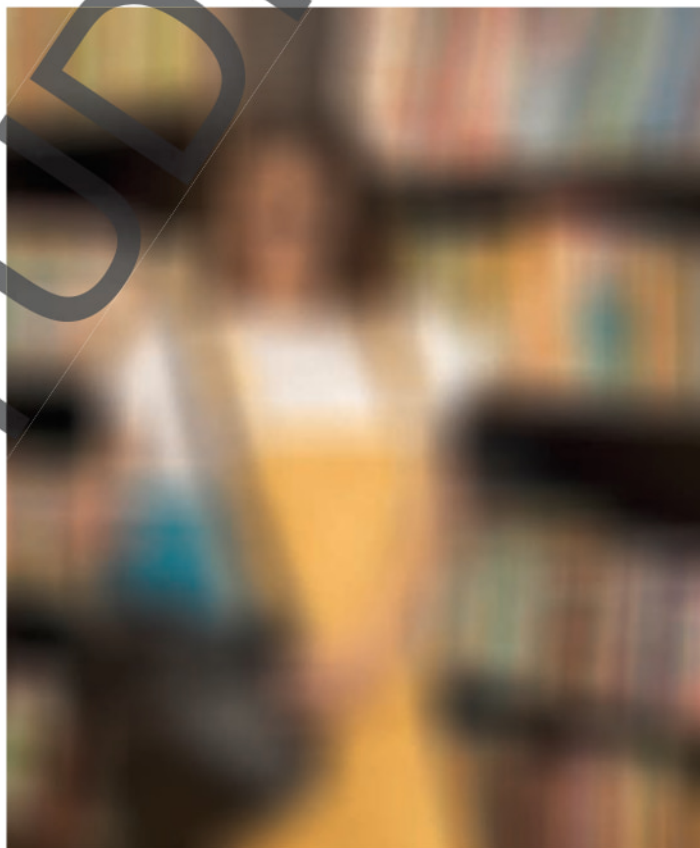
- Опиши што сакаш да правиш во слободното време и зошто.

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **исполнето** – време или чувство што е убаво, корисно и носи задоволство
- **рециклиран материјал** – материјал што веќе бил користен, а потоа повторно е обработен и искористен
- **изразува** – покажува или пренесува чувства и мисли
- **умешност** – способност и вештина во изработување нешто
- **поддржува** – помага, охрабрува и стои зад неког
- **меѓусебна помош** – помагање еден на друг
- **одговорна** – личност што ги извршува обврските совесно и внимателно
- **трпелив** – лице што може мирно да чека и да работи без брзање
- **цени** – покажува почит и вреднување
- **внимателно** – со грижа и одговорност
- **квалитетно** – направено или поминато на добар и корисен начин
- **вештина** – способност што се стекнува со учење и вежбање
- **поврзува** – ги зближува луѓето

Да се ѿойсеѿиме

Менливите зборови може да претрпуваат промени, односно со додавање претставки и наставки ја менуваат својата форма. Тие разликуваат граматички категории. Менливи зборовни групи се: именките, придавките, заменките, броевите и глаголите.

Пред да почнеме...

броеви → означуваат
количество
(еден, два, три...)
За што служат брое-
вите во реченицата?

Од текстот „Креативни активности – примерот на Зилха“:

Пронајди 3 броја во текстот и напиши дали означуваат одредена или приближна бројност.

Броеви се зборови со кои се означува количество, коешто може да биде точно избројано или само приближно определено.

Броевите стојат пред именките, и тогаш од нив ја преземаат членската наставка, но тие не се менуваат по број, зашто само бројот еден е во еднина, а сите други броеви се во множина, ниту разликуваат род (освен броевите еден и два).

Разликуваме два вида бројност:

- одредена
- приближна

Одредена бројност

еден (м. р), една (ж. р.), едно (ср. р)

два (м. р.), две (ж. р.), две (ср. р.)

Бројот еден, освен бројното, развил и друго значење. Тој понекогаш се јавува во улога на неопределена замена, на пример: *Ме барал еден ѝријашел* (непознат човек).

Како се членуваат броевите?

- Ако именката пред која стои бројот е определена, тогаш членската наставка ја прима бројот.
- На пр.: Дај ми *џи сѹише денари шѹо ѿи џи ѵозајмив вчера*.
- Членот директно се додава на бројот и имаме удвојување на **т** кај: петте, деветте, десетте; но не и во: шесте.
- Стотките се членуваат различно: стоте, двестете, тристата, четиристотините, петстотините, шестотините итн.

Вежба 1

Од текстот „Креативни активности – примерот на Зилха“ издвој ги зборовните групи (именки, придавки, глаголи, прилози, броеви), а потоа класифицирај ги соодветно во тетратката.

Вежба 2

Пополни го точниот облик на бројот. Внимавај на родот и на членувањето.

1. Врати ми ги _____ (100) денари.
2. Ги купив _____ (3) блузи.
3. Во училиницата седнаа _____ (21) ученик.
4. Ги прочитав _____ (5) книги што ми ги даде.
5. Донеси ми ги _____ (6) тетратки.
6. На масата стојат _____ (2) чаши.

Вежба 3

Заокружи го точниот одговор.

1. (два/две) деца
2. (еден/една/едно) столче
3. дваесет и (еден/една/едно) девојче
4. седумдесет и (еден/една) екран

Вежба 4

Поправи ги грешките (ако ги има).

1. Петте книги се на маса.
2. Дваесет и една дете.
3. Шестте столчиња се скршени.
4. Триесет и еден жена.
5. Двесте и пет ученика.

Вежба за дома

- Секој ученик/ученичка изработува презентација каде самостојно ги презентира најважните информации за хобито што го практикува. За презентацијата може да користи дигитална презентација, цртеж, краток писмен состав или друг соодветен визуелен материјал. Преку активноста учениците јасно го изразуваат своето мислење и користат соодветен вокабулар поврзан со темата.
- Учениците изработуваат предмети поврзани со различни вештини, како што се цртежи, оригами, алки или други творби по избор. Секој ученик објаснува како ја изработил творбата, кои материјали ги користел и зошто токму таа активност му претставува омилено хоби.

ТЕМА 3

ЛЕКЦИЈА 5

„Морате да ја разберете целината на животот, не само еден мал дел. Поради тоа морате да читате, да го гледате небото, да пеете и танцувате, да пишувате песни, да страдате и да разбирате, затоа што тоа е животот.“
– Џиду Кришнамурти

Пред да ѝ прочиташ

- Колку време дневно поминуваш слушајќи музика или користејќи социјални мрежи?

Од твој агол...

Со чиј начин на користење на слободното време најмногу се согласуваш и зошто?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Какви навики имаат Јуксел и Сања во врска со музика, филмови и хобија?

Обиди се да го преведеш текстот „Културни и медиумски навики“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читање, разбирање, пишување

Културни и медиумски навики

Едно сончево попладне околу 17 часот, Сања и Јуксел се чекаа на договореното место кај јаворот во центарот на градот. Беа договорени да прошетаат по Старата скопска чаршија и да го поминат слободното време заедно.

Јуксел: „Во последно време многу сакам да читам патописни книги и да гледам документарци. Минатата година прочитав пет книги, а оваа година веќе имам прочитано десет. Преку нив запознав многу различни земји и култури.“

Сања: „Јас, пак, често посетувам културни настани. Минатата година бев на три театарски претстави и два концерта. Многу сакам кога уметноста не поттикнува да размислуваме.“

Јуксел: „Јас собирам стари поштенски марки. Во мојата колекција имам повеќе од двесте марки од дваесет различни држави. Секоја марка раскажува интересна приказна.“

Шетајќи се Јуксел рече: „Сакаш ли да ти покажам нешто интересно? Во оваа работилница учам како од тенки сребрени жици се изработува накит.“

Сања: „Со задоволство! Никогаш досега не сум била во филигранска работилница.“

Кога влегоа внатре, мајсторот им покажа различни прстени, обетки и приврзочки. Сања со восхит ги разгледуваше изработките.

Сања: „Не можам да поверувам дека сето ова е направено рачно!“

Јуксел: „Потребни се многу трпение, внимание и вежбање.“

Мајсторот им дозволи да се обидат сами да изработат едноставен приврзок. Јуксел веќе имаше искуство, но за Сања тоа беше сосема ново доживување. Таа внимателно ги свиткуваше жиците и со голема концентрација работеше на својот прв накит.

Сања: „Потешко е отколку што изгледа, но навистина е интересно!“

Јуксел: „Така е. Колку повеќе вежбаш, толку подобри се резултатите.“

По некое време, Сања успеа да изработи мал украсен приврзок.

Сања: „Многу сум горда на ова што го направив. Денес научив нешто сосема ново.“

Потоа седнаа на чај и почнаа да разговараат за своите интереси и навики.

Додека сонцето полека заоѓаше, двајцата другари сфатија дека, иако имаат различни интереси и навики, културата, уметноста и медиумите им помагаат подобро да го разберат светот и луѓето околу нив.

Лилјана Стојановска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Каде се одвива разговорот меѓу Јуксел и Сања?
2. Какви книги сака да чита Јуксел?
3. Колку книги прочитал Јуксел оваа година?
4. Какви културни настани посетува Сања со своето семејство?
5. Што прават Јуксел и Сања во работилницата за филигран?
6. До каков заклучок доаѓаат двајцата другари на крајот од разговорот?

Прашања за критичко размислување

1. Дали е подобро слободното време да се поминува со читање и учење нови работи или со други активности? Образложи го својот став.
2. Може ли некое хоби или интерес да влијае врз изборот на идната професија? Објасни со пример.
3. Дали современите медиуми денес повеќе им помагаат или им одмагаат на младите во запознавањето на различни култури и вредности? Зошто?

Мини дискусија (во група)

Дали повеќе време треба да поминуваме во жив разговор или на социјални мрежи? Образложи.

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Опиши како ти го поминуваш слободното време и кои навики би сакал/а да ги подобриш.

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **патописна книга** – книга во која авторот ги опишува своите патувања, местата што ги посетил, луѓето што ги сретнал и доживувањата што ги имал
- **документарец** – документарен филм кој прикажува вистински настани, личности, појави или факти со образовна и информативна цел
- **културен настан** – активност поврзана со уметноста и културата, како што се изложби, концерти, театарски претстави, фестивали и книжевни средби
- **поштенска марка** – мала хартиена ознака што се лепи на писма и пратки како доказ за платена поштарина
- **изложба** – организирано јавно прикажување уметнички дела, фотографии, предмети или други творби пред публика
- **рамнотежа** – состојба во која постои усогласеност и правилен однос меѓу различни работи; баланс
- **технологија** – збир на знаења, вештини, машини и уреди што луѓето ги користат за полесно извршување различни задачи и решавање проблеми

ТЕМА

3

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Прости и сложени броеви

Да се појдешиме

Броеви се зборови со кои се означува количеството предмети, било да е тоа точно избројано или само приближно определено.

Пред да почнеме...

прости броеви →

еден, два, три...

сложени броеви →

дваесет и три, сто и пет...

Каква разлика покажуваат простите и сложените броеви?

Од текстот „Културни и медиумски навики“:

Пронајди 3 прости и 3 сложени броја и запиши ги. Потоа формирај реченици.

Броевите според составот се делат на прости и сложени.

Прости броеви се основните броеви (еден, два, три...), а од нив се создаваат сложените броеви.

Некои зборови како илјада, милион, милијарда не се броеви, туку бројни именки, бидејќи имаат род и се менуваат како именки.

Броевите немаат многу граматички форми, освен што можат да бидат со член и без член:

Петте минути поминаа. (со член)

Поминаа пет минути. (без член)

Десетиците се создаваат од број + десет:

дваесет, триесет, четириесет...

Стотиците се создаваат од зборот сто:

двесте, триста, четиристотини...

Сложени броеви

Од 11 до 19 се градат со „на“: единаесет, дванаесет...

Од 20 нагоре се поврзуваат со „и“: дваесет и еден, триесет и пет...

Истото важи и за броеви над сто: сто и пет, двесте и десет...

По броевите што завршуваат на еден, именката е во еднина:

дваесет и еден ден

Вежба 1

Напиши дали зборовите се броеви или бројни именки:

илјада → _____

пет → _____

милион → _____

два → _____

Напиши ги правилно броевите:

15 → _____

21 → _____

34 → _____

108 → _____

Вежба 2

1. Издвој два прости броја што се спомнати во текстот и запиши ги со зборови.
2. Пронајди сложени броеви во текстот и објасни од кои делови се составени.
3. Препиши една реченица од текстот во која има прост број, а потоа замени го со сложен број.
4. Препиши една реченица со сложен број и замени го со прост број, така што значењето да остане приближно исто.
5. Од текстот издвој еден пример со број што означува време (часови) и кажи дали е прост или сложен број.

Вежба 3

1. Пронајди два сложени бројни изрази во текстот и објасни зошто се сметаат за сложени.
2. Од текстот издвој еден број што означува време и кажи дали е прост или сложен.

ТЕМА 3

ЛЕКЦИЈА 6

„Пламенот кога се дели, се умножува како и љубовта, мил мој; оган е љубовта, оти колку повеќе го даваш, толку повеќе го имаш.“ – Венко Андоновски

Пред да ѝ прочиташ

- Со кого најмногу сакаш да го поминуваш викендот?

Од твој агол...

- Која активност никогаш не би ја пропуштил/а за време на викендот?
- Со кого и кои активности ти се најинтересни?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Кои активности ги планираат Маја, Брат, Алма и Игор за викендот и зошто тие им се допаѓаат?

Обиди се да го преведеш текстот „Незаборавен викенд“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме,

Незаборавен викенд

Денешниот ден – петок полека поминува, а сонцето веќе се спушта зад училишната зграда. Часот е околу седум-осумнаесет, а четворица ученици – Маја, Брат, Алма и Игор – седат на клупата во дворот и разговараат. По напорни 5 училишни дена, секој од нив чувствува замор, но и радост затоа што следува викенд. Секој од нив сака викендот да го поминува квалитетно, во дружење и активности.

Маја тивко изразува радост додека зборува: „Јас многу сакам викендите да ги поминувам со мојата баба. Таа има бавча со три-четириесет леи со домати, пиперки и други зеленчуци, а секако и повеќе од четириесетина цвеќиња. Кога ѝ помагам, се чувствувам корисно и среќно.“

Брат, кој внимателно ја слуша, веднаш се вклучува: „Мене ми се допаѓа тоа. Помагањето е важно. Ако сите четворица помагаме, може да завршиме побрзо, можеби за два-три часа.“

Алма со насмевка додава: „Јас уживам кога викендот го поминувам во природа. Таму може да се слуша пеење на птиците и да се гледа зелена трева ишарана со разнобојни цвеќиња.“

Игор, кој размислува, вели: „Дали по работата можеме да одиме на шетање? Блиската планина е оддалечена околу три-четири километри. Таму можеме да уживаме во шетање и планинарење.“

Маја радосно одговара: „Секако! Откако ќе помогнеме во бавчата, одиме на излет. Планинарењето е важно за здравјето и претставува здраво спортување.“

Брат додава: „Јас ќе носам пет-шест шишиња вода, а можам да земам и една топка за играње на ливадите со трева.“

Алма возбудено вели: „Јас ќе го носам фотоапаратот. Ќе направиме дваесетина фотографии.“

Разговорот тече низ смеа и позитивни чувства дека овој викенд ќе биде поинаков.

Анче Митровска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Каде се одвива разговорот?
2. Зошто учениците му се радуваат на викендот?
3. Какви активности планираат заедно?
4. Што ќе понесат Берат и Алма на излетот?
5. Што можеме да заклучиме за нивното пријателство од разговорот?

Прашања за разбирање на текстот

1. Зошто децата сакаат да бидат заедно за викендот?
2. Зошто е важно да одвоиме време и за работа и за одмор?
3. Дали е подобро да се биде надвор или дома на телефон? Зошто?

Мини дискусија (во група)

Зошто е важно да се поминува време со дружење и активности?

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Како би го поминал/а својот идеален викенд?
Со кого би бил/а и што би правел/а?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **напорен** – тежок, заморен, што бара многу труд
- **бавча** – градина во која се одгледуваат зеленчук и цвеќиња
- **корисно** – нешто што носи добивка и помош
- **отворено** (работа на отворено) – надвор, во природа, а не во затворен простор
- **разнобоен** – со многу различни бои
- **ишаран** – украсен со различни бои и форми
- **оддалечен** – на одредена далечина, што не е блиску
- **ливада** – простори покриени со трева
- **спомен** – сеќавање на убави настани
- **позитивно чувство** – убава емоција, како радост и задоволство
- **ветува** – најавува дека ќе се случи нешто
- **незаборавен** – што долго се памети и не се заборава

ТЕМА

3

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА

Одредена бројност за лица

Да се појдешиме

- Со броевите може да изразиме одредена или приближна бројност. Под одредена бројност подразбираме точно определен број лица или предмети.

Пред да почнеме...

двајца, тројца → се користат за лица од машки род
два-три, пет-шест → означуваат приближна бројност
дваесетина, триесетина → значат „околу толку“
Каква разлика покажуваат овие бројни форми?

Од текстот „Незаборавен викенд“:

Пронајди и подвлечи примери за приближна бројност.
Објасни што значат тие во текстот.

Бројни форми за машки лица

За означување машки лица се користат форми изведени од простите броеви:

двајца, тројца, четворица, петмина, шестмина, седуммина, осуммина, деветмина.

Овие форми можат да се членуваат:

двајцата, тројцата, четворицата, петтемина, шестемината итн.

Приближна бројност

1. Се искажува со поврзување на два соседни броја со еден акцент: два-три, пет-шест.
 - Кај броеви над 10, во првиот дел се користи само единицата: пет-шеснаесет, два-триесет.
 - Кај некои броеви се изговараат одделно: единаесет-дванаесет, четириесет-педесет.
2. Се образува и со наставката **-ина** кај броеви над 10 и кај 100: дваесетина, триесетина, стотина.

Забелешка

Треба да се внимава на бројот 6 и изведените форми: шест, шеснаесет, шеесет, шестотини, шестмина.

Вежба 1

- Во горниот текст пронајди ги именките, глаголите, придавките и броевите. Во тетратката класифицирај ги нив! Посебно внимавај на броевите и определи за каква бројност станува збор!
- Прочитај ги речениците и напиши дали истакнатата бројност е одредена или приближна.
 1. Алма направи два-триесет фотографии со својот апарат.
 2. Во тимскиот спорт учествуваат пет играчи.
 3. Во дворот имаше два-тринаесет птици.
 4. Маја му посвети два часа на процесот на помагање.
 5. Брат носеше три шишиња вода за спортување.

Вежба 2

На празното место дополни со соодветен број или израз за приближна бројност.

1. Фани направи _____ цртежи од убави пејзажи.
2. На планинарењето учествуваа _____ играчи од тимскиот спорт.
3. Во мрежата имаше _____ слики од омилениот филм.
4. За пливање беа потребни _____ минути внимание и концентрација.
5. На шетање излегоа _____ личности.

Вежба 3

Краток текст – пополни ги празните места со зборовите: креативен, внимание, мрежа, чувствува, фотографии, тројца, убава, спорт, неколку, апарат, планинарење.

За време на викендот, група од _____ ученици решија времето да го поминат активно. Тие направија _____ фотографии со фото _____, а на социјалната _____ објавија дел од нив.

По шетањето тие уживаа во _____, а потоа посветија големо _____ на _____ и пливање. Во тимскиот спорт учествуваа _____ играчи, а секој од нив се _____ среќно и задоволно.

Ова поминување на времето беше _____ идеја за сите.

Вежба за дома

Опиши еден викенд што најмногу го паметиш. Во текстот употреби најмалку три различни броеви или изрази за приближна бројност.

ТЕМА 3

ЛЕКЦИЈА 7

„Ако ме прашате што правам на оваа планета, јас, уметникот, ќе ви одговорам: Јас сум тука за да живеам гласно!“ – Емил Зола

Пред да ѝ прочиташ

- Дали си учествувал/а во некоја активност за помош на други или во некој настан?

Од твој агол...

Која активност ја претставува секоја група (Ивана, Изет и Адријан)?

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Осмыслете една активност со која вашето одделение би можело да ѝ помогне на заедницата.

Обиди се да го преведеш текстот „Учиме преку заедништво и традиција“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Учиме преку заедништво и традиција

Во училиштето беше организиран настан за социјални активности и учество на младите во заедницата. Учениците беа поделени во три групи, а од секоја група по еден ученик ја претстави нивната активност. Мојата другарка Ивана ја претстави првата група.

Прва група – Ивана

Ивана зборуваше за доброволна работа и хумани активности поврзани со Светскиот ден на здравјето – 7 април. Таа објасни дека ученици од медицинското училиште, заедно со Црвениот крст и локалните здравствени установи, поставиле штанд во центарот на градот.

На штандот им мереле крвен притисок на минувачите и им давале совети за здрав живот. Дел од учениците посетиле и постари лица што не можеле да дојдат, па им помогнале во нивните домови.

Ивана нагласи дека со ова учениците развиле чувство на одговорност, солидарност и хуманост.

Втора група – Изет

Изет зборуваше за учество на учениците во културни и традиционални настани, особено за Галичката свадба. Тој објасни дека во Галичник свадбите традиционално се одржувале на Петровден – 12 јули, а од 1963 година секоја година се организира оваа манифестација за да се зачуваат старите обичаи.

Секоја година се избираат младенци што учествуваат во свадбата и ги изведуваат традиционалните обичаи. Учениците што присуствувале можеле да ја почувствуваат традицијата и да ја разберат нејзината важност.

Трета група – Адријан

Адријан зборуваше за едукативна посета на Тетовското кале. Тој објасни дека тоа е тврдина од XIX век, изградена околу 1820 година, која се наоѓа над Тетово, во подножјето на Шар Планина, на височина од околу 800 метри.

Калето го започнал Реџип-паша, а го продолжил неговиот син Абдурахман-паша. Изградено е од камен, а денес има сидини, сараи, бања, магацини, кујни, трпезарија и бунар.

На крај, ние учениците што ги слушавме презентациите им се благодариме со силен аплауз.

Со овие активности учениците покажаа дека социјалните активности се можност за учење, поврзување со заедницата и зачувување на хуманите и културните вредности.

Лилјана Стојановска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Во колку групи се поделени учениците?
2. Кој ученик зборува за здравствената акција?
3. Што прават учениците на штандот во градот?
4. Кога се одржува Галичката свадба и зошто?
5. Кое место го посетуваат учениците од третата група?

Прашања за критичко размислување

1. Како доброволната работа може да го подобри животот во заедницата?
2. Што добиваат учениците кога учествуваат во хуманитарни и културни активности?
3. Зошто е важно да се зачуваат традициите како Галичката свадба?

Мини дискусија (во група)

1. Која активност ти се допаѓа најмногу и зошто?
2. Дали би сакал/а да учествуваш во вакви активности?

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Во која активност би сакал/а да учествуваш?
Зошто ти е интересна?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **презентација** – јавно излагање или прикажување информации, идеи или проекти, често со слики или слајдови
- **солидарност** – подготвеност да се помогне и да се поддржат другите, особено во тешки ситуации
- **хуманост** – човечност, сочувство и грижа за другите луѓе
- **културна манифестација** – настан на кој се прикажува културата, уметноста и традицијата (фестивали, изложби, концерти)
- **традиционална манифестација** – настан што се одржува редовно и ги негува народните обичаи и наследство
- **ритуал** – утврден обред што се изведува според традиција, некое верување или некој религиозен акт
- **делкан камен** – камен што е обработен и украсен со рачна работа
- **археолошки комплекс** – простор со повеќе археолошки остатоци што сведочат за животот во минатото
- **магацин** – простор за чување стока, материјали или храна
- **подземен затвор** – затворски простор што се наоѓа под земја, најчесто во тврдини или стари градби
- **трпезарија** – просторија наменета за јадење
- **бунар** – длабока дупка во земјата од која се вади вода

ТЕМА 3

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА Лични заменки

Да се појдешиме

Службата на заменките е да укажуваат на лицата или на предметите или директно да ги посочуваат.

Пред да почнеме...

Заменки се зборови што укажуваат на лица или предмети или директно ги посочуваат. Зошто ги употребуваме заменките?

Од текстот „Учиме преку заедништво и традиција“:

Пронајди примери со лични заменки во текстот. Одреди дали се користени како директен или индиректен предмет.

Лични заменки

1. Форми за подмет

Лице	Еднина	Множина
1. лице	јас	ние
2. лице	ти	вие
3. лице	тој/таа/тоа	тие

2. Форми за предмет

а) Директен предмет (кого? што?)

Лице	Еднина	Множина
1. лице	мене ме	нас нè
2. лице	тебе те	вас ве
3. лице	него го/неа ја/ него го	нив ги

б) Индиректен предмет (кому? на кого?)

Лице	Еднина	Множина
1. лице	мене ми	нам ни
2. лице	тебе ти	вам ви
3. лице	нему му/нејзе ѝ/нему му	ним им

3. Употреба

Кратки форми:

- стојат пред глаголот: Го видов.
- по ете, еве, ене: Еве го.
- со долга форма за истакнување: Нему му реков.
- во прашања: Кому му даде?
- со роднински именки: мајка ми, татко ти

Долги форми:

- во кратки одговори: Кого? – Тебе.
- со кратки форми: Мене ме виде.
- со предлози: до мене, со него

Личноповратни заменки

- Кратки форми: се, си
- Долга форма: себе (себеси)

1. Тој си вети себеси дека ќе учи.
2. Таа често размислува за себе и за своите цели.

Вежби за лични заменки

Вежба 1

1. Издвој ги личните заменки од текстот.
2. На кого се однесува заменката тие во делот за учениците?
3. Која лична заменка е употребена наместо „учениците“?

Вежба 2

Дополнете со соодветна лична заменка.

1. Ивана зборуваше за активностите, а _____ ја слушавме внимателно.
2. Учениците им помагаа на старите лица и _____ ги посетуваа во нивните домови.
3. Изет раскажуваше за традицијата, а _____ ја објасни важноста на обичаите.
4. Калето се наоѓа над Тетово и _____ е значаен историски споменик.

Вежба 3

Пронајди и поправи ја грешката (заменките).

1. Учениците ги помагаа на старите лица и ја посетуваа дома.
2. Ивана зборуваше за хуманоста, а тој го презентираше активностите.
3. Галичката свадба е традиција и тие се одржува секоја година.
4. Тетовското кале е тврдина и него се наоѓа над градот.

Вежби за директен и индиректен предмет

Вежба 1

Подвлечи го директниот, а заокружи го индиректниот предмет.

1. Учениците им поделија брошури на посетителите.
2. Ивана ѝ ја претстави идејата на професорката.
3. Изет им покажа фотографии на учениците.
4. Адријан му ја подари книгата на библиотекарот.

Вежба 2

За секоја реченица напиши: ДП (директен предмет) и ИП (индиректен предмет).

1. Професорката им ги врати тетратките на учениците.
2. Волонтерите им донесоа помош на семејствата.
3. Марија му ја прочита песната на брат ѝ.
4. Учениците му поставија прашање на писателот.

Вежба 3

Пронајди ги и поправи ги грешките во секоја реченица.

1. Професорката го објасни лекцијата на учениците.
2. Мајката им ја купи велосипедите на децата.
3. Му ги испратив поканата на директорот.
4. Баба ми ја раскажа приказната на внучињата.

ТЕМА 3

ЛЕКЦИЈА 8

„Не постои полојален пријател од книга.“

– Ернест Хемингвеј

Пред да ѝ прочиташ

- Што би правел/а еден ден без телефон или компјутер?

Од твој агол...

Кој ученик најдобро го организира своето време? Образложи.

Работа во пар

Разговарај со соученици:

Направете список со пет правила за правилно користење на дигиталните уреди.

Обиди се да го преведеш текстот „Дигитален предизвик“ на својот мајчин јазик применувајќи точна граматика и соодветен стилски израз.

Читаме, разбираме, пишуваме

Дигитален предизвик

Во училиштето се организира проект наречен „Дигитален предизвик“. Наставничката им објаснува на учениците дека една недела треба внимателно да го следат користењето на дигиталните уреди. „Ќе ви поставам задача“, им вели таа. „Следете колку време поминувате пред екран и запишете како тоа влијае врз вас.“

Мартин веднаш го зема телефонот и сака да ја фотографира табелата со задачите. Наставничката го потсетува: „Прво прочитај ја задачата, а потоа фотографирај ја.“

Тој ја слуша и ја запишува забелешката во тетратката.

По неколку дена наставничката ги собира резултатите. Најнапред го прашува Мартин: „Како помина?“

„Искрено, игрите ме одвлекуваат од обврските“, признава тој. „Кога ќе ги вклучам, тешко ги исклучувам.“

Потоа таа ја прашува Емина: „Социјалните мрежи често ме задржуваат подолго отколку што планирам“, вели таа. „Понекогаш мајка ми ме предупредува, но не ја слушам секогаш.“

Алперен се јавува за збор: „Јас го користам телефонот само одредено време. Кога ќе го завршам учењето, го оставам на страна и излегувам надвор. Тоа ми помага подобро да го организирам денот.“

Наставничката го пофалува и им вели дека неговиот пример може да ги поттикне и другите.

На крајот зборува Мила: „Јас најчесто ги користам дигиталните уреди за учење. Кога не ми требаат, ги оставам и му се посветувам на моето хоби – оригами.“

Нејзините зборови ги заинтересираа учениците. Тие ја замолуваат да им покаже неколку фигури, а таа со задоволство им ги покажува.

По разговорот учениците сфаќаат дека дигиталните уреди можат да им помогнат, но и да им одземат време. Сè зависи од тоа како ги користат и дали умеат правилно да го организираат своето секојдневие.

Лилјана Стојановска

Прочитај го горниот текст со правилен изговор на гласовите, правилно зборовно акцентирање и примени правилна реченична интонација! Во продолжение разговарај за темата и идејата во текстот и одговори на прашањата што следуваат!

Прашања за разбирање на текстот

1. Како Мартин ги користи дигиталните уреди и каков проблем има со игрите?
2. Како Алперен го користи телефонот и што прави откако ќе го заврши учењето?
3. Како социјалните мрежи влијаат на Емина?
4. За што ги користи Мила дигиталните уреди и кое е нејзиното хоби?
5. Што сфатија учениците по разговорот за користењето на дигиталните уреди?

Прашања за критичко размислување

1. Зошто е важно да поставиме граници во користењето на дигиталните уреди?
2. Како добрата организација на времето може да ни помогне подобро да ги извршуваме секојдневните обврски?
3. Што можеме да научиме од примерите на Мартин, Емина, Алперен и Мила за одговорно користење на дигиталните уреди?

Мини дискусија (во група)

1. Кој начин на користење на дигиталните уреди е најдобар?
2. Зошто е важно да се има баланс?

Кратко пишување

Напиши 3 – 4 реченици:

- Што би променил/а во начинот на кој ги користиш дигиталните уреди?

Разбери и употреби

Избери еден збор од речникот, објасни го со свои зборови и употреби го во реченица поврзана со текстот.

Прошири го својот речник

- **дигитален уред** – уред што работи со електрична енергија и дигитална технологија и служи за комуникација, учење, работа или забава (телефон, компјутер, таблет)
- **социјална мрежа** – интернетска платформа преку која луѓето комуницираат, споделуваат содржини и разменуваат информации
- **оригами** – уметност на свиткување хартија со која се создаваат различни форми и фигури, без сечење и лепење

ТЕМА 3

ПОВРЗУВАЊЕ СО ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛА Лично-предметни заменки

Да се појасиме

Личноповратни заменки
се: себе (си), се и себе (си),
си.

Пред да почнеме...

кој, што → прашални
заменки
кој, што → може да
имаат и релативно
значење
кого, кому → форми
за директен и
индиректен предмет
чиј → покажува
припадност
овој, оној, тој →
показни заменки
Што ни покажуваат
лично-предметните
заменки?

Од текстот „Дигитален предизвик“:

Од текстот пронајди
заменки и одреди
што заменуваат во
реченицата.

Лично-предметни заменки се: **кој, што, кој и чиј** и изведени од нив.

Кој и **што** се **именски заменки**. Тие, како и именките, не се менуваат по род. **Кој** е од машки род, а **што** е од среден род. Тие се однесуваат на лица и имаат прашално или релативно значење. **Кој** има форми и за предмет: **кого** за директен и **кому** за индиректен предмет.

Што се однесува на предмети и има прашално и релативно значење. Таа не е променлива.

Изведени форми од **што** се: **нешто, сешто, ништо**.

Кој, која, кое и **кои** и **чиј, чија, чие; чии** се придавски заменки, затоа што, како и придавките, се менуваат по род и по број. **Чиј** има присвојно значење.

Изведени форми од **чиј** се: **нечиј, сечиј, ничиј**.

Овие заменки често добиваат значење на релативни сврзници.

Пример: Дојде момчето што го видовме вчера.

Показни заменки

овој, оваа, ова; овие	служат за посочување предмети блиску до говорителот
оној, онаа, она; оние	служат за посочување оддалечени предмети
тој, таа, тоа; тие	служат за посочување предмети блиску до соговорникот или без просторно определување.

Од овие заменски форми во македонскиот јазик е образуван членот.

На пр.: Дај ми ја **оваа** чанта (чантава); **онаа** чанта (чантана); **таа** чанта (чантата).

Вежба 1

1. Издвој ги лично-предметните заменки од расказот и напиши на што се однесуваат.
2. Пронајди ги показните заменки и објасни што покажуваат тие.
3. Со која именка можеш да ги замениш зборовите: **тоа, овие, овој?**
4. Препиши една реченица и замени ја именката со соодветна лично-предметна заменка.
5. Зошто употребата на заменките го прави текстот појасен и поповрзан?

Вежба 2

Во следните реченици заменките се погрешно употребени. Препиши ги речениците и поправи ги.

1. Мартин го користи телефонот и ја вклучува секој ден.
2. Емина ги отвора Тикток и Инстаграм и го користи постојано.
3. Мила ги чита дигиталните книги и ја користи за учење.
4. Алперен има навика да го користи телефонот еден час и ги помага во организацијата на времето.
5. Социјалните мрежи го одвлекуваат Емина од обврските!

Вежба 3

На празните места напиши соодветна заменка.

1. Мартин _____ вклучува лаптопот веднаш по училиште.
2. Алперен _____ користи телефонот само еден час дневно.
3. Емина често _____ отвора социјалните мрежи без да размисли.
4. _____ навика ѝ помага подобро да го организира времето.
5. Социјалните мрежи можат да бидат корисни, но _____ треба да се користат умерено.

Вежба 4

Дополни ги речениците со соодветна показна заменка (овој, оваа, ова, овие; оној, онаа, она, оние; тој, таа, тоа, тие).

1. _____ книга на масата е моја.
2. _____ ученици во дворот играат фудбал.
3. _____ планина што ја гледаме оддалеку е многу висока.
4. _____ пенкало во раката ми е омилено.
5. _____ куќи таму се многу стари.
6. _____ дете е ученик од нашето одделение.

Креативен предизвик

Водете дневник 3 дена за тоа колку време поминувате со телефон, лаптоп или таблет.

Споредете го своето дигитално време со она на ликовите од расказот.

Напишете краток текст (8 – 10 реченици) во кој ќе објасните:

- што користите најмногу,
- што би промениле,
- дали овој начин на користење на дигиталните уреди ви помага или не во учењето.

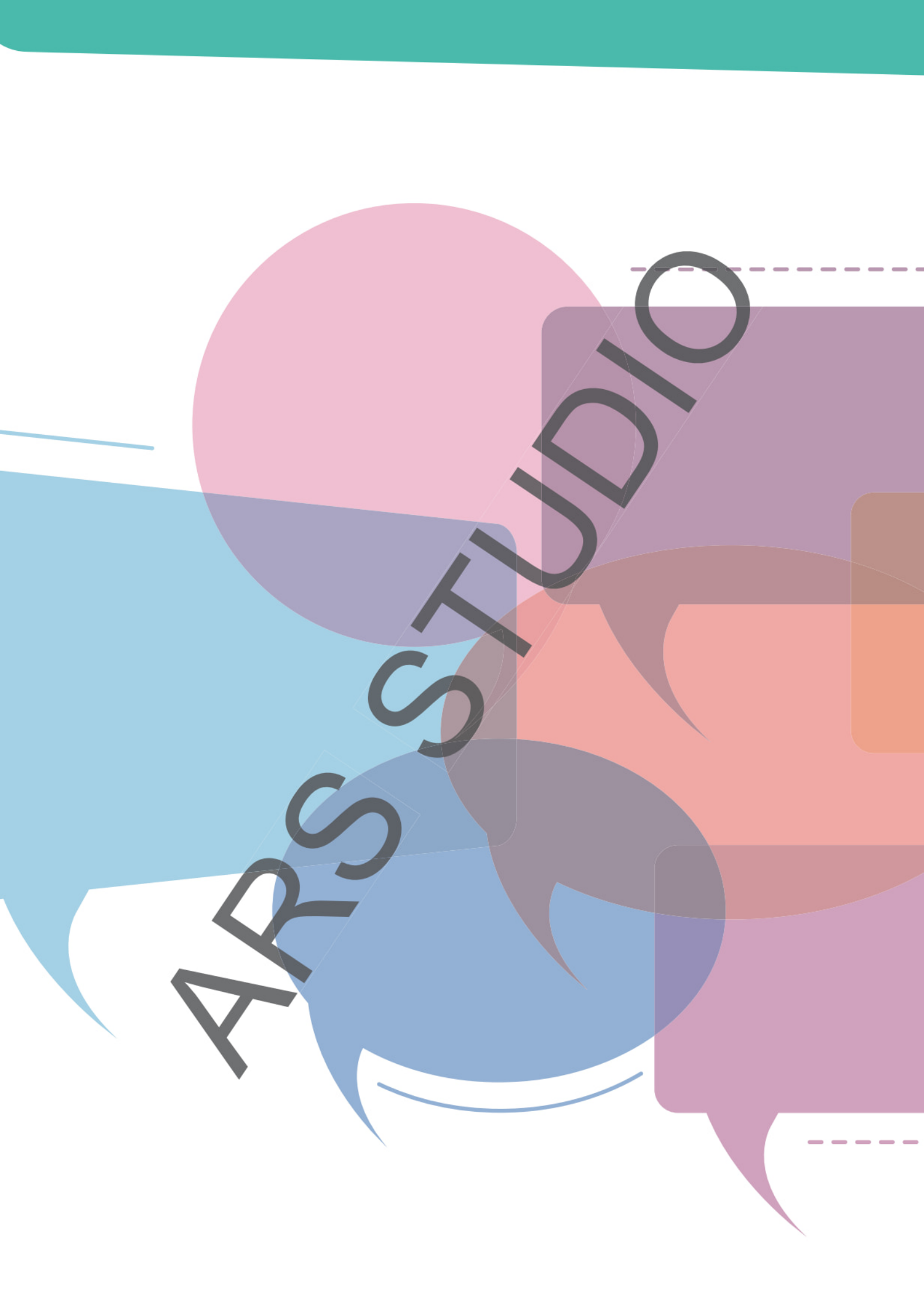
Услов: употребете најмалку 8 лично-предметни и 4 показни заменки.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Бојковска, Ст., Минова-Ѓуркова, Л., Пандев, Д., Цветковски, Ж., Исакова, Н. и Пендовски, Б. (ур.). (V изд.). Македонски јазик и литература за II година за реформирано гимназиско образование.
- Бојковска, Ст., Минова-Ѓуркова, Л., Пандев, Д. и Цветковски, Ж. (2008). Општаграматика на македонскиот јазик. Скопје: Просветно дело.
- Велјановска, К., Дучевска, А., Танушевска, Л. и Сташа-Станислава, Т. (2007). „Преглед на видските форми на почестите глаголи во македонскиот јазик“. Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“.
- Гочкова Стојановска, Т. (2008). Практикум по морфологија на македонскиот литературен јазик. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“.
- Институт за македонски јазик (ред. Цветковски, Ж. - претседател). Правопис на македонскиот јазик (второ издание). Достапно на: <https://pravopis.mk/>
- Кепески, К. (1989). Граматика на македонскиот литературен јазик за училиштата за средно образование (IX изд.). Скопје: Просветно дело.
- Конески, Б. (1953; 1967). Граматика на македонскиот литературен јазик. Скопје.
- Конески, Б. (1987). Граматика на македонскиот литературен јазик (дел I и II). Скопје: Култура.
- Конески, Б. (2021). Собрани дела (Том 9, Том 11). МАНУ.
- Корубин, Бл. (1952). „Некои особености во творењето на придавки од именки“. Македонски јазик
- Корубин, Бл. (1972). „За множинските форми на именките во македонскиот јазик“. Литературен збор. Скопје: Сојуз на друштвата за македонски јазик и литература.
- Кусевска, М. Улогата на модалните глаголи како ублажувачи во англискиот и во македонскиот јазик. Штип: Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“. Достапно на: eprints.ugd.edu.mk
- Минова-Ѓуркова, Л. (1994). Синтакса на македонскиот стандарден јазик. Скопје
- Минова-Ѓуркова, Л. (2005). „Две особености на македонскиот глаголски систем“. Во: Актуелните состојби во македонскиот јазик (научен собир, 16 март 2004). Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“.

- Пановска, Р. (1989). Методика на наставата по македонски јазик. Скопје: Просветно дело.
- Саздов, С. (2007). „За граматичката категорија род во македонскиот и во англискиот јазик“. Годишен зборник XXXIII. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“.
- Тоциновски, В. и Младеноски, Р. Македонски јазик и литература за I година за средно стручно образование (за сите струки).
- Тоциновски, В. и Младеноски, Р. Македонски јазик и литература за II година за средно стручно образование (за сите струки).
- Угринова, Р. (1952). „Број со именка“. Македонски јазик
- [Мрежен ресурс] Достапно на: <https://makedonskijazik.mk/>
- [Мрежен ресурс] Достапно на: <https://eprints.ugd.edu.mk/3321>
- [Мрежен ресурс] Достапно на: <https://umno.mk/venko-andonovski-imash-pcela-na-nosot/>
- [Мрежен ресурс] Достапно на: <http://uzkn.gov.mk/mk/wp-content/uploads/2023/02/tetovsko-kale.pdf>
- [Мрежен ресурс] Достапно на: <https://babambitola.mk/mustafa-kemal-ataturk-i-ljubovta-od-shirok-sokak/>
- [Мрежен ресурс] Достапно на: Сердарот, Григор Прличев: <https://makedonskijazik.mk/>
- [Мрежен ресурс] Достапно на: <https://frontline.mk/2025/06/06/kurban-ba-ram-na-znacha-niot-praznik-vo-islamkiot-verski-kalendar-po-ramazanskiot-ba-ram/>
- [Мрежен ресурс] Достапно на: <https://racin.mk/vesti/tradiczijata-na-edem-kurban-bajram-shto-gi-sobira-lugeto-okolu-dobrinata/>
- [Мрежен ресурс] Достапно на: <https://lokalno.mk/kako-se-chestita-i-slavi-ramazan-bajram/>
- [Мрежен ресурс] Достапно на: <https://www.fakulteti.mk/news/13052021/zoshto-i-kako-se-slavi-ramazan-bajram>
- [Мрежен ресурс] Достапно на: <https://makedonski.gov.mk/>
- [Мрежен ресурс] Достапно на: <http://drmj.eu/>
- [Мрежен ресурс] Достапно на: <https://sites.google.com/view/materijalizanas/%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%B0>
- [Мрежен ресурс] Достапно на: <https://www.pollitecon.com/Assets/Ebooks/Pravopis-na-Makedonskiot-Jazik.pdf>

ARRS STUDIO

The image is an abstract graphic design. It features several overlapping geometric shapes: a large teal circle on the left, a pink circle at the top, and a blue circle at the bottom. There are also various rectangular and irregular shapes in shades of purple, pink, and blue. The text 'ARRS STUDIO' is written in a bold, black, sans-serif font, oriented vertically and centered over the composition. The background is white, and there are some thin, dashed lines in teal and pink.